

**Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"**

**Сучасні інформаційні технології для бібліотек
та менеджмент науково-освітніх мереж**

**Матеріали I-V Міжнародних шкіл-семінарів
Проект Tempus-Tacis CP-20552-99**

Київ-2002

Матеріали I-V Міжнародних шкіл-семінарів "Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж"/ Проект Tempus-Tacis CP-20552-99, НТУУ "КПІ", RWTH Aachen, TU Delft, TU Ilmenau, НТБ НТУУ"КПІ"- Київ, 2002.- 138 с.

Висловлюємо подяку Європейській Комісії, головному координатору проекту Tempus-Tacis CP-20552-99 Проф. Ергеру (ТУ Аахен), координаторам Проф. Якименко (НТУУ "КПІ"), Проф. Лойену (ТУ Дельфт) і Проф. Хоппе (ТУ Ільменау) за допомогу в організації та проведенні I-V Міжнародних шкіл-семінарів "Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж" та видання збірки матеріалів.

**National Technical University of Ukraine
"Kyiv Polytechnic Institute"**

**Modern information technologies for the libraries
and network management**

**Report from participants of I-V International Workshops
within Tempus-Tacis project CP-20552-99**

Kyiv-2002

Report from participants of I-V International Workshops "Modern information technologies for the libraries and network management"/ Project Tempus-Tacis CP-20552-99, NTUU "KPI", RWTH Aachen, TU Delft, TU Ilmenau, Library of NTUU "KPI" - Kyiv, 2002.- 138 p.

We would like to thank European Commission, the Project Coordinator of the Tempus-Tacis project CP-20552-99 Prof. Erger (RWTH Aachen), the Coordinators Prof. Yakymenko (NTUU "KPI"), Prof. Loojen (TU Delft) and Prof. Hoppe (TU Ilmenau) for assistance in organization of I-V International Workshops "Modern information technologies for the libraries and network management" and publication the reports of participants of workshops.

The publication as part of our EU-project

*Johannes Erger
RWTH Aachen, Germany*

More than three years ago NTUU “KPI”, TU-Delft, TU-Ilmenau and RWTH-Aachen prepared the EU-Tempus-Tacis project D-CP-20552-99 about the application of information technology by the development of pilot services in Ukrainian academic institutions. This project was also planned as part of a larger Ukrainian National Programme for Internet and Computer Technologies. Our general idea was and still is the establishment of a communication network among the Ukrainian scientific institutions and their international connections with all the other European universities and academic institutions.

Ukraine is establishing step by step this computer network “Ukrainian Research and Academic Network” = URAN and leading responsibility for this programme has been given to the NTUU “KPI”. Looking at this background and knowing each other in our team already for six years by successful cooperation within EU-Tempus-Tacis projects we developed the following special aims to support the national activities to upgrade Information Technologies at Ukrainian Universities by a Compact Project paid by the European Union:

1. Further development of the communication network among Ukrainian Universities by strengthening the URAN-institution as the future-oriented organization of cooperation in close cooperation with the very successful networks DFN in Germany and GEANT in Europe.

2. To establish a training centre for Information Technology applications in different fields of University Management with regular short-courses in a new special department of NTUU “KPI” for members from all universities and other academic institutions of Ukraine. Special attention should be given to networking management, electronic library systems and preparation of distance learning by development of pilot services. We regarded this Training Centre to become the source of dissemination and a long lasting realization of sustainability.

3. To involve as much as possible the government to secure and to enlarge by continuous discussions and participation the still small financial support of the state.

4. The strengthening of cooperation among the Ukrainian scientific institutions and close connections with the partner universities TU-Delft, TU-Ilmenau and RWTH-Aachen in the EU to get as many experiences from their similar efforts. But this process of transition should happen under strong observation of the conditions in Ukraine. In all our planning we included the already existing support of the NATO-programme “Science for Peace”, and we can say today that this partnership went on very well and is still encouraging our efforts.

We have reached our aims and can now be proud of our results. On top we have to point to our IT Training Centre at NTUU “KPI” with its five very successful workshops to concentrate Ukrainian activities and to move transition results of workshops in Delft and Aachen to dissemination for so many Ukrainian Universities.

Looking back as main coordinator to the last three years of our project partnership I am writing this kind of foreword with great pleasure because these teaching materials summarize many workshop results at the EU-universities and especially our Ukraine-EU courses at NTUU “KPI” with the participation of experts from TU-Ilmenau and TU-Delft.

Of course this publication reflects only part of the many contributions during these workshops. We decided to start our first publication with a concentration on Information Technology for libraries. Besides these visible results in the detailed essays I want to stress the fact that we have reached additional important aims behind the curtain of the stage.

We have opened in these three years a door to a long lasting process of learning how to work together for the benefit of all participants. This did certainly happen between Ukrainian and EU Institutions up to a kind of a joint venture between Kiev-Delft-Ilmenau and Aachen. May this become one of the many basic stones we need to reach a similar level in our social and economic development. Our garden with healthy fruit trees of transformation is growing and blossoms of sustainability are flourishing.

But in my opinion this is only the smaller part of our success. Concerning the future needs we should be really proud of the quick

growing cooperation of the many Ukrainian universities during our project. The past times were not always helpful to develop a scientific community at least as a partly self-governing institution. There is also a strong tendency in the societies of the EU to rely on institutions and to move the problems to the state and government. The universities should give an example that we do not carry only a lot of knowledge but also a high moral level of responsibility to meet the challenges and needs for the benefit of the country.

Here I have special reason to congratulate our Ukrainian partners, especially the project- and training centre team of NTUU “KPI”. It became an extraordinary success that by the Kiev workshops approximately 35 educational establishments and academic institutions with 212 participants joined this common effort and practiced an example how far common interest, respect to each other and personal obligation can lead. It was encouraging for me to participate in these workshops and to watch this growing process of scientific exchange by highly motivated discussions among the different institutions. This will become a good background for the future. Sustainability will be safe.

Let me finish with a lot of thanks to our colleagues of TU-Delft, TU-Ilmenau and RWTH-Aachen, in the first row Prof. Dr. Looijen, Dr. Althuis, Dr. Trott and Prof. Dr. Haupt. The bulk of the work in Kiev was carried all the years by the first Vice-Rector of NTUU “KPI”, Prof. Dr. Yakimenko and his excellent team of Dr. Timofejew, Dr. Galagan, Dr. Dombrougov, Dr. Vertsanova and Dr. Kieselev. They all have proved that fact that cooperation can shorten the gap between the well equipped western and the by history disadvantaged Ukrainian universities quite quickly.

We have to thank the Tempus-Tacis project of the EU which financed our successful cooperation and to all those who accompanied us in this project with help and motivation. Among the many who worked behind in Turin and Brussels we feel specially obliged to Mrs. Rita Szettele and Director Martin Westlake.

This publication is a contribution to European Unity and to the existing international scientific community. But it is also a result of our cooperation that there is still a lot of work in front of us.

Проблеми розвитку електронних бібліотек та інформаційного забезпечення дистанційного навчання

Якименко Ю.І., Тимофєєв В.І.

*Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”*

Серед найголовніших напрямків застосування інформаційних технологій в освіті і науці є інформатизація науково-технічних бібліотек, створення і надання у користування інформаційних ресурсів університетів і наукових установ, інформаційне забезпечення дистанційного навчання

Проект Темпус-Тасіс присвячено прикладним проблемам застосування інформаційних технологій, а саме – інформатизації науково-технічних бібліотек на основі науково-освітніх комп'ютерних мереж передачі даних, створенню електронних бібліотек, інформаційному забезпеченню дистанційного навчання.

Загалом у Києві відбулося п'ять міжнародних шкіл-семінарів “Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж”. Її організаторами виступили учасники проекту Темпус-Тасіс – Національний технічний університет України “Київський політехнічний університет” та Вестфальська вища технічна школа, м. Аахен, Німеччина.

Практичними результатами проекту є створення і оснащення комп'ютерного центру в НТУУ “КПІ” для навчання адміністраторів бібліотечних систем та комп'ютерних мереж, дооснащення обчислювальною технікою телекомунікаційного вузла, а також науково-технічної бібліотеки університету, проведення міжнародних семінарів “Сучасні інформаційні технології для бібліотек” та шкіл-семінарів “Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж”.

За час реалізації проекту в 2000 та 2001 роках в рамках міжнародних шкіл-семінарів підвищили свою кваліфікацію більше 200 спеціалістів з різних міст України, які представляли більше 40 вищих навчальних закладів та бібліотек.

Основною метою шкіл-семінарів було визначити шляхи впровадження інформаційних технологій, зокрема у вищих навчальних закладах і бібліотеках, об'єднати зусилля вузів і фахівців для створення єдиного освітнього інформаційного простору. Лекції, дискусії, круглі столи, обмін досвідом, практичні заняття, що відбувалися в рамках семінарів, були спрямовані на вироблення спільної позиції щодо шляхів інформатизації вузів і бібліотек.

По результатах проекту кілька десятків слухачів шкіл-семінарів отримали міжнародні сертифікати про підвищення кваліфікації.

Заключна (25-28 лютого 2002р.) п'ята міжнародна школа-семінар "Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково - освітніх мереж" відбулася на базі НТБ НТУУ "КПІ" і Українського центру дистанційної освіти і стала підсумковою. Обговорювалися питання з двох напрямків: "Менеджмент бібліотечних інформаційних мереж" та "Інформаційне та комунікаційне забезпечення дистанційної освіти".

Широко було представлено навчальні заклади та наукові бібліотеки. Серед них технічні університети Києва, Донецька, Львова, Одеси, Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя,

Луганська, Миколаєва, Тернополя, Івано - Франківська, зокрема, Національна гірничо академія, Харківський національний університет. Із київських вузів - Національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Національний аерокосмічний університет, Університет харчових технологій, Університет технологій та дизайну, Національний аграрний університет, Національний педагогічний університет ім. Драгоманова. Вперше взяли участь у роботі школи-семінару представники Білоруського державного університету, Запорізького державного університету, Дніпропетровського університету управління, бізнесу і права, Київського національного університету будівництва і архітектури, Національного торгівельно-економічного університету, Державної освітянської бібліотеки.

Широко було представлено бібліотеки і інформаційні центри, серед яких Національна бібліотека України ім.Вернадського, міська публічна бібліотека ім. Лесі Українки, Центр військово-наукової інформації Збройних сил України,

Київська асоціація користувачів системи ІРБІС та бібліотечних інформаційних технологій, Державна академія підвищення кваліфікації керівних кадрів міністерства культури і мистецтв України, Центр інформаційних ресурсів посольства США в Україні.

У рішеннях школи-семінару зазначено необхідність подальшої інформатизації бібліотек і створення мережі електронних бібліотек, вирішення проблем авторського права і прийняття закону про електронний документ, вироблення єдиної державної політики щодо єдиного формату електронного опису, єдиної класифікації документів для книговидавничої, книгорозповсюджувальної справи і бібліотек. Підкреслено необхідність участі бібліотек у підготовці курсів дистанційного навчання і розробці навчально-методичного забезпечення, включаючи матеріали на електронних носіях, використання довідкових систем і науково-освітніх баз даних. Окремою проблемою є підвищення кваліфікації бібліотечних працівників на всіх рівнях, які б поєднували знання бібліотечної справи та інформаційних технологій.

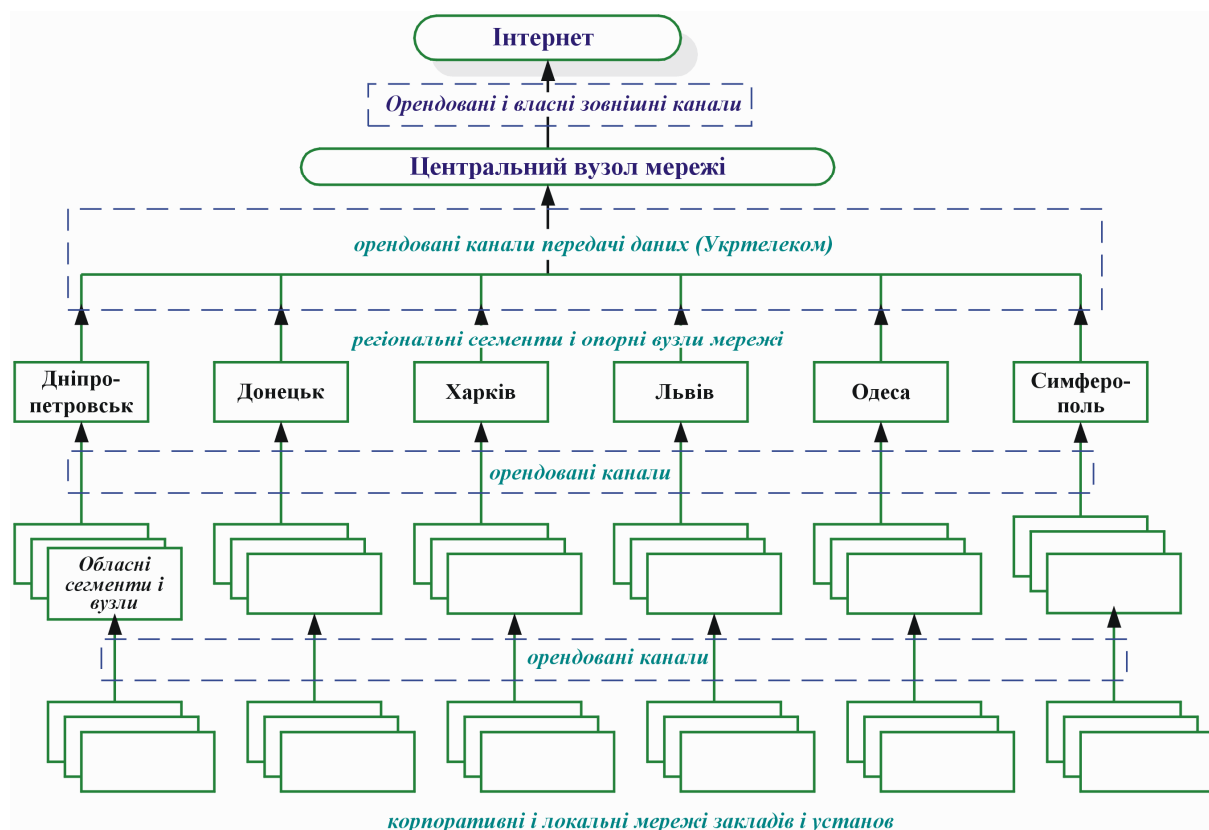
Дедалі більшого значення набуває застосування інформаційних технологій, розвиток дистанційного навчання і участь у вирішенні цих проблем бібліотек. Актуальною є взаємодія Українського центру дистанційної освіти з науково-технічними бібліотеками, які мають власні електронні ресурси. Учасникам семінару у режимі телеконференції була продемонстрована віртуальна лабораторія з циклу технічних дисциплін, розроблена під керівництвом проф. Циделка В.Д.

Завдання університетів полягає у концентрації власних ресурсів і ресурсів міжнародних проектів на вирішенні зазначених вище проблем.

Розвиток та використання інформаційних ресурсів вузів не можливий без застосування відповідної транспортної системи передачі інформації. Саме такою для університетів і академічних установ стала комп'ютерна мережа URAN. Зокрема, для вузівських бібліотек це засіб та основа технічної взаємодії та міжбібліотечного обміну інформаційними ресурсами. Крім цього, у бібліотек з'являється можливість використовувати та поповнювати власні розподілені інформаційні ресурси. Згадані можливості традиційна бібліотека може реалізувати лише за

умови трансформації в електронну. Така трансформація може бути здійснена лише завдяки комплексному вирішенню проблем.

Сьогодні актуальним є завдання створення інформаційної інфраструктури бібліотек України на основі мережі URAN та поповнення її інформаційними ресурсами – електронними каталогами, інформаційно-пошуковими системами, електронними посібниками, тощо. Структура передачі даних мережі URAN показана на мал. 1.

Мал. 1 Структура каналів передачі даних URAN

Сьогодні мережа URAN об'єднує понад 50 університетів і наукових установ у всіх регіонах України. Однією з головних функцій мережі URAN є забезпечення доступу до спеціалізованих інформаційних ресурсів науки, освіти та культури - баз даних наукового та освітянського спрямування, каталогів електронних бібліотек, повнотекстових публікацій (статей, журналів, книг, тощо). Завдання створення, наповнення, управління та супроводження таких інформаційних ресурсів покладається, в першу чергу, на колективних користувачів

мережі. При цьому користувачі мережі виступають як контент-провайдери (від англ. content – зміст).

Апаратні та програмні засоби, що забезпечують функціонування кожного окремого спеціалізованого інформаційного ресурсу, фізично розташовані на різних рівнях і вузлах мережі:

- центральному вузлі;
- регіональних вузлах;
- обласних вузлах;
- локальних мережах організацій-користувачів.

Фізичне розміщення окремих інформаційних ресурсів залежить від географічної направленості інформаційних ресурсів (деякі інформаційні ресурси можуть бути цікавими для окремої організації-користувача або окремої області чи регіону), технічних та економічних умов, наявності компетентного обслуговуючого персоналу та інших факторів.

Умовно усі інформаційні ресурси можна поділити за наступною ієрархією.

Загальні Національні інформаційні ресурси – це інформаційні ресурси, які розташовані в українському сегменті Інтернет та належать українським контент-провайдерам. До їх складу також можуть входити інформаційні ресурси галузей науки, освіти та культури.

У складі **світових інформаційних ресурсів Інтернет** найбільш важливими є електронні каталоги бібліотек, наукові бази даних (статті, патенти, стандарти тощо), повнотекстові публікації таких видавництв наукової літератури як Springer, Elsevier, IEEE, ACM тощо.

Важливою послугою для користувачів мережі URAN має стати надання пільгового доступу до платних інформаційних ресурсів (за зниженими цінами або безкоштовно) всіх трьох типів (спеціалізованих, національних та світових).

Крім створення власне українського науково-освітнього сегменту Інтернет дедалі більшого значення набуває міжнародна інтеграція України у міжнародний (європейський) інформаційний простір. Об'єднання і обмін інформаційними ресурсами є нагальною потребою для освітян і науковців.

Найбільш масштабним завданням є інтеграція мережі URAN, яка вже визнана міжнародними організаціями як національна

науково-освітня мережа поряд з аналогічними мережами країн Європи, до трансєвропейської оптоволоконної мережі мережі передачі даних GEANT. Ця мережа об'єднує саме науково-освітні мережі країн Європи, надає свої ресурси і канали передачі даних із швидкістю більше 1 Гігабіт на сек

Практичний менеджмент бібліотеки Технологічного Університету Поділля

Айвазян О.Б.

бібліотека Технологічного університету Поділля

Управління сучасною бібліотекою - важке завдання, яке потребує об'єднання всього накопиченого досвіду з новими підходами до практики. Основні завдання бібліотеки в сучасному світі – забезпечення вільного і необмеженого доступу до інформації, а також збереження її джерел. В той же час для бібліотеки університету, крім кумулятивної та інформаційної функцій, важливими залишаються культурно - просвітницька, комунікаційна та освітня. Виходячи з цього, формуються завдання університетської бібліотеки, визначається система пріоритетів.

Перший основний напрямок розвитку книгозбірні - комплектування, якому сьогодні майже в усіх вузівських бібліотеках не вистачає ритмічного фінансування, розширення репертуару, організованого забезпечення внутрівузівськими виданнями.

Після комплектування другим важливим напрямом в діяльності бібліотеки є розкриття бібліотечних інформаційних ресурсів, що найкраще робиться в довідковому апараті. Численними рішеннями методичної ради бібліотеки затверджені положення про систему каталогів та картотек бібліотеки. Сьогодні до послуг читачів - 13 каталогів, в кожному структурному підрозділі ведеться свій довідковий апарат. Постійно проводяться індивідуальні та колективні інформування викладачів та студентів на Днях інформації, фахівця, кафедри тощо.

Довідково-інформаційне обслуговування і його удосконалення нерозривно пов'язані із запровадженням та розвитком нових інформаційних технологій, освоєння яких розпочато в 1992 році. Це ще один важливий напрямок діяльності нашої бібліотеки. За ці роки створена і успішно працює локальна бібліотечна комп'ютерна мережа, яка є сегментом університетської мережі (вона об'єднує 32 комп'ютери сучасної конфігурації), маємо ліцензійне програмне

забезпечення (основна програма “УФД. Бібліотека”). Створені і підтримуються понад 20 баз даних. Електронний каталог відображає фонд бібліотеки з 1992 року, а також поповнюється ретроспективними виданнями.

Кілька слів щодо мережі. Використовується технологія клієнт-сервер. Сервер на базі процесора Pentium II. Операційна система Windows NT. Для роботи в мережі використовується протокол TCP/IP. Зараз пропускна спроможність мережі 10 мБт/сек, але ведуться роботи з модернізації мережі на 100 мБт /сек. При створенні бібліографічних та повнотекстових ресурсів використовується гіпертекстовий діалог.

Сервер бібліотеки має реальну IP адресу і слугує шлюзом для з'єднання комп'ютерів мережі з локальною мережею університету та Інтернетом. Доступ до комп'ютерів мережі із зовні блокується сервером. На сервері для забезпечення захисту інформації встановлені пакети програм AVP та Ealaddin.

Усі спеціалізовані програмні продукти, які використовуються в бібліотеці, мають мережевий варіант. Доступ для читачів та співробітників роздільний. При цьому використовується дві технології:

- Зареєстрований читач і пароль
- Обмежена версія програмного продукту для використання на АРМ читача.

Третій рік ми використовуємо українську бібліотечну систему “ УФД.Бібліотека”. Нас часто запитують про якість програми. Наші спеціалісти дали їй таку оцінку.

Позитивні характеристики :

- Україномовний продукт, який підтримує і інші мови, а також дає можливість тісної співпраці з розробниками програми;
- Дружній інтерфейс програми , тобто при запровадженні не виникає труднощів у навчанні користувачів через те, що інтерфейс схожий з розповсюдженими програмами “Word”, “Exel” і т.п.;
- Простота в адмініструванні - установка нових машин не викликає труднощів;
- Великий діапазон друкованих форм (картки, формуляри, акти, інші вихідні форми);
- Широкий (необмежений) відбір документів за заданими критеріями;

- Досконала система сортування;
- Можливість зберігання повнотекстових документів, використання їх як через саму систему, так і через Інтернет. Збереження електронних адрес текстових документів;
- Можливість проводити найрізноманітнішу статистику як по наповненню фонду, так і по його використанню.

Складності :

- Потребує кваліфікованого спеціаліста для роботи з SQL-сервером (адміністрування серверу, резервне копіювання, реєстрація нового користувача...);
- Програма дуже чутлива до технічного оснащення мережі. Під ezernet- працює нестабільно, потрібна технологія скрученої пари;
- Потребує доробки режим опису складних видань та періодики.

Висновок : Сьогодні можна сказати, що бібліотека вибрала сучасну, інтегровану автоматизовану систему, яка розвивається, і якщо у вас якісна мережа і технічне забезпечення, то програмою можна користуватися, що і роблять вже понад 30 бібліотек України.

Коротко про використання комп'ютерних технологій в нашій бібліотеці.

В процесі комплектування автоматизовано усі процеси від замовлення літератури до роздруку інвентарної книги. Велика увага приділяється веденню картотеки книгозабезпеченості, яку планується вивести на бібліотечний сайт для використання викладачами.

В процесі наукової обробки літератури автоматизовано систематизацію літератури за допомогою словників авторитетних записів, АПП та тематичного каталогу, який на сьогодні включає понад 8 тисяч рубрик. Розроблено технологію ретроспективного введення фондів в ЕК. В автоматичному режимі проводиться і роздрук карток, книжкових формулярів тощо. Електронний каталог сьогодні забезпечує доступ до 23 тисяч назв, що складає 74,5 тисяч примірників. Це всього 15,5 % фонду, але це активна його частина. До ЕК мають доступ як читачі бібліотеки, так і віддалені користувачі через Інтернет.

В довідково-бібліографічному обслуговуванні нові технології забезпечують :

- Створення БД на допомогу навчальному та науковому процесам вузу, ведення та видання бібліографії праць вчених університету .

- Використання БД. В цьому році відкрито електронний читальний зал, де читачі мають змогу вести пошук в Електронному каталозі, використовувати нетрадиційні джерела інформації, БД бібліотеки, ресурси Інтернет. Через нестачу приміщення 4 АРМ читачів створено в читальному залі, де читачі можуть використовувати повнотекстову БД “Методичні посібники”, Електронний каталог бібліотеки та бібліографічні БД бібліотеки.

- Інформаційне обслуговування проводиться засобами електронної пошти, Web-сторінки, можливістю використання Інтернету.

- В два рази збільшилась кількість занять з основ інформаційної культури, паралельно проводиться інформування викладачів під час проведення спільних інформаційних заходів про можливості бібліотечної системи, наповнення БД.

В бібліотеці запроваджено систему штрихового кодування видань та читацьких квитків; іде експеримент по автоматизованому обліку книговидачі; ведеться картотека читачів (понад 5 тис. записів). На допомогу управлінській діяльності ведуться програми “Кадри” та “ Статистика”.

В 1998 році створено сайт бібліотеки, на якому користувачі мають доступ до основних БД бібліотеки (ЕК, науковий доробок викладачів вузу, бібліографічні БД на допомогу науковій та навчальній роботі вузу, нові надходження), а також до різної необхідної та корисної інформації про бібліотеку та її послуги.

Невід’ємною частиною бібліотечного менеджменту є розроблення технологічних та методичних документів, які закріплюють виконання процесів, забезпечують налагоджений механізм керівництва. Система методичних документів, створених бібліотекою, охоплює всі напрямки діяльності книгозбірні. В них чітко визначена участь кожного підрозділу, кожного працівника у спільному процесі. Деякі документи розробляються в підрозділах, деякі - у методичному відділі, деякі - спільно, як ,наприклад, “Шлях книги у бібліотеці”, розроблений у 2000 році. Щороку бібліотекою розробляється та редагується понад 30 інструктивно-нормативних документів.

Ми добре розуміємо, що бібліотека як інформаційний центр вузу, повинна стати провідником по науково-інформаційній мережі Інтернет, тобто, сформувати систему каталогів, індексів та відсилок до корисних ресурсів. Для користувачів у цьому напрямку створено списки Web-адрес провідних бібліотек, інформаційних центрів, електронних бібліотек. І саме тому в планах роботи інформаційно-бібліографічного відділу - розпочати роботу по створенню навігатора по Інтернет-ресурсах за профілем університету.

З розвитком інформаційних технологій зростає популярність електронних версій навчальних посібників та довідкових видань. Вже сьогодні наші студенти мають доступ через локальну мережу або мережу Інтернет до навчального посібника викладача університету Сіліна Р.І. “Практика тотального менеджменту”. І в цьому плані бібліотека провела велику роботу, проаналізувавши книгозабезпеченість і виявивши підручники, якими в першу чергу потрібно докомплектувати навчальні абонементи, а також ті навчальні посібники, з яких необхідно зробити електронні версії.

Ще одним важливим напрямом в діяльності бібліотеки є раціональне використання наявних ресурсів. Сьогодні у нас визначилась диференційована система обслуговування читачів: по курсах і по формах навчання - на абонементях, за галузями знань - в читальних залах. Всього в бібліотеці діє 5 читальних залів, 8 абонементів, 9 кафедральних бібліотек.

Довготривалим і копітким був процес прийняття виваженого рішення з розміщення бібліотечних фондів читальних залів. Застосовуючи моніторинговий інструментарій, бібліотека пильно відстежувала зміни в навчальному процесі. Останніми роками в колишньому технологічному вузі суто технічного напрямку з'явилися економічні й гуманітарні спеціальності. Тож, попереджаючи можливі зміни, ми зупинились на галузевому розміщенні фондів. Й не прогадали. Така система розміщення фондів дозволяє більш якісно та оперативно задовольняти інформаційні потреби користувачів. Галузевий розподіл фонду дозволив нам провести ретроконверсію активної частини фонду в окремих читальних залах і вже розпочати експеримент з електронної книговидачі, хоча весь фонд ще не введено в ЕК.

Торкнувшись теми ретроспективного введення фонду, кілька слів хотілось би сказати про управління цим процесом у бібліотеці, яке здійснювалось за допомогою таких документів: “Ретроспективне введення фонду(інструкція по вводу в ЕК)”, “Інструкція по створенню предметних рубрик,” “ Таблиця елементів бібліографічного опису для заповнення полів в ЕК при ретроконверсії фонду”, “Методичні рекомендації по ретроконверсії каталогів” та інші. За 9 місяців 2001 року без додаткових фінансових та кадрових витрат читальними залами введено близько 14 тис.назв ретрофонду. Цікаво, що кожен читальний зал виробив свою технологію ретроконверсії, дотримуючись загально-бібліотечних правил. Наприкінці року до ретроконверсії приступили навчальні абонементи. Вони розпочали із тих розділів фонду, які вже опрацьовані читальними залами. Тому працівники абонементів додають тільки кількісні дані про наявний фонд. Паралельно проводиться велика за обсягом робота по штрих-кодуванню раніше введеної літератури.

Як було вже відмічено , нове соціокультурне середовище, глобальна інформатизація та інші структурні перетворення в суспільстві потребують від бібліотек нових підходів до управління. Багато проблем виникає в зв'язку із розвитком інформаційних технологій. Розпочавши комп'ютеризацію, бібліотека вже не може зупинитися: техніка і програмне забезпечення потребують постійного оновлення, що, окрім фінансових витрат, вимагає підвищення кваліфікації персоналу та навчання користувачів.

Актуальне завдання бібліотеки як інформаційного центру-створення і використання електронних видань і повнотекстових БД. І ці нові завдання , які вирішує бібліотека, впливають на її структуру . Так, в нашій бібліотеці за останні роки з'явилися нові структурні підрозділи : відділ автоматизації із секторами програмного забезпечення, адміністрування БД, технічного забезпечення, а також сектор автоматизованого пошуку інформації в Інформаційно-бібліографічному відділі, відкрито електронний читальний зал. В колектив бібліотеки прийшли спеціалісти технічних спеціальностей, зокрема інженери, програмісти.

Виникають й інші проблеми, пов'язані з запровадженням інформаційних технологій. Наприклад, облік та інтенсивність використання читачами електронних ресурсів, або освоєння нових технологій персоналом бібліотеки. Саме тому в бібліотеці вирішено створити “Школу комп'ютерної освіти”, де теоретичні знання засвоювалися б відразу на практиці роботи конкретного відділу. І на сучасному етапі близько 80 % співробітників так чи інакше оволоділи комп'ютерними технологіями : від пошуку інформації по конкретній БД до повного циклу робіт по наповненню електронних каталогів, збереженню інформації, роботі в мережі, обслуговуванню користувачів.

Управління змінами в бібліотеці було б неможливе без управління персоналом, структурної реорганізації. Вдале розміщення й організація, піклування про професійний ріст й дотримання виконавської дисципліни, поєднання матеріального та морального заохочення, - все це робить кадровий менеджмент в бібліотеці дієвим інструментом усіх нововведень. Задля виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та резервів в професійних та організаційних установах бібліотекарів з 1999 року започатковано проведення в колективі дослідження. “Бібліотекарі про себе”, “Професія – бібліотекар”, “Традиції та інновації в роботі бібліотеки : за та проти” . Це дало привід для проведення занять з підвищення кваліфікації, викликало певні структурні зміни. Система занять з підвищення кваліфікації розбита по школам : “Школа молодого бібліотекаря”, “Школа комп'ютерної освіти”, бібліотечні уроки. З керівниками структурних підрозділів проводяться тренінги й тести, заняття з основ законодавства й азів менеджменту у “Школі керівника”. Добре зарекомендували себе конкурси професійної майстерності на краший огляд та виставку, на кращого бібліотекаря. Вся система занять покликана вчити бібліотекарів мислити та діяти професійно, шукати нетрадиційні підходи у вирішенні питань, виховувати самостійність та відповідальність за довірену справу, розвивати творчу ініціативу.

Узагальнюючи вищесказане, можна зазначити, що керівництво бібліотекою за останні роки помітно змінилось. По-перше, змінились об'єкти управління, тобто власне інформаційні ресурси. Нові технології, запровадження автоматизації дає можливість розширювати інформаційний потенціал бібліотеки,

та це вимагає змін усіх звичних технологічних циклів. По-друге, змінились і самі суб'єкти управління – кадри, вони вирости кількісно, стали більш освічені та інформовані, не терплять адміністрування, знають свої права, чинне законодавство. Саме тому система контрактів при прийомі на роботу, що передбачає певну угоду керівництва з підлеглими, стає дієвим інструментом матеріального й морального стимулювання.

Підвищуючи корпоративну культуру наших кадрів, що включає в себе не лише засвоєння нових та розширення професійних знань, а й організаційні знання, ми сподіваємось на кращі результати. Виховання здатності аналізувати, планувати роботу й робочий час, комунікабельності й можливостей працювати у колективі стає нагальною потребою дня, дає змогу колегіально на будь-яких рівнях управляти великою бібліотекою вузу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габор Р.Т. Управління автоматизованою бібліотекою.- К.:Кн.палата,1997.- 55 с.
2. Дригайло В.Г., Башун Е.В., Волинець В.Н. Основы управления библиотекой высшего учебного заведения.- К.:Политехника,2001.-389 с.
3. Карташов Н.С. Управление библиотечным делом: организационный механизм // Библиотековедение.-2001.-№4.- с.17-25
4. Кармовский В.В. Диверсификация библиотечного менеджмента: типология и выбор альтернатив // Библиотековедение.-2001.-№3.-с. 13-21
5. Крючкова Е. Технологическое сопровождение как форма управления библиотекой// Библиотековедение –1999- №7-12.-с. 50-57
6. Матвієнко О. Менеджмент сучасних інформаційних систем і його місце в галузі сучасного управління.// ВКП – 1999 - №4 – с.27-29
7. Сулова И.М. Менеджер библиотеки : требования к профессии и личности: Учебное пособие.- М.: Профиздат,2000.- 144 с.-(Современная библиотека.Вып.6).

Модераційна діяльність в бібліотеці. Коопераційний українсько-німецький проект “Концепція та стратегія побудови і оптимального розвитку для українських бібліотек”

Барабаш С. І

Іноваційний центр бібліотечного менеджменту (ІЦБМ)

НТБ НТУУ «КПІ» ім.проф.Г.І.Денисенко

Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України «КПІ» ім.проф.Г.І.Денисенко протягом всієї своєї історії завжди активно підтримувала традиції міжнародного співробітництва в галузі науки, освіти та культурного обміну з зарубіжними країнами. Яскравим прикладом такого співробітництва в 2000-му році став Коопераційний проект “Концепція та стратегія побудови і оптимального розвитку для українських бібліотек” (нім.: ляйтбільд, далі: ЛБ). Проект був ініційований бібліотечною програмою Гете-Інституту в Києві та підтриманий Українською бібліотечною асоціацією.

Учасниками проекту стали:

- Гете-Інститут -Німеччина
- Фірма “Wega-Team”(консалтингові послуги по рекламі, стратегія бібліотечної роботи та створення іміджу бібліотек) м.Постбауер-Хенг, Німеччина
- Науково-технічна бібліотека НТУУ «КПІ» ім.проф.Г.І.Денисенко.

Він здійснювався в Німеччині на протязі трьох місяців. і передбачав 8-тижневий підвищений інтенсив з німецької мови в Гете-Інституті в м.Прін (Баварія) та 35 днів професійного стажування українського спеціаліста з бібліотечної справи на фірмі “Wega-Team”.

Фахова спеціалізація проекту- “Бібліотечний та комунікаційний менеджмент”.

Програма стажування передбачала практичне засвоєння досвіду німецьких колег в галузі бібліотечного маркетингу, а саме аналіз діяльності бібліотеки, її сильних та слабких сторін, вибір пріоритетів та постановка цілей, довгострокове та

короткострокове стратегічне планування роботи, модераційна діяльність та презентаційна техніка ведення масових заходів. Всі ці аспекти складають термін, який німецькі економісти називають терміном “ляйтбільд” - Концепція і стратегія побудови та оптимального розвитку бібліотеки. Це основа Вашої бібліотеки, за допомогою якої Ви формуєте свою роботу і політику діяльності Вашої бібліотеки, а також використовуєте свої ресурси (персонал, бюджет, час, матеріал, знання, обладнання). Ця картина основних функцій є складовою частиною Вашого "образу", Вашого "корпорейт айдентіті" (CI).

За час спільної роботи ми опрацювали величезний пласт інформації, пов'язанної з ЛБ-процесами в Німеччині, безпосередньо приймали участь у цих заходах на місцях у бібліотеках, провели самостійні тренінги з питань комунікативної, модераційної діяльності та методики планування. Ці поняття поки що не зовсім звичні для бібліотечної громадськості, але вже відомі і популярні в галузях, пов'язаних з “людським фактором”.

Комунікаційний менеджмент - професійна діяльність, спрямована на досягнення ефективної комунікації (спілкування) як всередині організації, так і між організацією і її зовнішнім середовищем, засоби і технології комплексного вирішення комунікаційних проблем, що виникають в діловій сфері, у стосунках фірм, у зв'язках з громадськістю тощо. Щоб одержати бажаний результат від комунікації, нею потрібно навчитися керувати.

Модераційна діяльність – напрямок в комунікаційному менеджменті, одна з форм роботи з громадськістю (групою людей), організація і координування процесу відкритої дискусії в ході прийняття компромісних рішень. Головною особливістю такої діяльності є присутність **модератора** – ведучого, посередника в діалозі, експерта, спеціаліста з Public Relations, який є центральною фігурою при проведенні конференцій, “круглих столів”, фокус-груп і т.п.

В обов'язки **модератора** входить:

- 1) задання контексту для заходу – відкриття обговорення, затвердження правил та порядку денного;
- 2) ведення обговорення, яке включає висловлювання оцінок, схвалення та підказки;
- 3) мета-функції – мета-коментування,

організація перехрестного обговорення. Результатом активності модератора повинно стати створення такої атмосфери в колективі, яка б сприяла процесу пошуку оптимальних рішень.

Moderator - англійське слово, яке має кілька значень:

1) арбітр, посередник

2) регулятор

3) голова зборів; ведучий бесіди, дискусії по телебаченню

Можна окреслити основні вимоги до модератора :

•Професійна компетентність (освіта, досвід роботи)

•Комунікабельність, здібність однаково ефективно працювати з працівниками різних рівнів, вміння працювати в команді

•Вміння отримати прихильність співрозмовника, аудиторії

•Спроможність до аналізу ситуації

•Прагнення до постійного поповнення знань та професійних навичок.

Функції модератора в умовах бібліотеки можна розділити у двох напрямках:

•Робота з персоналом - семінари з підвищення кваліфікації (складання маркетингової концепції), фокус-групи, наради, збори, заходи по вирішенню кризових ситуацій

•Робота з громадськістю - конференції, «круглі столи» і т.п.

В практиці німецької бібліотечної справи використовуються послуги фірм та організацій бізнес-сфери, в компетенції яких реклама, Public Relation, створення іміджу, поліграфічні послуги. Одною з послуг є запрошення на окремі заходи спеціаліста фірми в якості модератора. Звичайно така послуга платна. Проектом згаданим вище, німецькі колеги запропонували підготовку такого спеціаліста з кола бібліотечних працівників.

Як модератори бібліотечних заходів можуть виступати штатні співробітники бібліотеки, адже модератор це не посада, а набір вже перерахованих функцій в ході бібліотечних заходів роботи з громадськістю. Це

▫ Працівники сфери Public Relations в бібліотеці - відділи (сектори) масової, науково-методичної роботи,

▫ Працівники відділів реклами та маркетингу

▫ Працівники служб іноваційного менеджменту

Модераційна діяльність в умовах бібліотеки передбачає демократичну форму спілкування в колективі. Вона не допускає авторитарного характеру комунікаційних заходів і дозволяє оптимальний діалог в аудиторії, при умові що модератор відповідає певним вимогам і підготовці.

Як продовження проекту наш Іноваційний центр планує програму такої підготовки в вітчизняних умовах. Ми відкриті для співробітництва і завжди готові до співпраці. Тому, якщо наша робота зацікавить бібліотечних спеціалістів, викличе конкретні зауваження, заперечення або підтримку, будемо щиро вдячні. Свій досвід ми проілюструємо найближчим часом. Тренінг “Розробка програми впровадження сучасних інформаційних технологій в практику університетської бібліотеки”, на секції «Менеджмент бібліотечних інформаційних мереж» IV Школи-семінару «Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж» 1-4 Жовтня 2001 р. буде проводитись за участю модератора нашого центру.

Технология формирования онлайн-информационных ресурсов Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского. Перспективы сотрудничества с библиотеками ВУЗов

Баркова О.

Национальная библиотека Украины им. В.И.Вернадского

Викладено основи дворівневої технології формування інформаційних ресурсів наукової електронної бібліотеки. Надано напрями інформаційної взаємодії наукових установ з формування електронних інформаційних ресурсів. Зроблено стислі рекомендації відносно створення електронних бібліотек у ВУЗах.

Изложены основы двухуровневой технологии формирования информационных ресурсов научной электронной библиотеки. Представлены направления информационного взаимодействия научных организаций при формировании электронных информационных ресурсов. Даны краткие рекомендации относительно создания электронных библиотек в ВУЗах.

The report presents the fundamentals of two-level technology of shaping the information resources of scientific electronic library. The directions of information interaction of scientific organizations for shaping the electronic information resources are expounded. The short recommendations for creation the electronic library in the Hide School are given.

Актуальность вопросов формирования электронных библиотек в ВУЗах связана с активизацией работ по удовлетворению возрастающих информационных потребностей пользователей, созданию систем дистанционного обучения и необходимостью развития дистанционных информационно - библиотечных сервисов. Перспективным направлением решения ряда задач является организация информационного взаимодействия библиотек ВУЗов с ведущими научными и отраслевыми библиотеками.

Формирование онлайн-электронных информационных ресурсов в Национальной библиотеке Украины имени В.И. Вернадского (НБУВ) осуществляется в рамках проекта "Национальная электронная библиотека Украины". Проект направлен на информационную поддержку отечественных научных исследований и процессов обучения всех уровней образования во всех регионах Украины. Целью является создание электронной библиотеки, обеспечивающей в электронной среде основные функции традиционной библиотеки - накопление, хранение, аналитико-синтетическую обработку информации, предоставление пользователям, независимо от их местонахождения, широкого спектра информационных услуг, в том числе дистанционного доступа к документированным знаниям, предоставление первоисточников или их копий.

Формирование электронной библиотеки предусматривает решение целого комплекса научно-технических, организационно-технологических, нормативно-методических и правовых вопросов. Сегодня основные усилия создателей электронной библиотеки НБУВ направлены на формирование ее информационно-ресурсной базы, в частности онлайн-электронных ресурсов, которые представлены на сайте библиотеки (www.nbuv.gov.ua) в разделе "Полные тексты" и доступны через Интернет.

Информационные составляющие электронной библиотеки

Информационные составляющие научной электронной библиотеки НБУВ формируются в соответствии с документальной иерархией традиционной библиотеки, имеющей двухуровневую структуру.

Документы первого документального уровня составляют первоисточники: электронные публикации, электронные копии или электронные версии печатных публикации. На сайте НБУВ онлайн-документы представлены в Фонде электронных документов в форматах: HTML, PDF, TXT; RTF и DOC в заархивированном виде (архиваторы RAR, ZIP, ARJ); нетекстовая информация — в графическом формате JPEG. Объем фонда - 12 тысяч электронных книг, статей, авторефератов диссертаций.

Документы второго документального уровня — это библиографические и реферативные базы данных с информацией о первоисточниках, которые обеспечивают поиск, содержательное раскрытие научных публикаций, дают информацию о физическом местонахождении документов. На сайте представлены:

- электронный каталог НБУВ (160 тыс. записей, поступления с 1994 года);
- картотеки публикаций мирового репертуара (2 млн. записей);
- реферативная база данных "Украиника научная" (60 тыс. записей, начиная с 1998 года), печатным аналогом которой является Украинский реферативный журнал "Джерело".

Для удобства и эффективности поиска используются *семантические и диалоговые лингвистические средства*.

Поисковый аппарат фонда онлайн-документов формируется на основе реферативной базы данных. Это обусловлено удобством контекстного поиска по тексту реферата и элементам библиографического описания.

Для формирования баз данных используется библиотечно-ориентированная СУБД CDS/ISIS. В качестве поискового диалогового средства во всех базах данных используется Web-компонента АБИС ИРБИС.

Принципы и основы технологии формирования ресурсов электронной библиотеки

Информационно-ресурсный состав электронной библиотеки НБУВ позволяет для ее формирования использовать традиционные библиотечные технологии и автоматизированные библиотечные процессы.

Ресурсы электронной библиотеки НБУВ формируются по трехступенчатой технологии: библиографическое описание - реферативная информация — полнотекстовые документы. Главный технологический принцип, положенный в основу формирования информационных ресурсов электронной библиотеки — дополнение библиографических записей рефератами публикаций и электронными адресами полнотекстовых документов. Электронный адрес документа является частью библиографического описания и обеспечивает

связь записи в реферативной базе с электронным документом, размещенным в иерархических каталогах файлового сервера.

В основу технологии формирования электронных ресурсов положена идея сочетания традиционной библиотечной технологии обработки документального потока и конвейерной технологии формирования электронных ресурсов. Таким образом, имеем два уровня технологии формирования ресурсов электронной библиотеки.

На *первом внутрибиблиотечном уровне* используются:

- автоматизированные библиотечные технологии аналитико-синтетической обработки входного документального потока библиотеки, в результате чего создается библиографическая и реферативная информация;
- технологии комплектования фондов онлайн-документов, которые развиваются в двух основных направлениях:

— создание электронных копий документов из фондов библиотеки,

— использование электронных публикаций из Интернет и электронных версий печатных публикаций, создаваемых в процессе компьютерной верстки.

Внешний технологический уровень предусматривает реализацию единой технологической схемы создания, обработки и использования научной электронной информации по формуле: *"автор — издательство — библиотека (или орган информации) — информационные сети"*.

Организационная сторона взаимодействия основывается на *концепции сетевой организации работ*. Цель — построение сетевых информационных инфраструктур по принципу коллективного создания и использования электронных информационных ресурсов.

Технологический аспект — внедрение *технологии конвейерного формирования электронных информационных ресурсов*, в основу которой положена идея использования однажды созданной электронной информации, ее последовательная обработка и наращивание на всех этапах пути от автора до представления в электронных библиотеках. В общем случае научная публикация проходит *четыре уровня технологической обработки*.

I. Уровень авторского формирования документа, на котором осуществляются процессы:

- форматирование электронного документа согласно требованиям редакции к предоставляемым для опубликования материалам;
- формирование первичных данных о публикации (название, информация об авторе);
- формирование авторского реферата или аннотации, набора ключевых слов.

II. Уровень научно-редакционной обработки документа в издательстве или информационной службе, публикующей документ в Internet:

- научное редактирование материала;
- к первичной информации о публикации добавляются сведения об издании, количественные характеристики и т.д.;
- в одном из общепринятых в Internet файловых форматах формируется электронная публикация или электронная копия печатной публикации.

III. Уровень научной обработки документа — аналитико-синтетическая обработка в библиотеке или органе информации (каталогизация, реферирование, систематизация).

IV. Уровень формирования электронного ресурса — интеграция электронной информации в электронные ресурсы, размещение электронных документов в фондах электронных библиотек, представление в сети.

Особенность предложенной технологии — использование любых документальных программных систем при соблюдении условий единого форматного представления информации.

На сегодняшний день *программно-технической основой* прохождения всех технологических этапов формирования электронных ресурсов являются:

- распространенное программное обеспечение для подготовки и редактирования электронных текстов;
- специализированное программное обеспечение для издательств - настольные издательские системы PageMaker, Ventura Publisher, QuarkXPress;
- автоматизированные библиотечно-информационные программные комплексы, которые используются в отечественных организациях СУБД CDS/ISIS и Cashe, IRBIS,

Alpha, Libex, большинство из которых имеют встроенные конвертеры для форматной совместимости систем;

- программное обеспечение для Web-технологий.

Каждый технологический этап предусматривает использование единых методик обработки и форматов представления информации, учитывающих особенности издательских, библиотечных и Internet-технологий.

Для формирования электронных информационных ресурсов в НБУВ используются встроенные конвертеры СУБД, разработаны форматы технологического представления информации, которые ориентированы на программно-технологические возможности разных поставщиков информации и рассчитаны на определенный способ загрузки информации в базы данных. Фактически, это форматы для конвертирования слабоструктурированных текстов в записи базы данных.

- *Специализированный формат в виде структурированного текста, данные в котором подаются в соответствии с пронумерованным перечнем основных элементов библиографического описания.*

- *Формат текстового файла со списком библиографических описаний и рефератов статей (соответствует ГОСТ 7.1-84).*

- *Форматы, соответствующие перечню полей международного коммуникативного формата UNIMARC, текстовые файлы с записями в формате ISO-2709 или с метками полей UNIMARC.*

Подробная информация о форматах — на Web-сайте НБУВ в Проекте "Национальная электронная библиотека": www.nbuv.gov.ua/library/col.html.

Отладка и апробация этапов конвейерного формирования информационных ресурсов электронной библиотеки НБУВ осуществлялась при непосредственном участии редакций научных изданий ("Радиотехника", "Акустический вестник", "Человек и политика", "Эндокринология" и др.) и информационно-технологических подразделений НБУВ.

Примером полной реализации всех этапов единой технологической схемы является сотрудничество с редакцией научных изданий Харьковской академии дизайна и искусств. На основе требований к подаче информации в электронную

научную библиотеку редакцией были скорректированы требования к авторам по оформлению статей для публикации в изданиях ХАДИ. Сегодня в научную электронную библиотеку поступают текущие номера трех сборников ВУЗа, полный архив публикаций представлен в специальном разделе Web-сайта НБУВ.

Решение вопросов соблюдения авторского права при формировании фонда онлайн-электронных документов

Правомерность использования электронных документов в электронной библиотеке НБУВ обеспечивается тем, что фонд онлайн-электронных документов комплектуется публикациями, которые не имеют ограничений в распространении (публикации, которые выставлены в Интернет без ограничения использования, историко-культурные документы, для которых истек срок действия авторского права, документы, которые передаются авторами).

На основании Закона Украины "Об авторском праве и смежных правах" (№ 3792-ХХІІ, 23.12.1993) разработан типовой договор об информационном сотрудничестве НБУВ с интеллектуальными собственниками на безфинансовой основе. В договоре оговариваются условия поставки, хранения и использования электронных публикаций, в том числе указываются сроки депозитарного хранения документов без представления на сайте для достижения коммерческого интереса поставщика.

Важным дополнением к Закону являются изменения, принятые в 2001 году (2627-14, 11.07.2001). В статье 33 оговариваются условия использования произведений, в частности, регулирование отношений издающих организаций с авторами - работниками этих организаций.

Перспективы информационного сотрудничества электронной библиотеки НБУВ с библиотеками и издательствами ВУЗов

Перспективным направлением развития научной электронной библиотеки НБУВ является наполнение ее информационных ресурсов путем интеграции электронной информации, создаваемой всеми субъектами информационной инфраструктуры страны.

Предлагается издательствам и библиотекам ВУЗов объединить усилия для формирования электронных ресурсов по предложенной технологической схеме и наладить информационный обмен. Ресурсы для обмена:

- библиографическая и реферативная информация,
- полнотекстовые документы.

Использование электронного адреса документа в библиографическом описании и механизмов сетевого доступа к электронному документу по URL-адресу, которые имеют такие АБИС, как Alerph и ИРБИС, дает возможность создания и сетевого использования распределенных фондов электронных онлайн-документов.

Информационное сотрудничество позволяет:

- избежать дублирования работ (особенно на стыках научных дисциплин);
- сократить сроки предоставления информации пользователям;
- подготовить национальную информационную базу для международного информационного обмена и торговли.

Редакция научных изданий следует обратить внимание на возможность:

- рекламировать свои издания через общегосударственные реферативные базы и журналы;
- передавать электронные версии изданий в электронные депозитарии для архивного хранения;
- распространять издания через электронные библиотеки (в перспективе).

Рекомендации относительно формирования электронных библиотек в ВУЗах:

- формирование электронных ресурсов путем информационного обмена с электронной библиотекой НБУВ на основе участия в реализации единой технологической схемы "автор — издательство — библиотека — информационная сеть";
- внедрение конвейерной технологии формирования электронных ресурсов в локальной сети с привлечением научных издательств и издающих подразделений ВУЗа;

- создание электронных копий материалов повышенного спроса (по примеру создания электронных копий методических пособий в библиотеке КПИ);

- формирование картотек трудов ученых ВУЗов.

Вопросы информационной грамотности и подготовки специалистов в области библиотечного дела и информационного поиска

Развитие Информационных технологий происходит так быстро, что сегодня в библиотеках существует общая нехватка квалифицированного персонала и грамотных пользователей. Необходимо участие всех структур системы образования в решении вопросов:

повышение общей компьютерной грамотности специалистов разных отраслей науки;

повышения информационной грамотности пользователей Интернет;

подготовки специалистов в области информационного поиска, в частности по профилям специальностей или отраслям знаний;

участие ВУЗов в подготовке информационных специалистов для ВУЗовских библиотек.

Автоматизація вузівської бібліотеки як засіб доступу до інформації

Величко Т. В.

*Український державний морський технічний університет
м. Миколаїв*

В доповіді показано досвід моделювання інформаційного простору університетської бібліотеки і проблеми, з якими приходиться зустрічатися при автоматизації інформаційно-бібліотечних процесів. Надається аналіз стану інноваційної діяльності бібліотеки та підкреслюються пріоритетні напрямки розвитку бібліотеки вищого навчального закладу.

В докладі показан опыт моделирования информационного пространства университетской библиотеки и проблемы, с которыми приходится сталкиваться при автоматизации информационно-библиотечных процессов. Предоставляется анализ состояния инновационной деятельности библиотеки и подчеркиваются приоритетные направления развития библиотеки высшего учебного заведения.

The report shows the experience of University modelling of library information space. Also it highlights some frequently encountered library automation problems. The library innovation activity is being analysed and higher school library priority guidelines had been emphasized.

Виникнення інформаційного суспільства нерозривно пов'язано з усвідомленням фундаментальної ролі інформації у суспільному розвитку, з розглядом у широкому соціокультурному контексті таких феноменів, як: інформаційні ресурси, нові інформаційні технології, інформатизація.

Термін "інформатизація" означає появу нових технологій, нових елементів, які підвищують якість і ефективність праці бібліотекарів і читачів. Одним із компонентів інформатизації є автоматизація, яка дозволяє поетапно позбавити фахівців бібліотеки рутинної праці, а читачам - створити ефективний і комфортний сервіс у пошуку інформації. Всі ці зміни повинні

привнести комп'ютери, локальні обчислювальні мережі комп'ютерів і програмні системи, які працюють на них.

Автоматизація бібліотеки – складний процес. Вона впливає на всі сфери життєдіяльності бібліотеки, тому повинна проводитися дуже обережно. Це не тільки питання установки системи обробки даних, це також і питання розвитку й адаптації робочого процесу з метою максимального використання переваг, наданих інформаційними системами. Автоматизація бібліотеки повинна проводитися поступово, і застосування інформаційних технологій для організації міжбібліотечного співробітництва повинно бути сплановане і визначене із самого початку.

Система автоматизації бібліотеки складається, як правило, із ряду етапів і вибір послідовності їх розробки, адаптації і реалізації залежить цілком від потреб бібліотеки.

На жаль, автоматизація багатьох бібліотек вищих навчальних закладів України знаходиться сьогодні на початковому етапі розвитку.

Однією з основних причин такого стану, крім фінансових, є те, що бібліотечні фахівці в процесі автоматизації використовують лише окремі методи, ігноруючи систему методологічного знання, яка дозволяє підвищити ефективність бібліотечної діяльності на базі використання високих інформаційних технологій.

Згідно сучасних системних уявлень бібліотечна технологія передбачає аналіз не тільки процесів і операцій, як це традиційно робиться, але й дослідження цілого ряду підсистем: інтелектуально-інформаційне забезпечення (сукупність наукових знань і професійних навичок); підсистеми діяльності (прийомів і методів праці); підсистеми ресурсів (матеріальних, кадрових, технічних і т.ін.); підсистеми нормативно-інструктивного забезпечення (правила і норми діяльності виробництва); підсистеми лінгвістичного забезпечення (сукупність лінгвістичних засобів, які забезпечують виробництво інформаційних продуктів та послуг); підсистеми організаційного управління (організація і контроль виробництва), а також продуктів і послуг, які відповідають заданим вимогам.

Крім цього, досить важливим питанням є технологічний менталітет працівників бібліотек. Впровадження ідей технологічного підходу у роботу бібліотеки без одночасного

формування технологічного світогляду бібліотекарів свідомо безперспективне заняття. Крім того, воно передбачає, як обов'язкову умову, аналіз стану інформаційного середовища, де існує бібліотека, і ситуації, яка характеризує інформаційні ресурси і засоби лінгвістичного забезпечення, на базі яких реалізується бібліотечна технологія.

Аналізуючи бібліотечно-бібліографічні процеси, які відбуваються у вузівських бібліотеках останнім часом, можна зробити висновок, що під впливом технічного прогресу сутність процесів змінилася, що позитивно впливає на діяльність бібліотек, але тільки тоді, коли рівень їх інформатизації достатньо високий. Реалізація цього стала можливою завдяки моделюванню інформаційного простору на базі новітніх комп'ютерних технологій. Розглянемо як моделювання інформаційного простору здійснювалось у бібліотеці УДМТУ.

Досвід автоматизації в бібліотеці існує з 1998 р. – з отримання першого комп'ютера, на якому почалося створення Книги сумарного обліку та ЕК, в який почали вводити нові надходження літератури та зробили перші спроби ретроконверсії. Робота проводилась спочатку у програмі Access та у демо-версії ІРБІС. У 2000 році було отримано другий комп'ютер, на якому розпочали пошук у мережі Internet, накопичення матеріалів з дистанційного навчання та надання платних послуг користувачам. На підставі Концепції розвитку бібліотеки у 2001 р. було створено відділ бібліотечного маркетингу та іноваційно-методичної роботи, у склад якого увійшов сектор інформаційно-технічного забезпечення. У штаті бібліотеки з'явилися інженери: головний спеціаліст і інженер-програміст. Сьогодні роботу по впровадженню комп'ютерних технологій очолює заступник директора з автоматизації.

За базове було обрано програмне забезпечення, створене на основі сучасних технологій і стандартів обробки та передачі інформації, яке забезпечує автоматизацію основних виробничих циклів бібліотеки. Це система "УФД-Бібліотека", яку було придбано у 2001 р. корпоративно із декількома вузівськими бібліотеками міста. Система "УФД-Бібліотека" призначена для комплексної автоматизації діяльності бібліотеки. Вона включає засоби автоматизації основних бібліотечних виробничих циклів: комплектування бібліотечного фонду, обробку документів,

обслуговування користувачів. Система дає змогу працювати в мережі одночасно великій кількості користувачів. Програма передбачає захист від несанкціонованого доступу. Тому кожний користувач має свої власні ім'я, пароль та повноваження, встановлені програмою. Її розробник – київське акціонерне товариство “Український фондовий дім”.

Локальна комп'ютерна мережа нашої бібліотеки налічує 5 комп'ютерів, 5 принтерів, сканер і потужний сервер баз даних. Це дозволило автоматизувати процеси, пов'язані із комплектуванням та обробкою літератури, починаючи від оформлення замовлення, що докорінно змінило традиційний підхід до основних бібліотечних процесів. ЕК припускає створення документу з певною глибиною інформації, надання максимально зручних засобів пошуку літератури. Систематизація документу тепер – не тільки визначення систематичного індексу, а насамперед, визначення предметної рубрики і підрубрик для документу. Робота над предметним рубрикатором у нашій бібліотеці тільки розпочалася. Він створюється на основі алфавітно-предметного покажчика. Крім того, змінюється підхід до складання бібліографічного опису (маються на увазі продовжуючи видання, прийняті скорочення та ін.) Одночасно з бібліографічним описом документу відбувається його розподіл за видами, за типами літератури, за темами. Створення бібліографічних описів документів проводиться відповідно держстандартам і стандартам USMARC та UNIMARC. Бібліографічний опис документа може містити посилання на електронну копію документа, яка зберігається в базі даних. В БД "Електронний каталог" 34 документа мають електронні копії. В автоматизованому режимі друкуються: каталожні картки для всіх видів каталогів; книжкові формуляри (ми маємо можливість друкувати як всі інвентарні номери, так і обирати певний номер); книги інвентарного та сумарного обліку, які складаються Системою автоматично на підставі інформації про надходження літератури.

Ретроконверсія – це процес, з яким рано чи пізно зіткнеться кожна бібліотека, яка розпочинає автоматизацію.

Ретроконверсія є найбільш трудомісткою роботою в програмі комп'ютеризації бібліотеки. Успіх та оперативність

ретроконверсії залежить від підготовки та управління цим технологічним процесом.

Процес ретроконверсії складається з 2-х етапів: підготовчий та безпосередньо ретровведення фонду в ЕК. Підготовчий етап включає в себе: постановку завдання, вибір методу ретроконверсії, технічне, технологічне забезпечення, вибір виконавців. Постановка завдання полягає у чіткому визначенні, що і для чого слід виконувати.

3-х річний досвід ретроконверсії дозволив нам виправити помилки щодо вводу старого фонду. Спочатку ми вводили всю літературу, а потім було введено обмеження по даті видання – з 1980 р. До цієї роботи були залучені співробітники відділу комплектування і обробки літератури та студенти-програмісти III курсу під час технологічної практики, які працювали у 2 комп'ютерних класах. Тепер ми дійшли висновку, що треба вводити активну частину фонду. Таким чином, завданням ретроконверсії є: внесення в ЕК фондів, які активно використовуються; здійснення штрих-кодування фонду для подальшого запровадження автоматизованого обліку книговидачі та виконання всіх процесів по роботі з фондом в автоматизованому режимі (перевірка, вилучення, контроль за книговидачею, вивчення і т.д.); виправлення помилок в систематизації, обліку та розподілі документів; забезпечення віддаленого доступу до фонду бібліотеки; очищення карткового ДПА від карток на книги, яких вже немає у фонді.

На сьогоднішній день автоматизовано наступні відділи бібліотеки: відділ комплектування та наукової обробки літератури, відділ бібліотечного маркетингу та інноваційно-методичної роботи, інформаційно-бібліографічний відділ та відділ обслуговування електро-технічного факультету. ЕК бібліотеки містить майже 16 тис. бібліографічних записів - це БД, до якої входять усі нові надходження, та каталогізується старий фонд. Плануємо, що до вересня запрацює електронна картотека книгозабезпеченості.

Знайомство нашої бібліотеки з Internet відбулося у 1998 р. Першою сервісною послугою Internet, яку ми освоїли, була, звичайно, електронна пошта. Нарешті ми отримали можливість щоденного спілкування з колегами із різних куточків України, і

не тільки. Сьогодні ми вже звикли до оперативного обміну поточною кореспонденцією і бібліографічними списками.

Крім цього, електронну пошту ми використовуємо у комплектуванні бібліотеки. По E-mail ми отримуємо прайс-релізи, електронні каталоги підписки періодичних видань, відправляємо замовлення на літературу в книготоргові фірми і організації. Електронна пошта використовується для отримання інформаційних і бібліотечних розсилок Міжнародного фонду "Відродження".

В УДМТУ розроблено концепцію дистанційного навчання, яке зараз впроваджується в провідних університетах світу. Бібліотека займатиме в цьому проекті важливу роль виробника власних інформаційних ресурсів та посередника для користувачів аналогічного світового продукту. Сюди входить створення БД електронних підручників та навчальних посібників, а також створення медіатеки.

Необхідною умовою підтримки високого творчого потенціалу науки, розвитку міжнародного наукового співробітництва, оснований на знанні тенденцій світової науки, є широкий доступ до наукової інформації. Тому наша бібліотека взяла на себе обов'язок по розробці, створенню та підтримці каталогу сайтів за спеціалізацією вузу. Фахівцями бібліотеки розроблена розгалужена структура каталогу, що створюється. Ведеться активний збір інформації в Мережі Інтернет. У цій роботі бібліотека тісно співпрацює з деканатами, кафедрами й інститутами університету. У допомогу бібліотеці виділені комп'ютерні класи, студенти. Студентами електротехнічного факультету і Гуманітарного інституту (прикладна лінгвістика) протягом року підготовлено курсові та дипломні роботи, пов'язані із створенням каталогу сайтів за своїми спеціальностями. Ці дані було передано в бібліотеку для подальшої обробки. Проект створення каталогу сайтів є частиною загальноосвітньої програми нашого університету.

Впроваджуючи Internet-технології в свою роботу, ми пережили ті ж самі труднощі і проблеми, які зазнає кожний, опановуючи нові технології. Навіть, якщо ваша бібліотека підключилася до Internet, це зовсім не означає, що ви миттєво зможете скористатися всіма благами цього нововведення. В першу чергу, необхідно взяти в штат професійного мережевого

адміністратора і обучити телекомунікаційний штат, які будуть здатні працювати із різноманітними операційними системами і підтримувати функціонування технічних засобів та програмного забезпечення. Крім того, робота в Internet потребує кардинальної перебудови всіх традиційних бібліотечних служб і, в першу чергу, інформаційно-бібліографічного відділу та підрозділів аналітичної обробки інформації, а з часом вплив Internet відіб'ється на технології традиційних бібліотечних процесів – каталогізації і зберіганні. Бібліотека зобов'язана не тільки мати спеціально підготовлені кадри, які орієнтуються у багаточисельних каталогах і БД, що представлені в Internet, але й здатних обучити роботі в Мережі будь-якого читача.

Важливим напрямком нашої роботи є тренінг бібліотечних фахівців. В практику було введено Дні Інформатизації “Доторкнись до Internet”, з обов'язковим представленням новинок літератури та експрес-оглядів. У 2001 р. було підготовлено і проведено презентацію “Введення в Internet”, метою якої було загальне ознайомлення співробітників бібліотеки з Internet, можливостями on-line бібліотек та отримання практичних навичок пошуку інформації в Мережі.

Нещодавно, у травні цього року було проведено семінар-практикум “Електронні інформаційні ресурси” для співробітників бібліотеки, де було представлено презентацію навчального CD “Интернет для бібліотечних і інформаційних працівників”. Фахівців бібліотеки було ознайомлено з web-калогами і бібліографічними БД російських бібліотек; ресурсами Internet для спеціальних відділів бібліотек; електронною доставкою документів; віртуальною колекцією текстів, електронними бібліотеками; іноземними ЕК і бібліографічними БД.

Бібліотека сьогодні стала важливим ресурсним центром інформації в університеті. Робота із спеціалістами - нова перспектива в роботі з Internet. Інформаційна підтримка наукової діяльності вузу і проведення семінарів-практикумів займають все більше місце у роботі бібліотеки.

Сподіваємося, що традицією для бібліотеки стане проведення семінарів-практикумів “Переклад в Internet” для перекладачів Миколаєва. Ці семінари проводяться спільно із кафедрою прикладної лінгвістики університету та ОУНБ. Під час

цих заходів перекладачі міста можуть отримати інформацію про електронні словники, представлені на компакт-дисках і у Мережі, ознайомитися з прикладами пошуку окремих слів і висловлювань в on-line словниках Lingvo і Multilex, з лінгвістичними on-line ресурсами, мережевими перекладачами текстів тощо. Отримавши доступ до Internet, ми не відразу змогли використати Мережу для розвитку своєї бібліотеки. Паралельно з підготовкою кадрів освоювалися технології, ресурси, прийоми пошуку інформації. Цей напрямок роботи супроводжувався збором Web-адрес наукової, освітньої та інформаційної тематики. В результаті було створено і введено в дію бібліотечний web-сайт.

Автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дозволили бібліотеці розширити сферу послуг, які надаються користувачам. Разом із традиційними бібліотечними послугами, наша бібліотека має можливість надавати сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами INTERNET на комп'ютері бібліотеки; пошук інформації в мережі INTERNET на замовлення; запис інформації на дискету; друк на принтері; копіювання; комп'ютерний переклад тексту; сканування.

Перш за все, це дало бібліотеці можливість розширити доступ фахівцям до науково-технічної інформації, використовуючи сторонні ресурси.

На закінчення хотілось би сказати, що зміни у технологічному середовищі нашої бібліотеки здійснені великими інтелектуальними зусиллями її співробітників при підтримці університету за досить короткий проміжок часу. Як показала наша практика для проведення комплексних змін технологічного середовища необхідні сучасне програмне і технічне забезпечення, підготовлений до змін персонал і, безумовно, заздалегідь спланована і ретельно обміркована організація роботи по створенню нової технології бібліотечних процесів.

Інформатизація НТБ НТУУ “КПІ”: стан і перспективи

Дригайло В. Г.

Науково-технічна бібліотека

Національного технічного університету України

“Київський політехнічний інститут”

НТБ НТУУ “КПІ” побудована в 1979 році за індивідуальним проектом і є однією з кращих вузівських бібліотек. Вона обслуговує біля 50 тисяч читачів, в тому числі 39 тисяч студентів. Кожен з них одержує необхідні джерела за 15-20 хвилин. Але в галузі інформатизації вона поступалася кращим вузовським бібліотекам Європи, про це відзначала Зальцбурська комісія.

Нині з ініціативи ректора НТУУ “КПІ” проф. Згуровського М.З. розроблений проект локальної обчислювальної мережі НТБ НТУУ “КПІ”, який втілюється в життя.

В бібліотеці здійснювався і здійснюється еволюційний процес інформатизації. Пройдено на цьому шляху три етапи. Нині (у 2001 році) бібліотека знаходиться на четвертому етапі розвитку в цьому напрямку.

Перший етап – початковий (з 1987 по 1993 рік), коли використовувалась власна програма, розрахована на масову бібліотеку. Використовувалась техніка не вищого гатунку. Одним словом, варились у власному соці, але досвід був набутий. Було розроблено технічне завдання на автоматизовані системи: “Електронний каталог”, “Передплата”, “Індикатор виданої наукової літератури”, “Іноземна періодика”, “Методичні видання університету”. Продовжувалась робота над підсистемами “Читач”, “Нормативно-технічна документація”, “Книгозабезпеченість”, “Комплектування і облік фондів”.

Другий етап (з 1993 по 1998 роки) - етап створення першої черги локальної бібліотечної мережі, яка охопила 5 відділів і дирекцію бібліотеки. До мережі було підключено 12 робочих місць. Все це було зроблено на основі обчислювального комплексу VAX 4000-200 фірми “Діджітал” і програмного забезпечення “ALEPH” фірми Ex-Libris. У 1995 році фірма

встановила 300-ту робочу версію програми "ALEPH". Була проведена велика робота по її освоєнню. Досить сказати, що було конвертовано 65 тисяч записів із попереднього банку даних. Бібліотека була підключена до Internet. В 1997 році була придбана і освоєна техніка для друкування пластикових читацьких квитків.

Третій новий якісний етап розпочався в 1998 році і продовжувався по 2001 рік. В цьому році були розпочаті роботи по переходу на нову 500-у версію програми "ALEPH". Це стало можливим завдяки коштам, отриманим по гранту від Міжнародного фонду "Відродження" та інституту відкритого суспільства (м. Будапешт). Також був одержаний грант "Створення загальних засад для організації корпоративної мережі бібліотек - користувачів інтегрованого програмного забезпечення ALEPH в Україні" разом з міською публічною бібліотекою ім. Л. Українки і бібліотекою

Києво- Могиллянської академії. Також бібліотека прийняла участь в корпоративному проекті "Автоматизований зведений каталог періодичних видань бібліотек вищих навчальних закладів м. Києва". Було проведено навчання співробітників по введенню даних в форматі UNIMARK.

Четвертий етап комплексної автоматизації бібліотеки розпочався в 2001 році, коли на засіданні ректорату була розроблена програма розвитку НТУУ "КПІ" до 2010 року і було прийняте рішення з вирішення цього питання. В цій програмі в пункті 1.14 відзначено, що необхідно завершити інформатизацію НТБ і забезпечити постійне поповнення її фондів необхідною навчальною та науковою літературою, створити умови для входження бібліотеки до мережі INTERNET і надання студентам, викладачам і науковцям доступу до бібліотечних фондів усього світу. 24 грудня 2001 року ректор університету проф. Згуровський М.З. затвердив проект локальної обчислювальної мережі бібліотеки НТУУ "КПІ" на 218 точок підключення.

Без розвинутих засобів телекомунікацій сьогодні не може функціонувати жоден конкурентоздатний вуз і його бібліотека. Послуги глобальних мереж, власні інформаційні вузли, якісні канали зв'язку, розвинена інфраструктура корпоративної мережі, яка охоплює всі підрозділи - це той рівень інформатизації, який

слід визнати сьогодні як необхідну передумову успішного розвитку і функціонування.

Інформаційна мережа призначена для вирішення таких задач:

- об'єднання комп'ютеризованих робочих місць в усіх читальних залах та робочих кімнатах персоналу в єдину локальну мережу і організація ефективного доступу до централізованих інформаційних ресурсів бібліотеки та університету;

- апаратна підтримка інформаційних ресурсів бібліотеки;

- забезпечення користувачів мережі ефективним каналом доступу до глобальних мереж.

В рамках проекту вирішені такі основні завдання:

- проведено аналіз територіальних та будівельних особливостей будинку бібліотеки, аналіз існуючої мережі апаратних та програмних засобів, розроблена структура локальної мережі, яка відповідає стандартам;

- розроблена кабельна система мережі, яка включає інформаційну систему і систему електроживлення. Інформаційна кабельна система відповідає стандартам: Європейському, Міжнародному, Американському;

- розроблені пропозиції по вибору апаратних мережевих засобів;

- розроблені рекомендації по захисту мережі від неякісного електроживлення;

- розроблені рекомендації по побудові логічної структури мережі;

- розроблені рекомендації по адмініструванню мережі. Мережа розрахована на 218 точок підключення. Усі вимоги технічного завдання виконані в повному обсязі. Модернізація виконується шляхом заміни активного обладнання мережі. В цьому році буде освоєно 50 точок підключень. Побудова такої інформаційної мережі бібліотеки надасть можливість в подальшому організувати послуги аудіо- та відео-конференцв'язку в бібліотеці, розробляти електронні каталоги, бази даних, інформаційні вузли з електронною документацією, на базі яких розробляти та реалізовувати системи дистанційного навчання. Тобто, побудова інформаційної мережі надасть можливість в повній мірі реалізувати проект електронної

бібліотеки НТУУ “КПІ” і буде сприяти більш ефективній інтеграції університету у світовий інформаційний простір.

Стосовно створення електронної бібліотеки питання розглядалось на засіданні адміністративної ради НТУУ “КПІ” з питань розвитку інформаційної структури інфраструктури університету 21.11. 2001 року, де було розглянуто проект “Положення про електронну бібліотеку НТУУ “КПІ”, розроблений бібліотекою. Ця робота розрахована на 2 роки. У структурні підрозділи роздано форми подання даних до електронного каталогу НТБ НТУУ “КПІ”, а також подання електронних версій повних текстів публікацій до НТБ НТУУ “КПІ”.

Робота в цьому напрямку буде продовжуватись. В програмі розвитку НТУУ “КПІ” також є такий пункт - впровадити інформаційно-виробничу систему “Освіта” з такими компонентами: “Доуніверситетська підготовка”, “Абітурієнт”, “Деканат”, “Студмістечко”, “Бібліотека”, “Відділ кадрів”, “Студент”. Бібліотека стає складовою частиною цієї системи, беручи і надаючи необхідну інформацію компонентам: “Доуніверситетська підготовка”, “Абітурієнт”, “Деканат”, “Студент”. Це і номери читацьких квитків до пластикового квитка, і читацька заборгованість студентів, і накази по студентському складу, тощо. Ця робота буде вдосконалюватись. Бібліотека також буде приймати участь і обмінюватись інформацією з політехнічними вузами і іншими академічними установами України через систему УРАН.

Які загальні висновки з питань інформатизації бібліотек можна зробити на основі досвіду роботи нашої бібліотеки?

По-перше, інформатизація призвана допомогти бібліотекареві якісно, повно, і оперативно обслужити читача і не більше.

По-друге, інформатизація – справа занадто дорога, через кожні 5-10 років необхідно оновлювати техніку.

По-третє, постійно необхідно вирішувати проблеми забезпечення кадрами, їх адаптації, поєднання і регулювання бібліотечних і інженерно-технічних кадрів.

По-четверте, підготовленість не тільки співробітників бібліотеки, а і технологічних процесів, які здійснюються в бібліотеці, їх регламентаційно - методична забезпеченість у

відповідності із впровадженням інформаційних технологій і вимогами сьогодення. Потрібно, щоб були готові до цього не тільки люди, а і структурні підрозділи.

По-п'яте, потрібне сучасне програмне забезпечення. Важливе значення має вибір формату запису в програмному забезпеченні Юнімарк, Онікс.

По-шосте, створення локальної комп'ютерної мережі бібліотеки з виходом її на університет, інші бібліотеки, в INTERNET.

По-сьоме, ідеологічне забезпечення комп'ютеризації бібліотеки. Розробка стратегії та тактики комп'ютеризації, тобто, оперативних короткострокових і перспективних довгострокових програм інформатизації.

По-восьме, використання як інструменту управління цим процесом системного, комплексного аналізу і підходу вирішення цих проблем.

Попри все, життя постійно вимагає вдосконалення інформатизації бібліотек відповідно до вимог сьогодення. І ми це повинні постійно враховувати в своїй роботі, виходячи із Окінавської хартії глобалізації суспільства, девізу ЮНЕСКО "Інформатизація для всіх".

Электронные ресурсы НБ ЗНТУ

Киричек Г.Г.

*бібліотека Запорізького національного технічного
університету*

Бiblioteca университета к конкретным делам в сфере автоматизации библиотечных процессов и внедрения информационных технологий перешла в начале 2000 года, когда в структуре отдела автоматизации появился зал электронной информации, где все компьютеры имеют выход в Интернет.

Открытие зала электронной информации стало значительной вехой в жизни научной библиотеки ЗНТУ. Подготовка к его открытию стимулировала развитие автоматизации в нашей библиотеке.

Зал уже сейчас располагает 12 персональными компьютерами, они предназначены для работы в Интернет, доступа к электронной почте и электронному каталогу библиотеки, сканированию изданий, обучению пользователей работе с компьютером.

С первых шагов своей деятельности зал электронной информации получил огромную популярность - ежедневно до 50 посещений. Зал работает в 2 смены.

К работе в зале допускаются студенты, преподаватели, сотрудники университета при наличии читательского билета. Для каждого пользователя установлена квота машинного времени 1.5 часа в день. Учет использования машинного времени ведется в специальных журналах. Для обеспечения безотказной работы компьютеров ежемесячно проводятся дни профилактики. В эти дни сотрудники Зала проводят проверку программного обеспечения, дефрагментацию и сканирование дисков, обновление базы антивирусных программ, по необходимости переустанавливают программы. Все желающие могут воспользоваться в зале электронной почтой. В сети сейчас огромное количество информации можно получать бесплатно по подписке через e-mail.

E-mail дает возможность прямой связи, консультаций и сотрудничества с ведущими специалистами в своей области в любой стране.

Информационные ресурсы зала:

1. Технические каталоги.
2. Реферативные журналы.
3. EBSCO on-line и off-line. Электронный каталог.
5. Полнотекстовая литература.
6. Сканирование.
7. Работа с печатным документом и его электронным приложением.
8. Интернет и электронная почта.
9. Вывод информации на печать.

Опыт работы в Интернет показал, что найти необходимые сведения для пользователя, несмотря на наличие всевозможных поисковых систем, достаточно трудно. Очевидно, сказывается огромный объем информации, содержащийся в этой глобальной сети. Выход в Интернет - это не просто доступ в мировое информационное пространство. Задача намного сложнее, а именно - как извлечь из Интернета как можно больше полезного для учебного процесса, но здесь, как правило, появляются проблемы. Причины, на наш взгляд, в следующем: неумение читателями самостоятельно вести поиск в огромном массиве

Интернет; языковой барьер в использовании англоязычных ресурсов.

Как оказалось, трудности возникают не только при работе с самой базой данных, но и в навигации по глобальной сети еще до того, как будет получен доступ к необходимой информации. Отсюда можно сделать вывод, что у читателей недостаточно знаний для работы с информационными ресурсами Интернет. Обучение должны проходить все пользователи библиотеки (в основном студенты и преподаватели), в ходе которого они должны получить теоретические знания и практические навыки использования информационных ресурсов и коммуникационных возможностей Интернета. В данное время обучение пользователей на месте проводят сотрудники зала но, к сожалению, их времени и возможностей не хватает для подробного ознакомления с Интернетом всех читателей.

Между тем, число желающих воспользоваться услугами зала электронной информации Научной библиотеки ЗНТУ намного превышает его возможности, что свидетельствует, с одной стороны, о повышенном интересе к мировым информационным ресурсам, а с другой – о дефиците информации. Как показал анализ работы зала, машинное время используется суперэффективно, желающих заниматься чрезвычайно много и приходится устанавливать приоритеты в предоставлении машинного времени.

Научная библиотека ЗНТУ постоянно ищет пути улучшения условий работы читателей, для получения ими все большего объема информации.

Особого внимания заслуживает проект "Электронная Информация для Библиотек". Цель проекта – свободный доступ читателей библиотек к мировым информационным ресурсам по различным отраслям знаний. Впервые библиотека нашего университета получила постоянный мгновенный доступ ко всему богатству мировой научной периодики в электронном формате. Это самый большой информационный консорциум в мире.

В 2001 году Научная библиотека ЗНТУ оплатила регистрационный взнос и оставила уникальную возможность для своих читателей бесплатного и свободного доступа к базам данных EBSCO, где можно найти полезную информацию о реферативных, библиографических и полнотекстовых

публикациях, охватывающих более 5000 зарубежных периодических изданий по гуманитарным, социальным и общественным наукам. Поиск, обработка и анализ информации в этих базах данных может осуществляться по более чем 60 параметрам. Издания, представленные в этих базах данных, опубликованы на английском языке. В Интернет имеется также ряд страниц, посвященных научным журналам по различным областям естественных наук, можно найти нужную информацию в электронных версиях журналов по различным специальностям.

Известно, что журналы в электронном формате могут решить некоторые серьезные проблемы, связанные с научной периодикой. Преимущества электронных журналов: актуальность информации, удобный поиск, возможность предварительного просмотра, многопользовательский доступ, возможность выгружать материал, экономия места на полках, снижение потерь из-за кражи изданий или их повреждений.

В октябре 2000 года была приобретена программа "УФД\Библиотека", на базе которой создается электронный каталог.

Система "УФД/Библиотека" предназначена для комплексной автоматизации деятельности библиотеки. Она включает средства автоматизации основных производственных циклов:

- Комплектование библиотечного фонда
- Обработка документов
- Обслуживание читателей

Система ориентирована на работу в компьютерной сети, где большое количество пользователей одновременно работает с одним сервером базы данных. Система поддерживает архитектуру клиент-сервер.

Компьютерное оборудование позволило повысить качество издаваемых библиотекой библиографических списков и указателей.

Внедрение новых технологий потребовало повышения профессионального уровня библиотечных работников. Сейчас восемь человек заканчивают обучение навыкам работы на компьютере, что обеспечит дальнейшее развитие процессов автоматизации.

Большая часть информации предоставляется читателям по сети университета. Сейчас необязательно находиться физически

в одном из залов библиотеки. Достаточно воспользоваться ее сетевыми ресурсами, широко представленными с Web-сайта библиотеки. Здесь можно ознакомиться с правилами пользования залами библиотеки, найти необходимую книгу или методическое руководство, поработать с электронными приложениями и полнотекстовыми изданиями, получить доступ к базам EBSCO, узнать новости библиотеки и т.д.

Внедрением новых информационных технологий в работу библиотеки занимается отдел автоматизации. Задача отдела автоматизации на данном этапе - обучение сотрудников библиотеки работе с программой "УФД\Библиотека", а также организация курса, цель которого - дать представление об имеющихся в Интернет информационных ресурсах и методах доступа к ним; познакомить библиотекарей с интерфейсами и возможностями полнотекстовых баз данных, ЭК других библиотек, доступных через Интернет; научить правильно составлять запросы.

Учитывая, что обеспечение учебного процесса в университете является одной из важных задач библиотеки, планируем перевести в электронную форму картотеку "Книгообеспеченность учебного процесса". Это позволит получить оперативную информацию о состоянии книгообеспеченности учебных дисциплин, предоставить студентам и преподавателям информацию о литературе и оценить состояние книгообеспеченности.

Главная цель компьютеризации нашей библиотеки - это максимально полное удовлетворение запросов студентов, аспирантов и преподавателей, а также обеспечение свободного доступа к информации и повышение комфортности обслуживания пользователей. Это способствует повышению и качеству учебно-научной деятельности университета. Работники библиотеки получают возможность обслуживать читателей информационными ресурсами других библиотек путем электронной почты, электронной доставки документов, что значительно сокращает трудозатраты и выводит на новую ступень обслуживания и делового общения.

В конце хочется отметить, что будущее библиотек немыслимо без автоматизации полного библиотечного цикла и

компьютеризации. Новые телекоммуникационные технологии – это уже не будущее, а сегодняшний день.

Інноваційні методи в бібліотеці МДГУ ім. П.Могили: застосування Intranet в Паблік Рилейшнз бібліотеки

Клименюк Н.В.

*Бібліотека Миколаївського державного гуманітарного
університету ім. Петра.Могили
комплекс “Кієво-Могилянська академія”*

Творчий пошук бібліотекарів, живий досвід, продумані прийоми та засоби спілкування здатні зробити бібліотеку не тільки важливим освітнім закладом, але стати для сьогодняшнього читача по - справжньому “своєю” бібліотекою. Стаття висвітлює форми та методи, які додають бібліотеці інноваційність, а саме: паблік рилейшнз бібліотеки та надання бібліотечного інформаційного сервісу.

Творческий поиск библиотекарей, живой опыт, продуманные приемы и способы общения, способны сделать библиотеку не только важным учебным учреждением, но и стать для сегодняшнего читателя по-настоящему «своей библиотекой». Статья освещает формы и методы, которые придают библиотеке инновационность, а именно: паблік рилейшнз библиотеки и предоставление библиотечного информационного сервиса.

The creative researches of librarians, their great experience and communicative skills are able to make the library not only the most important educational establishment but also make it a reliable and close library for the readers. The article deals with the forms and methods that allow the library to have more innovative features. It especially concerns the public relations libraries and the informational library service.

До недавнього часу бібліотека як соціальний інститут була єдиним закладом, який займався професійно збором, систематизацією, зберіганням і доведенням інформації до користувача, ні в якому іншому місці потенційний читач не міг отримати доступ до професійно оброблених і ретельно зберігаємих інформаційних масивів.

Останнім часом від читачів поступають все більш складні запити, які досить складно задовільнити звичайним чином. Інтернет-технології привели до ліквідації монополії бібліотек на володіння даними в систематизованому вигляді. Зараз з'явилася велика кількість значних корпорацій і дрібних фірм, виконуючих по суті традиційні бібліотечні функції. На сьогоднішньому етапі бібліотеки і фірми абсолютно не заважають один одному. Але з ходом технічного прогресу, маючи доступ до мережі, кількість користувачів електронних фірм буде зростати.

Для досягнення цієї мети дуже важливою діяльністю в бібліотеці є зв'язки з громадськістю. Західні спеціалісти визначають таку діяльність як паблік рилейшнз. Жодна організація не може обходитись без зв'язків з громадськістю. Функції цієї діяльності полягають в тому, щоб розвивати такі відношення, які могли б посилювати позитивне, та виправляти негативне уявлення, яке виникає в процесі установалення відношень. Офіційне визначення такого поняття як паблік рилейшнз було дано радою інституту паблік рилейшнз. Воно звучить так: "Практика паблік рилейшнз - це ретельно зважені і плануємі зусилля по установаленню і підтриманню взаєморозуміння між організацією та її користувачем". Тобто значну роль тут відіграють такі поняття як "спілкування", "співпраця", "взаємопорозуміння". То які ж цілі використання паблік рилейшнз в бібліотеці? Адже 10 років назад поняття було зовсім відсутнє в професійному лексиконі бібліотекарів. Частіше вживалось звичне для всіх "пропаганда", "залучення читача" і т.д. Таким чином, бібліотечний паблік рилейшнз має давні традиції. Вузівська бібліотека на сучасному етапі має розвивати традиційні і виконувати нові функції з допомогою трохи незвичайних прийомів.

Кожна бібліотека сама визначає ту галузь, з якою вона буде працювати, і, звичайно, у всіх вони різні. Дуже цікавим і цілеспрямованим є такий метод як бібліотекознавчі дослідження. Бібліотекознавчі дослідження стають в сучасних умовах початком вдосконалення та переформування бібліотечної практики.

Перше своє розвідувальне дослідження в бібліотеці МФ НаУКМА ми провели в 2001 році, т.т на п'ятому році існування ВУЗу і відповідно бібліотеки. Як можуть дізнатися бібліотекарі,

що більш за все потрібно їхнім читачам? Треба запитати самих читачів. Саме таку ідею ми переслідували. А посередником між студентами і бібліотекарями виступила скриня під назвою “Банк ідей”. В дослідженні прийняло участь 17% студентів від загальної кількості студентів. Серед ідей, що виявилася найбажаннішою була така, як видача книг із читального залу на ніч- 25%. На II місці опинилось декілька пропозицій по 10%-побільше розважальних журналів, збільшити кількість місць у читальному залі, подяка бібліотекарям за гарну працю. На III по 5% місце вийшли такі пропозиції, як: наявність бейджів у бібліотекарів, декілька пропозицій побутового характеру, дуже приємно було, коли запропонували підвищити заробітну плату бібліотекарям. Але ми були декілька здивовані, що таке важливе питання, як створення електронного каталогу заторкнули тільки 4% респондентів. Було також не мало ідей, які мали по 1 голосу. Але якщо замовлення було важливим, ми намагались його виконати терміново. Результати цього дослідження були надруковані в академічній газеті, а також розміщені на бібліотечній сторінці в місцевій мережі. На всі питання, які турбують наших читачів, ми намагались відповісти якомога докладніше. Це була перша спроба встановити контакт між бібліотекою і її постійним читачем. І ця спроба не тільки вдалася, а й сподобалась обидвом сторонам і принесла певні позитивні наслідки, як з одного так і з іншого боку.

Після декількох вдалих проб виступів в ВУЗівській газеті, ми подумали, що статті про бібліотеку повинні виходити регулярно. Адже, друковане слово відіграє велику роль в діяльності будь-якої організації. Статті, присвячені потенційним читачам і активним користувачам, мають бути написані зрозуміло і доступно. Тому наступна стаття була написана в жартівливому, досить легкому жанрі. А присвячена вона була завжди існуючій проблемі - замовленню книг по зовнішнім признакам: кольору, картинкам на обкладинці, приблизної назві і т.д. Мабуть причина цього явища полягає не тільки в тому, що студенти, економлячи час не хочуть звертатись до каталогу, деякі з них просто не вміють ним користуватись. Тому, ми не стали обмежуватись тільки низкою бібліотечних уроків. Заздалегідь, бібліотекарями відділу обслуговування, були зібрані самі цікаві вирази студентів щодо замовлення книг. Наприклад: сіро-буро-пошкарябана

історія, маркетинг зі злим автором, матпрограмування з головою і т.д. Усі ці приколи ми також надрукували в університетській газеті. Студенти, читаючи статтю, впізнавали свої ж вирази. Вони потім приходили до бібліотеки і зізнавали, що хоч це і смішно, але не відповідає рівню студента Національного Університету, а також, вносить досить багато незручностей в роботу бібліотекарів. Після виходу цієї статті, студенти перестали невдоволюватись тим, що їм іноді пропонують скористатись каталогом і число читачів, вмючих грамотно працювати з каталогом значно зросло. Бібліотекарі ж зі свого боку, завжди приходять на допомогу тим, хто не вміє користуватись каталогом.

Іще одна дуже серйозна проблема, яку бібліотекарі вирішували за допомогою друкованого слова - це виривання листів із підручників. Присвячена стаття була виключно першокурсникам. Тому що початок навчального року завжди ознаменовувався цією неприємною подією.. В бібліотеці МДГУ існує правило: п'ятеро останніх читачів, які читали цю книгу, мають її поновити. На жаль, ми не можемо виявити винного, а тому і встановили таке правило. Таким чином, ми поновили чимало книг. Після звернення через газету до першокурсників, де ми доступно пояснили усі наші правила та вимоги, виривання сторінок першокурсниками припинилось. З моменту виходу статті в газету- жодної зіпсованої першокурсниками книги. Отже, як виявилось, бібліотечні публікації здатні не тільки фіксувати досягнення бібліотеки, а також, інформувати, а іноді навіть і переконувати, вирішуючи при цьому дуже важливі питання і серйозні задачі.

Не залишилась осторонь і така давня форма роботи, як день інформації. Проводяться дні інформації у нас цілеспрямованно- по факультетам. Саме з новонадходженнями ми і знайомимо студентів та викладачів на днях інформації.

Також, цікавий досвід бібліотекарі МФ НаУКМА знайшли і до боржників. Адже, іноді навіть після декількох нагадувань про повернення книги, читач не поспішає її повертати. Причиною цьому може бути просто страх бути позбавленим на далі, чи іще за якесь покарання. Тому, кожного року, в Всеукраїнський день бібліотекарями проводиться акцію під назвою: "Книга повертається в свій рідний дім". Напередодні на всіх дошках

оголошень вивішуються об'яви про те, що на честь свого професійного свята бібліотека проводить акцію по поверненню заборгованих книг. А за сміливість і чесність бібліотека відзначить всіх, хто повернули книги поновленням в читацьких правах. Коли ця акція проводилась вперше, то були дуже великі сумніви, що це спрацює. Але, як виявилось - сумніви були даремні. Іноді книжки приносили боржники, інколи - їхні друзі, а інколи, навіть, прибиральниці. А в минулому році до бібліотеки повернулася книга, яка зникла іще в 1996 році. Отже, серед усіх методів роботи з боржниками - цей опинився самим діючим.

В доповнення цього, допомогти бібліотеці в діяльності публік релейшнз мають комп'ютери. Найбільш суттєві зміни, в бібліотеці НаУКМА пов'язані з виникненням електронних видань, використанням компакт-дисків та телекомунікаційних можливостей глобальної інформаційної мережі Internet. Започаткована колекція компакт-дисків, баз даних на CD-ROM, підключення бібліотеки до загально-університетської мережі.

Окрім вещьгаданих заходів, які можна сказати, були продиктовані часом, ми вирішили проявити трохи творчості. По-перше - це поява на загально-університетській мережі бібліотечної сторінки. З самого її започаткування, було заплановано, що вона повинна допомагати студентам і викладачам у навчальному процесі. Завітавши до нашої сторінки, читач може дізнатись про загальні відомості про бібліотеку, правила користування з каталогами, до кого із бібліотекарів зіертатись за потрібною інформацією. Там же розміщені електронні журнали, відомості про періодичні видання, які отримує бібліотека.. Бюлетені нових надходжень, які виходять в бібліотеці, завжди до послуг читачів в друкованому варіанті. Що стосується бюлетенів нових надходжень, то в цьому питанні ми вирішили піти далі, де знайшли позитивну реакцію і підтримку викладачів. А саме, розсилка бюлетенів в електронному вигляді по внутрішній мережі. Але, назва книги не завжди відкриває її зміст. Тому і виникла ідея створення віртуальної виставки. Відсканована обкладинка книги, та трохи відомостей про неї - шифр УДК, автор, назва і короткий зміст. Що стосується віртуальних виставок, то ми плануємо і надалі працювати таким чином. Виставки будуть виходити періодично для кожної окремої кафедри.

Ми також проводимо пошук в інформаційній мережі Internet по замовленню і надаємо консультацію аспірантам і студентам у цьому питанні. Компакт-диски, яких у нашій колекції більше 300 – також до послуг наших читачів.

Картотека книгозабезпеченості ведеться як у картковому так і електронному вигляді.

Звичайно, що наша бібліотека не збирається залишатись осторонь від використання нових прогресивних форм обслуговування читачів. Наша мрія – це спеціалізовані читальні зали обладнані необхідною технікою. Ми будемо робити все можливе для скорішого втілення усіх цих планів у життя. Адже технології, які визначають рівень сучасного цивілізованого людства, розвиваються дуже стрімко. А відставших від часу чекати ні хто не буде.

Література

1. Ашервуд Б. Азбука общения или publik relations бібліотеки.- М.:Либерея, 1995.- 174с.

2. Карташов Н.С. Заметки о маркетинге и маркетинговой среде и организационной деятельности библиотеки // Научные и технические библиотеки.-2001.- №9.- С.4-16.

3. Маркова В.Н. Библиотека Вуза и новые технологии // Научные и технические библиотеки.- 2001.- №5.- С.31-36.

4. Барибіна Г.А. Бібліотека МФ НаУКМА: становлення та перспективи розвитку // МФ НаУКМА: сьогодні і майбуття. Альманах.- 1998.- С.99-101.

5. Матлина С.Г. Привлекательная библиотека, или что может реклама: практ. пос.- М.:Либерея, 1997.-96с.

Электронные ресурсы библиотеки УГМТУ: проблемы создания и использования

Королева Т. Д.

*Библиотека Украинского государственного морского
технического университета, г. Николаев*

Сучасні бібліотеки – це гармонійне поєднання традиційних і нових електронних ресурсів. Розвиваючись стрімко, електронні ресурси вимагають систематизації, збереження та рішення проблем корпоративного використання. Бібліотека УДМТУ за 3 роки автоматизації досягнула результатів: ведеться електронний каталог, бази даних, розробляється програма ретроконверсії фонду, створено і введено в дію web-сайт бібліотеки.

Современные библиотеки – это гармоничное соединение традиционных и новых электронных ресурсов. Развиваясь стремительно быстро, электронные ресурсы требуют систематизации, сохранения, решения проблем корпоративного использования. Библиотека УГМТУ за 3 года автоматизации добилась определенных результатов: ведется электронный каталог, базы данных, разрабатывается программа ретроконверсии фонда, создан и введен в действие web-сайт библиотеки.

Contemporary libraries are harmonious combination of traditional and new electronic information resources. Having in mind their extremely fast evolution and development electronic resources urgently need systematization, storage and common utilization. Three years of USMTU library automation resulted in work of electronic catalogue and database creation, retroconversion program is being developed. USMTU library web-site had been developed and implemented.

Современные библиотеки - это не только хранилища бумажных документов, но и владельцы смешанных – традиционных и новых электронных ресурсов. Тем не менее, в отличие от традиционных фондов, которые создаются медленнее, электронные ресурсы создаются значительно быстрее и уже сегодня возникает проблема не их накопления, а их сохранения и общего использования. На самом деле, ни одна

библиотека не мечтает иметь все, что издается в мире, будь то традиционные книги или электронные издания. Понимая утопичность этой задачи, библиотеки стараются установить связь между ними и использовать то, что есть у других. Библиотека нового типа – это виртуальная библиотека, где пользователь находит не только то, что составляет фонд данного хранилища, но и имеет возможность мгновенно получить любую информацию из любой библиотеки мира.

Пройдя 3-х годичный путь автоматизации библиотечных процессов, мы познали успех и неудачи, разочарование, отказались от некоторых иллюзий. Но мы поняли, что в этих условиях нужно находить оптимальные пути, накапливать собственные электронные информационные ресурсы, использовать имеющиеся БД и создавать систему этих ресурсов. Сегодня нам кажется, что мы добились в этом некоторых результатов. Я постараюсь это аргументировать. Определим сначала, что же такое «информационные ресурсы». Согласно Межгосударственного стандарта 7.0 – 99 «ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОТЕЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ, БИБЛИОГРАФИЯ. Термины и определения» под «Информационными ресурсами» мы понимаем «Совокупность данных, организованных для эффективного получения достоверной информации».

Информационные ресурсы можно подразделить на традиционные и электронные, на собственные и приобретенные.

Использование новых информационных технологий в библиотеке делает доступ к информации более оперативным и удобным. А подключение библиотеки к глобальной сети Интернет позволяет предоставлять свободный доступ читателям к отечественным и мировым источникам информации. Тем самым создаются более благоприятные условия для образования и развития студенческой молодежи.

Сегодня библиотека УГМУ использует в своей работе активные информационные технологии, в том числе: Интранет – технологии, Интернет – технологии, CD-ROM – технологии.

Информационные ресурсы библиотеки включают электронный каталог и базы данных собственного производства, электронные энциклопедии, мультимедийные обучающие программы, электронные приложения к книгам и журналам в режиме off-line (на CD-ROM) и ресурсы Интернет.

Первый уровень в системе электронных информационных ресурсов – создание собственного электронного каталога.

Электронный каталог (ЭК) — это библиотечный каталог в машиночитаемой форме, работающий в реальном режиме времени и предоставленный в распоряжение читателей библиотеки. В зарубежной практике вместо термина «Электронный каталог» применяется аббревиатура ОРАС, которая раскрывается как общедоступный каталог, работающий в режиме реального времени. ЭК обеспечивает доступ к ресурсам каталога не только пользователям данной библиотеки, но и удаленным клиентам.

Современным требованиям отвечает ЭК, обеспечивающий:

- ввод библиографических записей в диалоговом и пакетном режимах с удаленных или локальных терминалов;
- редактирование библиографических записей и, при необходимости, удаление их из ЭК;
- поиск информации в диалоговом или пакетном режиме по разовым запросам и избирательное распространение информации;
- печатание библиографических данных в виде каталожных карточек, библиографических указателей отчетов по управленческой информации и др.;
- возможность обмена информацией с другими библиографическими базами данных в том числе и подключение к сети Интернет.

Получив четыре года назад первый компьютер, наша библиотека приступила к созданию электронного каталога. В начале это были только новые поступления, а со временем каталог стал пополняться и ретроспективными записями. Начали создавать его в программе Access, потом экспериментировали в ИРБИСе, а с апреля 2001 года каталог создается в программе «УФД/Библиотека». Сейчас в библиотеке шесть компьютеров, 5 принтеров, сканер. В сентябре текущего года, создав консорциум вузовских библиотек города, мы приобрели программный продукт «УФД/Библиотека». Объем ЭК нашей библиотеки составляет около 16 тыс записей. В ЭК вносятся новые поступления, ретроспективный фонд, редактируются уже внесенные документы. Элементом каталога является библиографическое описание документа. Каждый

“Бибопис” принадлежит определенной группе пользователей – отделу обработки или библиографическому отделу. (Пока). Это означает, что только член этой группы может изменять библиографическое описание. В систему ЭК входят книги, периодические издания, методические пособия, с 2001 года начато ведение электронной версии ГСК.

ЭК позволяет делать экспорт-импорт библиографических записей документов в форматах USMARC, UNIMARC, XML, занесение электронных документов в базы данных.

Перейдем к рассмотрению Баз данных. В последние годы библиотеки создают и используют реферативные (аналитические), фактографические и полнотекстовые базы данных или электронные картотеки. На сегодняшний день в нашей библиотеке создаются следующие БД: “Новые поступления”; “Периодические издания”; “Библиотечное дело”; “Дистанционное образование”; “Методические пособия преподавателей УГМТУ”; “Раритеты по судостроению и мореплаванию”.

Рассмотрим их подробнее.

БД «Новые поступления»

В базе около 8 тыс. записей. В 2001 году введено 2954 названия, 26545 экземпляров печатных единиц. На основании этой БД составляются “Бюллетени новых поступлений” и тематические списки новой литературы.

БД «Периодические издания»

Ежегодно наша библиотека выписывает 202 названия газет и журналов. С 2002 года все они вносятся в базу. На основании них готовятся списки получаемых периодических изданий.

В перспективе разработка и создание Корпоративного каталога периодики вузовских библиотек г. Николаева.

БД «Библиотечная работа»

В ней представлена информация по всем направлениям деятельности библиотеки. Записи создаются с аннотацией к каждому источнику. На основе этой базы данных составляются рекомендательные списки литературы для повышения квалификации сотрудников библиотеки. Она создается с 2001 года. Сейчас в ней более 400 записей.

БД «Дистанционное образование»

С 2001 года - около 200 записей с аннотациями к каждому источнику. Ведется регулярный поиск в сети Интернет информации и ресурсов дистанционного образования, формируется электронная база ресурсов Сети по ДО.

БД «Методические пособия преподавателей УГМТУ»

Это наша пока единственная полнотекстовая база. Собирается она из электронных версий методических пособий и указаний, издаваемых преподавателями нашего университета. Эта база создается совместно с Институтом заочного и дистанционного образования и в дальнейшем она послужит основой для самостоятельной работы студентов в создаваемом компьютерном зале на базе библиотеки. Всего в базе пока 19 методических пособий.

БД «Раритеты по судостроению и мореплаванию»

Гордость библиотеки – уникальный по содержанию фонд по судостроению и мореплаванию – единственный в Украине. В базу введено более 800 записей раритетных изданий и Морских сборников. На основе этой БД ведется работа по изданию библиографического указателя «Раритеты по судостроению и мореплаванию».

Электронные энциклопедии

·Мега Энциклопедия Кирилла и Мефодия:

включает 82 000 энциклопедических статей, три словаря, 18 500 иллюстраций и более 20 больших приложений. Объем текста составляет 1 800 авторских листов.

В основе БЭКМ лежит: “Большой энциклопедический словарь” в двух томах; “Толковый словарь русского языка” С.И.Ожегова и Н.Ю.Шведовой; “Толковый словарь иностранных слов” Л.П.Крысина; “Краткий словарь слов и выражений в оригинальном написании”.

·Энциклопедия «Мир вокруг нас»:

включает 10 000 слов, более 7 000 статей и 6 000 иллюстраций, более 3 000 биографий. "Толковый словарь русского языка" С.И. Ожегова и Н.Ю. Шведовой 1997 г. издания (80 000 слов и словосочетаний); 25 000 биографических статей, составляющих современный всемирный биографический словарь.

Обучающие CD

•Интернет для библиотечных и информационных работников
Ч.2. Практический курс.

•Библио-норматив. Электронное научное издание.

Электронные приложения к книгам и журналам

Каждое приложение рассчитано на определенный уровень начальных знаний пользователя. Включает полезную информацию по вопросам программирования, компьютерного обучения. Материал дается с таблицами, схемами, описанием.

Следующий уровень в системе электронных информационных ресурсов - использование ресурсов OCLC. Это крупнейший международный библиотечный центр, объединяющий усилия и ресурсы десятков тысяч зарубежных библиотек и других организаций (количество участниц - 25 тыс. из 63 стран мира). Возможен доступ к 36 млн. записей о 580 млн. единиц хранения. Ресурсы OCLC и получение копий самих документов могут оказаться двумя взаимодополняющими компонентами одного целого - доступа к богатствам, накопленным человечеством в библиотеках мира. Internet предоставляет возможность получить не только библиографическую информацию, но и тексты первоисточников. Важным направлением информационного обслуживания первоисточниками с использованием Internet является электронная доставка документов. Это можно рассматривать как развитие традиционного МБА, когда можно провести on-line поиск нужной информации отдаленных ЕК, заказать необходимые первоисточники и получить документ с помощью факсимильного аппарата или по E-mail. Сегодня электронная доставка является очень актуальной в Украине в связи с неудовлетворительной полнотой комплектования.

Активное развитие Internet-технологий открывает реальные возможности для эффективных путей реализации библиотечных систем информационного обслуживания пользователей в режиме on-line.

Анализируя наш многолетний опыт организации различных выставок, мы пришли к выводу, что настало время привлечь наших читателей к участию в выставках виртуальных. Виртуальная выставка - это возможность в любой момент времени, не покидая дома, интернет-кафе, работы, стать на время посетителем выставки и познакомиться с представленными

работами. Выставка в Internet практически не отличается от обычной выставки "в жизни", в которой вы непременно участвовали или присутствовали. С той лишь разницей, что наша экспозиция размещена в виртуальном боксе и время проведения подобной выставки практически не ограничено.

В рамках мероприятий, посвященных 70-летию со дня рождения профессора М.Н.Александрова, библиотека УГМТУ разработала виртуальную выставку «Ученый, прославивший кораблестроительную науку». Выставка состоит из четырех разделов: «Таким он остался в памяти». «Научные труды профессора М.Н.Александрова». «Книги, статьи о профессоре М.Н.Александрове». «М.Н.Александров – художник».

Виртуальная выставка «Ученый, прославивший кораблестроительную науку» была презентована во время проведения библиотекой читательской конференции по книге Бугаенко Б.А., Галя А.Ф. «Ректор Николаевского кораблестроительного института Михаил Николаевич Александров» (Очерк научной, педагогической и гражданской деятельности), а также в музыкальной гостиной, во время вечера, посвященного 70-летию профессора М.Н.Александрова.

Со всеми представленными сегодня информационными ресурсами можно ознакомиться на сайте нашей библиотеки. В современных условиях компьютеризации библиотек и получения ими доступа к Интернету одним из важнейших вопросов является профессионально грамотное представление библиотеки с ее электронными продуктами и услугами во Всемирной сети. WEB-сайт библиотеки призван служить продвижению библиотечной деятельности, прежде всего ее информационных функций, и продвижению учебного заведения, в котором она находится, с целью реализации его основных образовательных целей. Новая версия WEB-сайта библиотеки создана с помощью гипертекстового языка HTML, обязательного для любых электронных публикаций в Интернете. Работе над сайтом предшествовало изучение и анализ уже существующих сайтов библиотек вузов России, Белоруссии, Украины, Казахстана. Всего проанализировано было 34 библиотечных сайта. Результаты этого анализа дали возможность выявить особенности библиотечных сайтов вузовских библиотек, а также разработать структуру и рубрики своего WEB-сайта.

Сегодня наш сайт не может представить своим пользователям ЭК и БД, мы поддерживаем пока информационные и новостные разделы. Это связано с тем, что процессы автоматизации библиотечных технологических процессов совпали с подключением к Интернет, и ЭК находится в стадии формирования и интенсивного наполнения.

Заканчивая разговор о системе электронных информационных ресурсов, следует сказать, что читатели нашей библиотеки в ближайшем будущем будут иметь возможность в одном месте, в электронном компьютерном зале, воспользоваться всеми тремя уровнями в системе Электронных информационных ресурсов: Интернет, CD-ROM, электронные каталоги. И в дальнейшем она послужит основой для самостоятельной работы студентов в создаваемом компьютерном зале дистанционного обучения на базе библиотеки.

Бібліотеки вищих навчальних закладів у єдиному інформаційному просторі сучасного суспільства

Костирко Т. М.

*Бібліотека Українського державного морського технічного
університету м. Миколаїв*

Доповідь присвячена проблемам координації і кооперації діяльності вузівських бібліотек щодо формування єдиного інформаційного простору на основі об'єднання і взаємовикористання ресурсів.

Доклад посвящен проблемам координации и кооперации деятельности вузовских библиотек для формирования единого информационного пространства на основе объединения и совместного использования ресурсов.

The lecture is devoted to the problems of high school libraries coordination and cooperation for creating the common information zone based upon the integration and mutual resources utilization.

Початок ХХІ ст. ознаменувався прямуванням світового співтовариства до відкритого інформаційного простору, створення якого означає відсутність будь-яких перешкод у отриманні інформації, впевненість у її достовірності та якості. Немає необхідності доказувати, що інформація сьогодні є важливим стратегічним ресурсом, від ступеню розвитку і доступності якого залежать практично всі області життєзабезпечення. З іншого боку, зростання об'ємів інформації викликає необхідність якісного її перетворення, як форми її зберігання і надання, так і функціональної структури. Цей процес супроводжується значними змінами в усіх сферах людської діяльності, і бібліотечна – не виняток.

Характерними рисами сьогодення є:

- входження бібліотек в інформаційну цивілізацію;
- стрімкий розвиток інформаційних технологій і телекомунікаційних систем;

- зростання значення і ролі швидкісних методів пошуку і обробки інформації;
- розвиток віртуальних освітніх систем;
- поява електронних бібліотек.

Інформатизація, як визначна умова переходу до інформаційного суспільства, не лише надає додаткові можливості бібліотечним установам, а й суттєво трансформує традиційні бібліотечні процеси й уявлення про бібліотеку як таку: нині поширена думка, що майбутнє бібліотеки не так у володінні фондом, як у наданні доступу до інформації. Визначаючи нові функціональні пріоритети в діяльності бібліотек, можна сказати, що сучасні бібліотеки покликані не тільки збирати і зберігати, але й виробляти і розповсюджувати інформацію.

В епоху інформаційного суспільства рівень бібліотечного сервісу вийшов за рамки окремої бібліотеки. Не тільки з метою економії фінансових і технічних засобів, але й в силу необхідності обміну інформацією, бібліотеки дійшли висновку про необхідність координації і кооперування своєї діяльності. Результатом чого стало появлення бібліотечних систем і бібліотечних мереж.

Сьогодні координація і кооперація – не модний експеримент, а необхідний засіб існування бібліотек. І головною метою для інформаційно-бібліотечних закладів є формування єдиного інформаційного простору на основі об'єднання і взаємовикористання ресурсів та інтеграція в регіональний, національний, європейський та світовий простір.

Тема доповіді і постановка питань, які ми сьогодні будемо обговорювати, свідчать про значні еволюційні зміни, що відбуваються у бібліотеках, про “продвинутість” у питаннях автоматизації, вміння акумулювати сторонні і створювати власні інформаційні ресурси.

Знайомлячись з ходом автоматизації бібліотек нашого міста, можна зробити висновок про те, що вже не тільки закладено концептуальні основи інформатизації на якісно новому рівні, але й ведеться активна робота у цьому напрямку.

Діяльність з інформаційного забезпечення є важливою ланкою будь-якого вищого навчального закладу. Цю роль традиційно виконує бібліотека вузу. Наскільки її інформаційний

простір відповідає запитам користувачів, настільки успішною стає робота вузу. Процес моделювання інформаційного простору бібліотеки ґрунтується на системному підході до всієї бібліотечно-бібліографічної діяльності, яка повинна включати декілька напрямків. Теоретичні знання і накопичений практичний досвід повинні бути направлені на вдосконалення інформаційного простору бібліотеки, що підвищує її інформатизацію. А це неодмінно відіб'ється позитивно на загальній інформатизації вузу. Розуміння важливості цього питання є необхідною умовою для науково обґрунтованого моделювання інформаційного простору вузівської бібліотеки на базі новітніх комп'ютерних технологій.

Під інформаційним простором вузівської бібліотеки слід розуміти простір, де діють бібліотечно-бібліографічні процеси, безпосередньо пов'язані з науково-інформаційною діяльністю бібліотеки і вуза в цілому. Саме від чіткої структури інформаційного простору бібліотеки залежить створення необхідного для працівників бібліотеки набору інструментів, використання яких дозволить забезпечити кожному студенту та науковцю вузу оперативний доступ до документів бібліотечного фонду, а бібліотекарям реалізувати нові форми роботи з користувачами. Крім того, завжди потрібно пам'ятати, що надійність процесу обслуговування визначається не кількістю послуг, що надаються, а тим, наскільки повно і якісно вони задовольняють інформаційні потреби. Інакше кажучи, приступаючи до роботи, необхідно мати соціально корисну за містом і формою номенклатуру бібліотечно-бібліографічних послуг, як усередині бібліотечної системи, так і за її межами.

Сьогодні, коли підвищилась соціальна і інформаційна роль бібліотек у сучасній освітній діяльності, виникла необхідність формування нових методів організації інформаційного простору бібліотеки вузу, який реалізується на базі комп'ютерних технологій, з метою підвищення рівня інформатизації навчального закладу.

Традиційно бібліотеки технічних вузів є новаторами у розвитку нових технологій. Вони стають активними на інформаційному ринку України. Бібліотека УДМТУ не стала винятком. Вона є провідною вузівською бібліотекою міста Миколаєва. За роки свого існування, а вона почала свою

діяльність з 1920 року, з часу заснування вузу, - бібліотека була і залишається провідним структурним підрозділом університету, найважливішою творчою лабораторією, від ресурсів та послуг якої залежить зміст навчання і наукових досліджень.

Бібліотека УДМТУ може бути представлена наступними цифрами. Фонд бібліотеки складає понад 750 тис. примірників з друкованих видань, з них майже 400 тис. в активному використанні, інші - резервні. За складом фонди бібліотеки налічують біля 300 тис. примірників підручників, біля 200 тис. наукової літератури, 260 назв періодичних видань. Щорічне поповнення фонду складає до 26 тис. примірників. За рік бібліотека обслуговує до 170 тис. читачів, яким видається до 500 тис. од. зберігання через 4 абонементи і 6 читальних залів. 23 тис. читачів обслуговує бібліотека протягом року всіма структурними підрозділами. За єдиним читацьким квитком бібліотека обслуговує понад 9 тис. читачів.

Як обласний методичний центр, бібліотека УДМТУ повинна мати належний рівень роботи і бути здатною здійснювати методичне керівництво бібліотек вузів міста та надавати кваліфіковану допомогу по впровадженню інновацій в їх діяльність. Тому, відповідно свого статусу, бібліотека УДМТУ обрала основним напрямком своєї роботи впровадження концепції сучасної бібліотеки, яка б відповідала вимогам часу і сприяла формуванню громадської думки щодо користування бібліотекою.

На шляху реалізації головної функції бібліотеки - інформаційної - ми обрали пріоритетний напрямок її розвитку - інформатизація. Відповідно до нових функцій, розпочато впровадження проекту комп'ютеризації, що передбачає поетапну автоматизацію всіх технологічних циклів. У 1999 р. було прийнято рішення та розроблено першу спробу створення Проекту автоматизації бібліотеки, яка завершилася розробкою Концепції розвитку бібліотеки на 2001-2005 рр.

Керівництво УДМТУ розуміє, що від багатства та різноманітності інформаційних ресурсів і послуг бібліотеки залежить вибір спеціальностей та навчальних курсів, що саме бібліотека є фундаментом і основою вузу. Тому своєчасному оновленню навчальних фондів, технічній модернізації і

оснащенню бібліотеки адміністрація нашого вузу приділяє пріоритетну увагу.

В процесі автоматизації кожній бібліотеці необхідно виділити наступні аспекти:

- прийняття рішення та розробка проекту автоматизації;
- створення функціонального підрозділу, відповідального за хід автоматизації;
- вивчення досвіду автоматизації інших бібліотек;
- здійснення поетапного навчання співробітників;
- визначення технологічної і технічної бази;
- створення локальної бібліотечної мережі;
- можливість комп'ютерного обміну інформацією між бібліотеками;
- формування власних БД.

Насамперед, це електронний каталог, із створенням якого в комп'ютеризованих бібліотеках значно підвищується:

- якість і швидкість пошуку;
- ефективність роботи бібліотекарів при мінімальних затратах на комплектування і обробку.

Комп'ютерні технології надають бібліотекам унікальний шанс розвитку нових напрямків в їх діяльності, але ставлять перед ними і нові проблеми:

- створення повнотекстових БД;
- організація робочого місця для отримання електронних видань в режимі on-line;
- підключення до мережі Інтернет, завдяки якому бібліотека отримає доступ до бібліографічних БД, інформаційних служб, книготоргових організацій і зможе здійснювати дистанційно бібліотечно-бібліографічне обслуговування, комплектування на компакт-дисках та інше, що підвищує ефективність бібліотечної системи.

Ще одним напрямком моделювання інформаційного простору кожної бібліотеки є навчання бібліотечних працівників. Інформатизація бібліотечно-бібліографічних процесів вимагає наявності кваліфікованого персоналу та користувачів, які володіють методами використання новітніх комп'ютерних технологій у бібліотечній практиці. Від компетентності,

освіченості і професійної підготовки, творчого потенціалу кадрів безпосередньо залежить успіх всієї роботи.

Концепція побудови бібліотечної системи нового покоління базується не лише на рішенні автоматизації окремої бібліотеки. Її головна мета – створення єдиного інформаційного простору та інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні задачі:

- представлення бібліотечно-бібліографічної інформації та текстів публікацій в електронному вигляді;
- забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації і повнотекстових БД;
- забезпечення засобів пошуку і обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотек;
- створення єдиної бібліотечної інфраструктури.

Із розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотек буде розширюватися до міжбібліотечного, міжрегіонального, а за часом його межі стануть ще ширшими. Сьогодні ми вже розуміємо, що без об'єднання зусиль, без єдиної інформаційної політики ми не можемо рухатися далі. Кожний окремо, якими б активними не були наші зусилля, ми не зробимо того, що можна зробити разом. Тому необхідно виробити стратегію інтеграції в єдиний інформаційний освітній простір. Об'єднавшись, бібліотеки отримують можливість обміну бібліографічними і повнотекстовими БД. З одного боку, ми ліквідуємо прогалини в комплектуванні, які виникли з причин недостатнього фінансування, а з іншого – позбавимо себе зайвого клопоту, пов'язаного з дублюванням у бібліотечно-бібліографічній діяльності, надмірності у комплектуванні фондів, зекономимо час на пошук видання у тій чи іншій бібліотеці.

Об'єднання зусиль нам необхідне для вирішення на державному рівні питань створення корпоративної мережі вузівських бібліотек міста, регіону, зони і України в цілому для координації ефективного використання інформаційних ресурсів освітніх закладів, створення Центру корпоративної каталогізації.

Усвідомлюючи необхідність прискорення процесу впровадження у повсякденну практику бібліотек новітніх інформаційних технологій, наша бібліотека пропонує всім вузівським бібліотекам міста об'єднатися для мережевої

інтеграції, колективного створення, розподілу і використання електронних інформаційних ресурсів. З цією метою нам необхідно створити Бібліотечно-інформаційний Центр (БІЦ), на який покласти функції методичного центру з автоматизації вузівських бібліотек міста, розповсюдження і впровадження сумісних АІБС і навчання бібліотечних працівників.

Головними задачами Бібліотечно-інформаційного Центру (БІЦ) у виконанні Комплексної програми впровадження АІБС у роботу бібліотек повинні бути наступні: впровадження сумісного програмного продукту; забезпечення навчання і організація стажування бібліотечних фахівців; підготовка методичних матеріалів; створення власних БД; лінгвістичне забезпечення довідково-пошукової роботи; розробка плану інформаційного обміну і пошуку шляхів його реалізації; залучення фахівців для виконання нових технологічних рішень (створення локальних мереж, впровадження CD-ROM, сканування, Інтернет); розробка системи доставки електронних документів із повнотекстових БД за допомогою протоколу Z-39.50.

Разом з тим виникне гостра необхідність у створенні Координаційної Ради, обов'язком якої стане організація координаційних і методичних робіт по підвищенню якості лінгвістичного забезпечення довідково-пошукових систем, а також дотримання правил при заповненні полів у процесі створення БД. Це пов'язано із помилками бібліотекарів при формуванні власних БД.

Отже, які ж найбільш складні проблеми, крім фінансових, встануть перед нами, коли ми з головою зануримося у цей гігантський труд: мова ідеться про технологію.

Одна справа - вирішувати технічні проблеми: обирати програмний продукт і сперечатися про його переваги, сумувати з приводу нестачі комп'ютерів, а інша справа, не менш драматична, - це поєднання нової технології і добре налагодженої старої, при цьому прагнути не загубити або не порушити яку-небудь ланку в технологічному процесі. Це є порогом "спотикання" багатьох "революційних" починань. Тому головною проблемою є зростання професійної майстерності співробітників бібліотек. Подальше просування бібліотек вперед стане можливим тільки при якісній роботі кожного співробітника, кожного структурного підрозділу. Для того, щоб

приймати правильні рішення в складних умовах роботи комплексної автоматизованої системи, коли помилка одного може викликати зрив роботи цілих ділянок, багато залежить від високого професіоналізму бібліотечних працівників. У зв'язку з цим перед бібліотеками стоїть задача створення безперервної освіти співробітників. Сьогодні система підвищення кваліфікації складається, в основному, із самоосвіти і практичних занять з засвоєння технологічних операцій на конкретному робочому місці. Ми намагаємося вирішити цю проблему через Центр безперервної освіти при Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв. Вже є домовленість із Центром про безкоштовне навчання бібліотечних фахівців нашого міста. Об'єднання інформаційного потенціалу бібліотек і інтелектуального потенціалу бібліотечних фахівців, без сумніву, дозволить подолати всі труднощі при переході на нову ступінь - повну автоматизацію бібліотечних і інформаційних процесів. А для того, щоб запрацювала вся мережа комп'ютеризованих бібліотек, необхідно об'єднати зусилля провідних бібліотек, як методичних центрів.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

*Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Молодих Г. С.
Проблемна лабораторія дистанційного навчання
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків*

Проблемна лабораторія дистанційного навчання Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” має п’ятирічний досвід розвитку дистанційного навчання, що дозволило розробити систему підвищення кваліфікації викладачів університету та організувати планомірну роботу зі створення дистанційних курсів.

Проблемная лаборатория дистанционного обучения Национального технического университета “Харьковский политехнический институт” имеет пятилетний опыт развития дистанционного обучения, что позволило разработать систему повышения квалификации преподавателей университета и организовать планомерную работу по созданию дистанционных курсов.

Research Laboratory of Distance Education of National Technical University “Kharkov Polytechnical Institute” has five-year practice in distance education development. University has system of teachers enhance qualification and organized systematic design distance courses.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво впливає на суспільство та систему освіти. Нова парадигма освіти повинна враховувати збільшення тих, хто навчається, доступність, інтернаціональність та адаптованість знань до реального життя. Усім цим вимогам задовольняє дистанційне навчання, яке почало свій шлях з появою Інтернет. За визначенням Полат Є.С. [1], дистанційне навчання - це взаємодія вчителя та учнів між собою на відстані, що висвітлює всі притамані навчальному процесу компоненти (мета, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) специфічними засобами Інтернет-технологій. Воно поєднує в собі технологічні та

педагогічні знання та вміння, які розглядаються як одне ціле, відрізняється від інших форм освіти тим, що призначене формувати творчу самостійність, вміння працювати з різними видами інформації, приймати власні рішення, розвиває мислення, а також вчить комунікації та співпраці, що має велике значення в умовах постійного вдосконалення нових інформаційних технологій і фронтального підвищення об'єму інформації. Порівняння традиційного та дистанційного навчання наведені у таблиці та на рисунку.

Нині традиційні західні університети стикаються з проблемою жорсткої глобальної конкуренції в освіті. Це вимагає перегляду їхньої ролі, співвідношення “якість навчання – вартість”, методів удосконалення обміну інформацією, формування професійної діяльності студентів, підготовки викладачів нової формації, індивідуалізації навчання та інше. Освіта спрямовується на навчання "через усе життя".

Щодо ситуації в Україні, то дистанційне навчання тільки починає свій шлях. Навчальних закладів, які мають досвід у цій формі навчання майже немає. Окремі соціологічні дослідження [2] показують, що з технологіями дистанційного навчання незнайомі понад 80% викладачів. Слід зауважити, що викладачі дистанційного навчання (тьютори) повинні мати вищий рівень кваліфікації ніж традиційні викладачі, тому що у дистанційному навчанні роль викладача змінюється. Він не тільки визначає зміст і форму процесу обміну знанням, але й одночасно керує цим процесом, докладаючи певні зусилля для формування у студентів здатності до самостійної професійної діяльності. Тому для впровадження дистанційного навчання в Україні чи не найголовнішим буде приділення пильної уваги якості підготовки викладачів дистанційного навчання, а не тільки піклуванням про інформаційно-програмне забезпечення процесу навчання.

Стратегічними напрямками розвитку дистанційного навчання повинні стати: розробка стратегії забезпечення якості дистанційного навчання, забезпечення його доступності та гнучкості з точки зору відкритості для всіх бажаючих та індивідуалізації процесу опанування знанням і діяльністю, а також організація співробітництва та наповнення інформаційного простору дистанційними курсами, і нарешті, створення віртуального університету.

Порівняння традиційного та дистанційного навчання

	Традиційне навчання	Дистанційне навчання
Головне джерело інформації	Вчитель, посібник	Ресурси Інтернет
Формат інформації	Текст	Мультимедіа
Представлення формату	Лінійне	Гіпермедіа
Тип спілкування	Синхронне	Асинхронне/ синхронне
Середовище спілкування	Час/простір – обмежений класом	Час/простір – необмежений, Інтернет
Навчальний наголос	Отримання знань	Конструювання знань
Предмети	Специфічні	Загальні, вибіркові

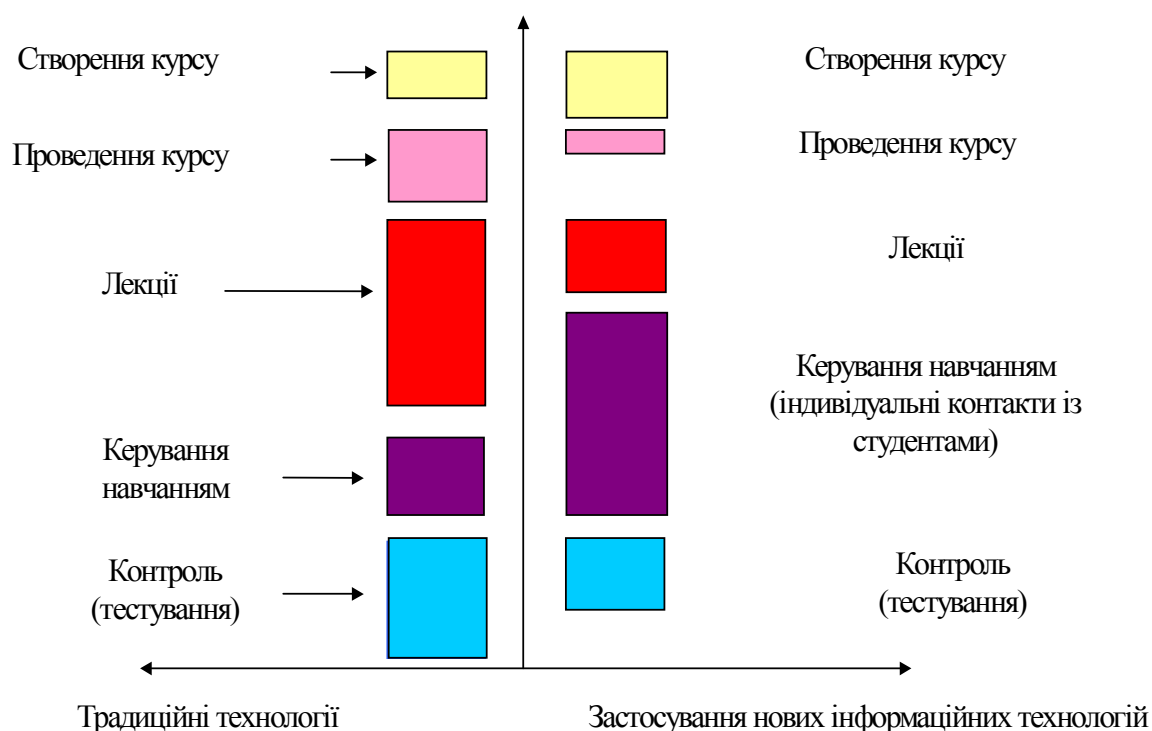

Рис. Традиційне та дистанційне навчання

Розробка стратегії забезпечення якості дистанційного навчання повинна включати в себе: підвищення кваліфікації викладачів, враховуючи вимоги педагогічних інновацій на розвиток ІКТ; навчання школярів, студентів та населення методам дистанційного навчання, що дає їм можливість користуватися послугами освітньої мережі на протязі всього життя і сприяє

формуванню інформаційної культури населення; пошуки фінансування розробок Міжнародними фондами та Міністерством освіти і науки України; розробку Національної програми розвитку дистанційної освіти.

Забезпечення доступності та гнучкості дистанційного навчання передбачає не тільки інтеграцію інформаційних технологій у навчальний процес університету, але й якомога ширше використання всіх досягнень педагогічних та інших наук, системного та діяльнісного підходу при розробці і впровадженні дистанційних курсів, що повинні забезпечити їх конкурентоспроможність на міжнародному освітньому ринку; забезпечення вільного доступу до бібліотек та мереж університетів; взаємну акредитація курсів університетами; обов'язкове врахування потреб інвалідів, та інших верств населення, що мають певні труднощі у вирішенні питання отримання потрібної освіти.

Організація співробітництва та наповнення інформаційного простору дистанційними курсами передбачає створення корпоративної мережі, яка складатиметься з інформаційного простору студента та викладача. Інформаційний простір студента даватиме можливість отримати інформацію про зміст і умови курсу, викладача, критерії оцінки знань та вмінь у курсі, зареєструватись, працювати у бібліотеці та ресурсному центрі. Інформаційний простір викладача виконує інші функції – це можливість працювати з різними інструментальними середовищами, знайомитись з різними дистанційними курсами, методичними вказівками, досвідом інших викладачів, методами захисту авторських прав та інтелектуальної власності.

Проблемна лабораторія дистанційного навчання (ПЛДН) Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (НТУ “ХПІ”) вже п'ять років займається дослідженнями в галузі розвитку дистанційної освіти, з 1999 року проводить дистанційні заняття і доклала багато зусиль у справі поширення цієї форми отримання знань не тільки серед викладачів та студентів НТУ “ХПІ”, але й по усій Україні і за її межами. В університеті створена система підвищення кваліфікації викладачів дистанційного навчання, що включає очні та дистанційні заняття, семінари, школи, конференції, методичне забезпечення та інше.

З метою впровадження дистанційного навчання в університеті був проведений одноденний семінар завідувачів кафедр, де докладно розповідалось про сучасні проблеми освіти у інформаційному суспільстві, технології дистанційного навчання та їх місце в західних країнах.

У поточному навчальному році ПЛДН провела школу-семінар “Сучасні технології навчання”, дві зимові школи тьюторів та організаторів дистанційного навчання, дистанційні навчання з курсів “Практичний курс дистанційного навчання” для викладачів Санкт-Петербурзького політехнічного університету та “Основи педагогіки”, тримісячні курси для викладачів університету зі створення дистанційних курсів. Всі слухачі шкіл та курсів були забезпечені компакт-дискон “Хрестоматія дистанційного навчання” та посібниками:

- Дистанційне навчання у схемах. / В.М. Кухаренко, Н.Г. Сиротенко. - Харків: НТУ “ХПИ”, 2001;
- Дистанційне навчання: Умови застосування. Дист. курс. Навчальний посібник. Вид. 2-е, доп. / За ред. В.М. Кухаренка. – Харків: Торсинг 2001;
- Дистанційне навчання у слайдах. Конспект лекцій / За ред. В.М. Кухаренка. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2001;
- Практикум з дистанційного навчання. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2001.

Зараз в університеті створюється понад 50 дистанційних курсів з різних навчальних дисциплін. На курси підвищення кваліфікації наказом ректора було направлено 29 викладачів з педагогічним стажем понад п’ять років, які повинні були створити дистанційні курси. Завідувач кафедрою мав право зменшити завантаження цього викладача, крім того, було рекомендовано створювати команду для виконання цієї роботи. Навчання на курсах закінчувалося захистом створеного дистанційного курсу комісії, яку очолює ректор університету. Наприкінці року були захищені 19 курсів, які почнуть використовуватись у навчальному процесі з вересня 2002 року. Інші курси створювались за ініціативою викладача. Всі курси у процесі розробки розміщуються у локальній мережі, що дає змогу викладачам при створенні курсу залучати студентів до роботи з електронними навчальними матеріалами. Досвід викладачів університету

показує, що такий підхід підвищує якість підготовки студентів. Таким чином, починається поступове створення навчального інформаційного простору у локальній мережі (локальний кампус), що дозволить у подальшому перейти до інтернаціонального кампусу.

Всі дистанційні курси викладачів університету створюються у віртуальному навчальному середовищі “Веб-Клас-ХІІІ”, яке розроблене ПЛДН у 2000 році і знаходиться в експлуатації з весни 2001 року. Воно поєднує в собі всі необхідні можливості для забезпечення якісного дистанційного навчання і підтримує україно- та російськомовні інтерфейси (завершується розробка англomовного інтерфейсу). Для порівняння характеристик середовища з існуючими була застосована система критеріальних оцінок (http://www.edutech.ch/edutech/tools/criteria_e.asp), яка використовується на Заході. Як показав аналіз, середовище відповідає усім вимогам віртуального навчального середовища і враховує 46 найважливіших критеріїв з 84 (WebCT враховує 73 критерії, Learning Space – 51 критерій). Планується подальший розвиток середовищ студента (враховано 11 критеріїв з 23) та викладача-розробника (враховано 14 критеріїв з 29).

Це гнучка система, яка надає наступні можливості:

- Адміністрування – найбільш розвинена частина середовища, яка дозволяє організувати доступ студентам до інформаційних матеріалів, динамічно формувати маршрути вивчення матеріалу, вести контроль відвідування сторінок курсу та проходження тестів студентами.
- Презентації навчального матеріалу – передбачає стандартні форми представлення методичних матеріалів, динамічне зв'язування інформаційних матеріалів, незалежно від їх місця розміщення, онлайн-підготовку навчальних матеріалів
- Спілкування – це саме та компонента середовища, яка дає змогу користуватися внутрішньою поштою, приймати участь у дискусійному форумі та чаті, створювати особисті сторінки.
- Тестування – викладач має можливість створювати у інтерактивному режимі: тести до занять з можливостями зміни параметрів доступу, їх складності і т.д.; опитувальні

анкети, дані яких дозволяють корегувати процес навчання згідно з потребами студента; психологічні тести; адаптивні тести, які можна використовувати у режимі навчання-контроль.

Слід зазначити, що середовище “Веб-клас ХПІ” дослідне, воно постійно змінюється та розширюється.

Всі наробки викладачів університету можуть бути базою віртуального університету України. Відкритий віртуальний університет може стати такою новою структурою, де потенціал нових інформаційних технологій буде використовуватися більш ефективно. Він має бути створений університетами та приватними фірмами, повинен працювати для населення України та забезпечувати дистанційне навчання 24 години на день та 7 днів на тиждень.

НТУ “ХПІ” сприяє створенню подібного віртуального університету. Вже існує база для цього у вигляді віртуальної кафедри технологій дистанційного навчання на базі Інституту адміністративного менеджменту. Її засновниками є Українська академія державного управління при Президентові України, Інститут засобів навчання Академії педагогічних наук України та Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”.

Література

1. Полат Е.С., Моисеева М.В. Теория и практика дистанционного образования. В сб. трудов IX международной конференции ИТО99, М.: 1999.
2. Ковалев В.А. Педагог и дистанционное образование (Социологический аспект). В сб. трудов 5-й международной конференции «Образование и виртуальность». Харьков, Ялта: УАДО. 2001. – с. 35-43

Інформаційне забезпечення користувачів за допомогою мережевих технологій

Левченко І.Г.

*Центральна наукова бібліотека Харківського національного
університету ім.В.Н.Каразіна*

Викладено досвід впровадження нових інформаційних технологій в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Висвітлюються головні кроки і проблеми на шляху інформатизації бібліотеки.

Изложен опыт внедрения новых информационных технологий в Центральной научной библиотеке Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина. Освещаются главные шаги и проблемы на пути информатизации библиотеки.

An experience in new information technologies introducing in Central Scientific Library of V.N. Karazin Kharkiv National University is described. Main problems and steps on the way to automation of the library are illustrated.

Центральна наукова бібліотека, як один із основних підрозділів Харківського національного університету, відіграє найважливішу роль у забезпеченні інформаційним та бібліотечним обслуговуванням наукового та навчального процесів. За сучасних умов єдиним шляхом реалізації цієї ролі є своєчасне, а можливо, й випереджене інформування та обслуговування за допомогою новітніх комп'ютерних технологій.

В університетській бібліотеці необхідно створювати такі умови, за яких користувачам надається доступ до інформації, навіть без посередництва бібліотекаря. Це найближча реальність, яка потребує вже сьогодні відповідного навчання користувачів. Своєчасне навчання користувачів, залучення їх до використання нових технологій – необхідна першочергова умова в перехідний період на шляху створення електронної бібліотеки та повної її комп'ютеризації. Якщо раніше мова йшла про бібліотечно-бібліографічні заняття для студентів, то на сучасному етапі мова

повинна йти про навчання всіх категорій користувачів основам комп'ютерної грамотності, роботі в мережі Інтернет.

За останні 10 років ЦНБ пройшла шлях від локальних автоматизованих робочих місць до функціонування комп'ютерної мережі ЦНБ. До комп'ютерної мережі ЦНБ входять дві локальні мережі: бібліотечна мережа АІБС "Лібер" (18 робочих місць; ПЗ LiberMedia працює у середовищі СУБД D3) та Інтернет-мережа, що підключена до мережі університету (21 ПК, 10 з них для користувачів Центру Інтернет). По використанню системного забезпечення – це гетерогенна мережа (Linux 7.1, Windows 2000 Server, Linux 4.2). Таке використання задовольняє вимоги адміністраторів мереж.

На сьогодні основними напрямками роботи у бібліотечній мережі ЦНБ є:

- Створення та ведення електронного каталогу (ЕК);
- Реєстрація користувачів у електронній БД;
- Автоматизоване бібліотечне обслуговування користувачів на абонементі та у читальному залі гуманітарної літератури;
- Контроль входу-виходу до читальних залів (як перехідний етап перед їх повною автоматизацією);
- Комплектування (попереднє замовлення);
- Інформаційне обслуговування з використанням ЕК та ЕБ.

Диференційований доступ до інформаційних ресурсів організовано з диференційованою оплатою за преїскурантом.

Першими кроками на шляху створення бібліотечної мережі було створення електронного каталогу, яке розпочалось у 1992р. Спочатку це було каталогізування нових надходжень до ЦНБ (книг, продовжуваних видань, електронних носіїв, періодичних видань). Після прийняття рішення про запровадження автоматизованого обслуговування на абонементі наукової літератури, розпочалась ретроконверсія активної частини фонду центрального книгосховища, тобто літератури, що видається на замовлення користувачів (щорічно із 2-х мільйонного фонду видається на абонемент до 100 000 примірників).

Процес ретровводу здійснювали працівники із різних відділів ЦНБ, що входили в спеціально сформовану тимчасову групу для проведення цієї роботи (дві зміни за графіком). Практика підтвердила правильність такого рішення. По-перше, пройшли кваліфіковане навчання працівники тих відділів, де найближчим

часом буде впроваджуватись автоматизоване обслуговування. По-друге, обсяг робіт, що був значний на першому етапі, з часом став скорочуватись, так як читачі, як правило, користуються досить постійною активною частиною фонду центрального книгосховища. За цей час змінився і скоротився склад групи ретровводу, на сьогодні залучені до цієї роботи тільки працівники диспетчерської служби (3 особи замість 11). У перспективі планується передати цей процес безпосередньо до відділу книгозберігання.

Після накопичення певного досвіду створення електронного каталогу ЦНБ, розпочалась робота у рамках відповідного проекту по створенню зведеного електронного каталогу 3-х вузівських бібліотек: ЦНБ Харківського національного університету, Науково-технічної бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії, Наукової бібліотеки Української фармацевтичної академії (у перспективі ще бібліотеки Харківської академії міського господарства); робота виконується шляхом конвертування електронних каталогів.

На жаль, за умов обмеженого використання каналів зв'язку, їх низької швидкості гальмується перехід до корпоративної каталогізації. Слід утворити консорціум крупних бібліотек на державному рівні (можливо індивідуальні угоди), бо єдиного центру корпоративної каталогізації найближчим часом поки що не передбачається.

На 20.02.2002 зведений електронний каталог складає:

- 131846 записів (назв видань), у т.ч. періодичних видань – 339, магнітних носіїв – 346;
- 206716 примірників;
- 93596 рубрик та підрубрик;
- 74515 авторів, співавторів, редакторів та ін.

Поки що у ЦНБ користування електронним каталогом здійснюється через посередництво бібліотекаря. Це рішення прийнято за вимогами відділу охорони праці, т.я. студенти повинні мати відповідний допуск до роботи за комп'ютером. Цю проблему планується вирішити після проведення відповідного навчання, можливо під час традиційних бібліотечно-бібліографічних занять.

Електронний каталог надає користувачу можливість:

- здійснювати багатоаспектний пошук;

- отримати список видань у друкованому вигляді або на дискеті;
- зарезервувати літературу, видану на цей час;
- отримати інформацію про наявність необхідної літератури та замовити її;
- оглянути свій читацький формуляр.

Планується розробити модуль безпаперового замовлення документів та охопити локальною мережею й книгосховище, що є дуже важливим для ЦНБ, розташованої на 8-ми верхніх поверхах висотної будівлі.

Аналогічні можливості у читача, який користується ЕК в on-line режимі через WEB-сторінку ЦНБ:

www.univer.kharkov.ua/main/library

Для доступу до ЕК ЦНБ через мережу Інтернет використовується і сучасна технологія протоколу Z39.50. Поки ще у пробному режимі використовується програмне забезпечення D3 Z-сервер фірми „ЛИБЭР”. Доступ до ЕК здійснюється через Z-шлюз RUSLAN.

Фірмою „ЛИБЭР”

www.user.cityline.ru/~liber

розроблено 2 варіанта Z-серверів, Z-клієнт та шлюз, йдуть експериментальні випробування цього ПЗ. Поширення кола бібліотек користувачів Z-технології дасть змогу створення корпоративних електронних каталогів.

Основними напрямками роботи у корпоративній Інтернет-мережі є:

- надання Internet-послуг безпосередньо користувачам;
- надання довідок на замовлення користувача ;
- електронна пошта для бібліотеки;
- поштові скриньки для користувачів;
- створення власної WEB-сторінки бібліотеки;
- електронний каталог та інформаційні ресурси на WEB-сторінці;
- інформація про нові надходження, систематизація посилань на інформаційні сервери, пошукові бази даних;
- МБА та електронна доставка документів, електронна розсилка в Internet (ДОК).

В найближчих планах ЦНБ - реалізація самостійного необмеженого доступу користувачів згідно „Правил користування Центром Інтернет”. Розроблено відповідне програмне забезпечення для відслідковування терміну (часу) роботи і обсягу трафіка (оплата може бути диференційована).

Обов’язкова умова - це дотримання користувачами авторського права. Для цього користувачі повинні бути попереджені про свою відповідальність за несанкціоновані дії, підтвердити свої зобов’язання виконувати установлені правила підписом. За такої умови бібліотека не несе відповідальності за дії користувача. Планується запровадити також диференційований доступ до власних БД.

Частиною корпоративної Інтернет-мережі ЦНБ є Центр Інтернет, в якому 10 робочих місць користувачів. На сьогодні у центрі успішно реалізуються такі завдання:

- навчання користувачів навичкам роботи в Internet та з електронними ресурсами;
 - використання Internet-ресурсів;
 - електронна пошта;
 - інформаційне обслуговування з використанням електронних носіїв;
 - доступ до:
 - електронних видань EBSCO (on-line та на CDROM);
 - БД Astronomical Journal and Supplement (on-line);
 - інші довідкові та навчальні видання на CDROM;
 - повнотекстові бази даних на CDROM, які передплачує ЦНБ.

Слід активніше розвивати останній напрямок, передплачуючи БД або отримуючи їх на договірних умовах.

ЦНБ входить до складу інформаційного консорціуму користувачів “Електронна інформація для бібліотек”, який організовано за спільною ініціативою Міжнародного фонду “Відродження”, Інституту відкритого суспільства (Будапешт) та компанією EBSCO Publishing. В режимі on-line користувачі ЦНБ мають доступ до 5500 повнотекстових електронних наукових журналів, газет, бюлетенів новин, близько 1300 брошур і довідників. Для ЦНБ це платний доступ, але значно вигідніший в умовах консорціуму. Це такі БД, як Academic Search, Public library, Newspaper Source, MAS Full TEXT Premier, Comprehensive

MEDLINE. Бібліотека бере також участь у проєкті HINARY - ініціативі ВООЗ з приєднання до Internet-мережі з охорони здоров'я.

Створення власних інформаційних ресурсів – це не тільки перспективний напрямок роботи ЦНБ, а один з першочергових. Проводиться підготовча робота разом з Регіональним центром сприяння бізнесу зі створення у ЦНБ лабораторії оцифровування документів. Після проведення початкового етапу з підготовки кадрів, технічного оснащення буде цілком реальним створення повнотекстових копій документів, запису їх на CDRом. Це дуже копітка робота, але необхідна бібліотеці. Подібна лабораторія існує в Празі у бібліотеці національного технічного університету (Чехія), у якій працюють студенти. Організовано контрольований доступ до представлених у Internet повнотекстових електронних документів.

Наш досвід роботи та досвід роботи, який висвітлено на сторінках спеціальної преси, свідчить, що впровадження інформаційних технологій поки що гальмується. На це є як об'єктивні, та і суб'єктивні причини. Це і відсутність потреб на електронні ресурси з боку користувачів, відсутність професійних знань у галузі сучасних інформаційних технологій, відсутність відповідної реклами та вивчення ринку послуг з боку бібліотеки. Гальмують цей процес і недостатня матеріально-технічна база бібліотек, відсутність технічних знань у бібліотекарів, знань іноземних мов та спеціальної наукової термінології. Кадровий склад бібліотек (мало молоді, низька заробітна плата) теж потребує змін на краще. Вирішувати всі ці питання доводиться силами університету та бібліотеки. Лист заступника держсекретаря Міністерства освіти і науки М.Ф.Степка, якого було направлено керівникам вузів, свідчить, що ми можемо сподіватись і на державну підтримку.

Автоматизація бібліотеки Національного гірничого університету як спосіб поширення доступу до інформації

Нефедова О.Н.

*Бібліотека Національного гірничого університету,
м.Дніпропетровськ*

У статті розглядається значення автоматизації і бібліотечно-інформаційних технологій для створення комфортного обслуговування читачів бібліотеки НГУ. Підкреслюється важливість даної проблеми у зв'язку із зростаючими вимогами інформаційного суспільства.

В статье рассматривается значение автоматизации и библиотечно-информационных технологий для создания комфортного обслуживания читателей библиотеки НГУ. Подчеркивается важность данной проблемы в связи с возрастающими требованиями информационного общества.

This paper deals with the importance of automation and library-information technology for the readers convenient service in the National Mining University library. This problem is emphasized due to everincreasing demands of the society to get information.

Поняття "електронний каталог" стало повсякденним для співробітників бібліотек і користувачів і його наявність у бібліотеці вже нікого не дивує. Тут уже доречно говорити про кількість джерел інформації, тому що процес автоматизації і комп'ютеризації у великих бібліотеках не проходив одночасно і парк комп'ютерної техніки не був однаковим за кількістю. Проте, усі бібліотеки починали з запровадження в електронному вигляді нових надходжень із подальшим формуванням ретро-каталога. Звісно ж, хто починав першими, виявилися в більш скрутному становищі: по-перше, на ринку був відсутній вибір програмного забезпечення, по-друге, не було фахівців-комп'ютерщиків бібліотечної справи, по-третє - практичних наробок системи комп'ютеризації бібліотек і т.і.

В даний час починати простіше і легше, тому що існують уже готові електронні каталоги, які необхідно пристосувати до конкретної бібліотеки: головні бібліотеки подають свої наробки і

матеріали (тематичний каталог з окремих напрямків, журнальні статті з окремих напрямків, праці учених свого вузу і т.і.).

Вузивські бібліотеки України і, зокрема, Дніпропетровщини, відчують швидкі зміни з розвитком інформаційних технологій і поширенням комп'ютерів. Найближчим часом Інтернет, Интранет і швидкісні мережі передачі даних будуть визначати всі організаційні зміни. Комп'ютерна мережа стане хребтом (основою) будь-якого вузу і бібліотеки в тому числі.

Однією із складових майбутнього інформаційного товариства буде культура, залежна цілком від інформаційних технологій. Вуз, що не має у своїй структурі центру інформаційних технологій, виявиться неієздатним взаємодіяти з іншими університетами й організаціями.

У нашому суспільстві, нарешті, до інформації стали ставитися як до одного із найцінніших товарів, що дехто вже розглядає як один із стратегічних ресурсів.

Бібліотеки, у свою чергу, перетворюються зі сховищ інформації в центри доступу для пошуку електронної інформації. Як правило, провідні та найбільші бібліотеки навчальних закладів у своєму регіоні стають постачальниками інформації самі по собі і тим самим приймають найактивнішу участь у створенні глобальної інфраструктури мереж, що розростається.

До 1938 року бібліотека Національного гірничого університету була опорною науково-технічною бібліотекою для усіх вузів міста, із відповідним підпорядкуванням безпосередньо Міністерству, звідки й отримує асигнування і ліміти на іноземну літературу. Все це сприяло тому, що у фонді бібліотеки зібрано багато видань, що є тепер раритетами. Бібліотека є монополістом у володінні науково-технічної літератури і періодичних видань у регіоні. Це покладає на співробітників бібліотеки відповідальність при створенні електронної бази.

Співробітники бібліотеки також розуміють, що майбутнє за бібліотекою як інформаційним і комунікативним центром. Основним із критеріїв роботи бібліотеки в перспективі буде надання можливості доступу до інформаційних ресурсів і її обміну між бібліотеками.

Читач (користувач), прийшовши в бібліотеку, має отримати повну і чітку інформацію про матеріал, який його цікавить. Тому надання доступу до власних фондів і віддалених, тобто до

інформаційних ресурсів інших бібліотек - одна з найважливіших задач на сучасному етапі.

Для освоєння навиків роботи з інформаційними ресурсами, швидкого пошуку необхідного матеріалу вже недостатньо 2-х годинних занять з основ бібліотечних-бібліографічних знань для першого курсу. Цей курс розширений і включає, крім традиційних занять, знайомство з програмним забезпеченням бібліотеки, навиками користування інформаційними ресурсами в електронному вигляді, базами даних у всіх підрозділах бібліотеки і т.і. і розрахований він уже не тільки на студентів 1-го курсу й аспірантів, але і на всіх бажаючих. Надалі, коли курс пройде випробування, буде читатися для 1-го курсу в обов'язковому порядку.

Співробітники бібліотеки розуміють, що у швидкоплинному світі, коли зростають потреби користувачів в інформації, не можна сидіти і чекати, коли будуть прийняті закони і розпорядження, що регламентують діяльність бібліотеки і визначають її роль в інформаційному товаристві. Ніхто не може гарантувати для бібліотек гідну роль у майбутньому. Настав той час, коли сама бібліотека і її співробітники повинні попрацювати самі для себе, на свій імідж і авторитет, створений впродовж століття. Як ніколи росте конкуренція, і навколо бібліотеки з'являється велика кількість як щасливих можливостей, так і небезпек.

Віртуальна бібліотека і кібертека стають модними термінами для опису електронних конкурентів бібліотек; виникає ряд комерційних підприємств, що ринуться створити приватний ринок там, де раніше завжди переважали бібліотеки.

Професія бібліотекаря традиційно належала до однієї із найконсервативніших. В даний час, мабуть, уперше співробітники бібліотеки йдуть попереду прийняття багатьох законів, своєю діяльністю впливають на прискорення прийняття цих законів і формують багато статей.

Якщо бібліотеки хочуть вижити, то головне буде полягати в концепції стратегії, що прийме колектив бібліотеки і навчального закладу в цілому і яка підготує реакцію як на погрози, так і на сприятливі можливості, що виникають на шляху просування до інформаційного товариства. В іншому випадку можна з прикристю

виявити, що роль, відведена бібліотеці іншими учасниками, буде істотно звужена.

Саме тому в Національному гірничому університеті велика увага приділяється перепідготовці кадрів. Практично всі керівники підрозділів і головних спеціалістів пройшли підготовку з основ комп'ютерної грамотності. На базі бібліотеки Національного гірничого університету співробітники Центру безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва провели заняття по темі "Комфортність обслуговування користувачів як показник рівня роботи бібліотеки" із видачею відповідного сертифіката.

У даний час перед співробітниками бібліотеки й адміністрацією вузу постало завдання створення "електронної бібліотеки", для чого проробляється декілька проектів. Першим з них є надходження в бібліотеку видань університету в двох варіантах (традиційний і електронний), поставка електронного документа по локальній мережі, одержання замовлення на літературу в режимі Інтернет і т.д. Бібліотека одержує в двох варіантах реферативні часописи з основних напрямків діяльності університету.

Іншим важливим проектом є створення в електронному вигляді покажчика змістів журнальних статей і поступовий переклад в електронний вигляд статей, які найбільше запитуються, окремих номерів часописів і надалі, також, поставка документів по локальній мережі.

Ще одним важливим проектом є кооперація вузівських бібліотек у розробці спільних інформаційних технологій. Електронні мережі надають унікальні можливості для проведення спільних рішень багатьох завдань.

Так, на базі бібліотеки Національного гірничого університету вирішена задача створення єдиного каталогу на періодичні видання. Надалі буде створений електронний каталог покажчиків журнальних статей і обмін між вузівськими бібліотеками у випадку наявності локальної мережі.

Розглядаються проекти з обміну в електронному вигляді працями вчених окремих навчальних закладів, методичних вказівок і т.і.

Співробітники бібліотеки розуміють, що майбутнє створюють люди. Так що деякою мірою співробітники бібліотеки можуть

впливати на свою роль у житті університету й в інформаційному товаристві регіону. Але для цього необхідно:

- бути готовими до перемін, передбачати потреби користувачів;
- постійно підтримувати зв'язок із кафедрами університету;
- відслідковувати появу всіх нововведень і запроваджувати у свою діяльність;
- співпрацювати з іншими бібліотеками й організаціями;
- перевіряти готовність персоналу до роботи з інформаційними технологіями;
- постійно працювати над підвищенням кваліфікації співробітників;
- надавати віддалений доступ до бібліотечних послуг (дистанційне навчання, філії університету і т.і.);
- конвертувати унікальну інформацію в машинозчитувальну форму для електронного опублікування.

Незважаючи на те, що інформаційного товариства ще не існує, воно тільки створюється, проте прихід неминучий.

У бібліотеки Національного гірничого університету, із його унікальним фондом і віковими традиціями є всі можливості для створення собі відповідного місця у вузі і регіоні; визначення своєї ролі за допомогою розробленої концепції комп'ютеризації й автоматизації.

Информационные ресурсы библиотеки НТУ «ХПИ» в Интернете

Решетник Н.Н.

Научно-техническая библиотека

НТУ «Харьковский политехнический институт»

Розглянуті можливості використання електронного каталогу бібліотеки, кафедральних WEB-сторінок, наші перспективні плани.

Рассмотрены возможности использования электронного каталога библиотеки, кафедральных WEB-страниц, наши перспективные планы .

New possibilities of using an electronic library's catalogue, faculties' Web-pages and our perspective plans are considered here.

Отсчет времени Интернета в Украине принято начинать с 1993-1994 годов. Тогда о нем говорили и писали единицы – теперь, через 6-7 лет, уже единицы не говорят о сети. За это время глобальная сеть в нашей стране совершила гигантский скачек в своем развитии – от обмена почтовыми сообщениями между считанными продвинутыми компьютерщиками до системы онлайн-ресурсов, к которым обращаются регулярно около миллиона украинских граждан всех возрастов и специальностей.

Сегодня многие библиотеки предоставляют своим читателям Интернет-услуги, а также используют их в своей профессиональной деятельности, делая информационный сервис более насыщенным и разнообразным.

В нашей библиотеке автоматизация началась в 1991 году. Появился первый компьютер. Мы приобрели программу МАРК (однопользовательский вариант). Теперь вся литература, которая приходила в библиотеку и литература с 1985 года заносилась в электронный каталог. В 1996 г. библиотека выиграла Грант фонда «Відродження» в размере 4 000 \$, на эти деньги были приобретены 4 компьютера. Создан компьютерный класс с прямым выходом в Интернет. Автоматизированы рабочие места комплектовщика и систематизатора.

В 1999 г. появляется новая программа «Система автоматизации библиотек» (сетевой вариант). Основной массив электронного каталога был переконвертирован из МАРКА в САБ. В этом же году библиотека открыла свою WEB-страничку, на которой был выставлен наш электронный каталог. Тогда мы были одними из первых в городе. Для нас это был большой шаг вперед.

Сегодня наш *электронный каталог* составляет 64 000 экземпляров и на сайте он представлен:

- основной фонд (издания научной, учебной и художественной литературы (1985г.-2002г.), гости и стандарты);
- диссертации и авторефераты;
- каталог периодических изданий (аналитическая роспись журналов за 1999г-2002г.: по социально-экономической тематике, по химии, по машиностроению, по электротехнике);
- новые поступления;
- справочники каталогов.

Справочники каталогов содержат:

Спр. авторов

Спр. сведений об ответственности

Спр. предметных рубрик

Спр. ключевых слов

УДК

ББК

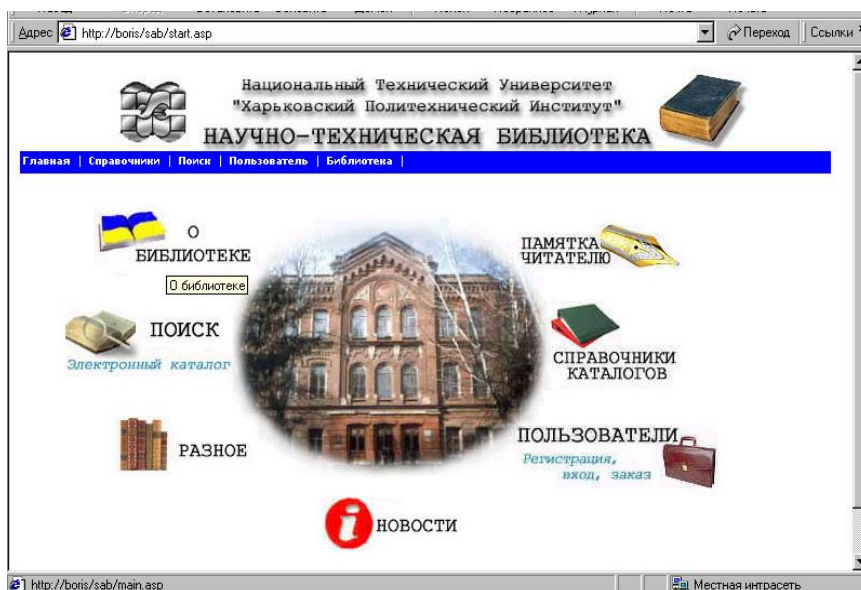
В *основном фонде* электронного каталога есть несколько вариантов поиска: краткий и расширенный.

При *расширенном поиске* раскрываются: индексы УДК или ББК, предметные рубрики, ключевые слова, карта топологии (на каком абонементе хранится издание).

При *кратком поиске* приводится только: автор, название, год издания.

Есть возможность переводить результаты поиска в Unimarc.

На нашем сайте также есть историческая справка о библиотеке, распорядок работы, порядок записи, телефоны отделов... В разделе *новости* публикуется информация о книжных выставках, днях информации, новых поступлениях... Сегодня идет работа по обновлению нашей WEB – страницы.

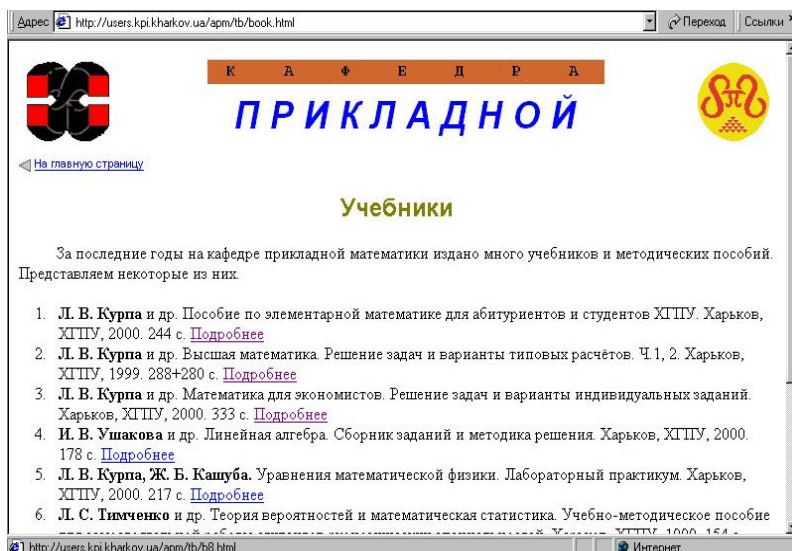

Такой вид имеет наш сайт в локальной сети института.

Одна из важных задач наполнить страницы действительно ценным и глубоким содержанием и при этом сделать их удобными для пользования. Мы только начинаем эту работу. Многое здесь зависит от наличия подготовленных специалистов, способных её выполнить. Большую помощь нам оказывают студенты нашего института.

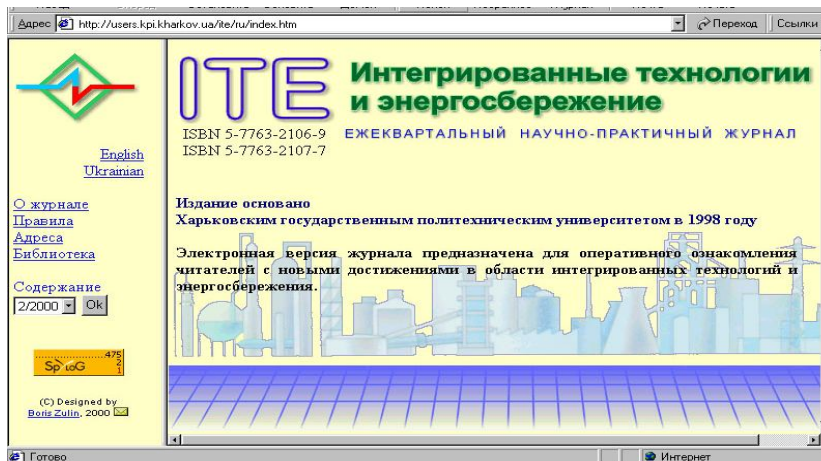
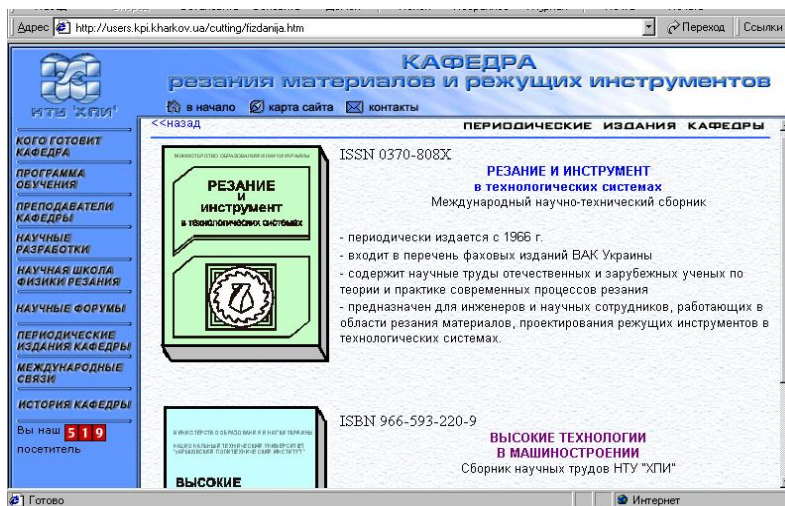
Сейчас на сайте Института, (<http://kpi.kharkov.ua>) появилось много интересного материала. Каждая кафедра создает свою WEB - страничку.

Кафедра «Прикладной математики» представляет список учебников, изданных кафедрой. Приводится содержание и аннотация.

Каф. «Резания материалов»
издает два
сборника:

1. Резание и инструмент в технологических системах (полнотекстовые базы).
2. Высокие технологии в машиностроении (полнотекстовые базы)

НТУ «ХПИ»
издает журнал
«Интегрированны
е технологии и
энергосбережени
е» - ежекварталь
ный научно-
практический
журнал (1999-
2000г.).
Приводится со
держание жур
нала и аннотация
статьи.

Некоторые кафедры приводят списки своих монографий и учебных пособий. Но для того, чтобы найти интересующую нас информацию€ нужно побывать на каждом сайте, а на это уходит много времени. Необходима структуризация. Кто возьмет на себя эту работу ? Библиотека пытается найти в решении этой проблемы свое место.

Наши план.:

- Создать базу «Труды ученых ХПИ».
- Создание **информационного ресурса по экологии** совместно с кафедрой «Автоматизации химико-технологических систем и экологического мониторинга».

- Создать раздел «полезные ссылки», куда войдут ссылки на словари, энциклопедии, справочные издания, расположенные на WEB-серверах всемирной паутины.

- Постепенное создание и наращивание информационной базы дистанционного обучения.

Наша библиотека принимала участие в подготовке «Сводного каталога периодических изданий 2000 г.» (Всего участвовало 18 библиотек Харькова).

Каталог выставлен на сайте Vi-ресурс (http://bi-resource.kharkov.edu/index_r.htm). Помимо списков изданий указаны адреса, телефоны, e-mail библиотек. При наличии ксерокса теперь нет проблем получить копию необходимой статьи из журнала в пределах города.

Наши проблемы:

1. Устаревшая материально-техническая база
2. Текучесть кадров, в связи с очень низкой зарплатой

Интернет стимулирует развитие новых форм обслуживания: электронная доставка документов, удаленное информирование, предварительный заказ литературы и многое другое, о чем сегодня даже трудно догадаться. Под воздействием глобальных сетей постепенно будет меняться облик библиотеки, содержание ее работы. Но Интернет- это лишь средство реализации цели, и никакие технологические достижения и новшества не должны изменить природу библиотеки, задача которой - помочь людям в их извечных поисках добра и смысла.

Сервисное, программное и информационное, обеспечение для функционирования Автоматизированных библиотечно-информационных систем

Рудзский Л. З.

*Киевская Ассоциация пользователей системы ИРБИС
и библиотечно-информационных технологий*

В докладе обсуждаются вопросы о необходимости использования лицензионно чистых программных и информационных ресурсов при функционировании Автоматизированных библиотечно-информационных систем (АБИС), а также возможные пути их создания в среде научно-образовательных сетей, как одном из примеров профессиональных сообществ.

Программное обеспечение (ПО), используемое для функционирования автоматизированных библиотечно-информационных систем (АБИС), можно разделить на две части:

- системное ПО,
- прикладное ПО.

Вопросам использования лицензионного ПО, как системного, так и прикладного, в последние годы в нашей стране уделяется много внимания, но только совсем недавно, на общегосударственном уровне, государство, которое является в этих проблемах основным законодателем моды, от деклараций перешло к конкретным действиям, под давлением мирового сообщества, которое использовало для этих целей экономические и правовые рычаги. Соблюдение норм лицензирования и авторского права на продукты интеллектуальной собственности имеет не только этические, но и экономические аспекты, т.к. влечет за собой появление новых рабочих мест по созданию и поддержке продуктов интеллектуального труда, в рыночных и государственных структурах, а также, определенным образом, защищает пользователей от сбоев ПО, связанных с его функционированием.

С ПО, фактически, все ясно, т.к. разветвленная мировая диллерская и дистрибьюторская сеть его поставщиков открыла свои представительства во многих городах Украины. Представители этой сети предлагают, например, существенные скидки для государственных организаций образовательного профиля, к которым, фактически, относятся библиотеки. При приобретении ПО необходимо только грамотно составить соответствующие юридические документы, получив после этого до 70% скидки от коммерческой цены продукта, а в некоторых случаях - получить его бесплатно, на срок до 90 дней, для ознакомления и определения необходимости его приобретения. Подобные акции проводят все крупнейшие компании мира, торгующие ПО, и пользователям необходимо отслеживать по сайтам в Сети начало подобных акций. Приобретение лицензионного ПО гарантирует неискушенным пользователям, которых большинство в библиотечных организациях, не только качественный программный продукт и техническую документацию, но и возможность получения качественной консультационной поддержки при возникающих сложностях. Стоимость лицензионных программных продуктов вполне соизмерима с финансовыми возможностями библиотеки, которая уже приобрела компьютер, а разговоры "... нам это не по карману!" могут вести люди, которые никогда специально не интересовались этим вопросом. Тем более, что известен приказ по Министерству науки и образования Украины о начале совместных действий по использованию во всех организациях, подведомственных этому министерству, лицензионного ПО фирмы Microsoft. Подобные корпоративные соглашения готовятся по другим ведомствам и являются предвестниками перехода к цивилизованному использованию ПО.

В вопросах создания и поддержки лицензионных (считай - профессионально сделанных) информационных ресурсов для функционирования АБИС далеко не все в порядке! Прежде всего, не все библиотекари понимают, какую существенную помощь им может оказать использование этих ресурсов, роль которых многократно возрастает в среде общегосударственных или корпоративных образовательных сетей и сообществ. Эти ресурсы можно разделить на две большие группы: общегосударственного и корпоративного уровня. К общегосударственным следует

отнести так называемые Нормативные файлы (по международной терминологии) индивидуальных и коллективных авторов, заглавий периодических изданий, информационно-поисковых языков, тезаурусного и классификационного типа, т.е. те терминологические массивы, использование которых должно быть однозначным во всех АБИС, функционирующих на территории данного государства, а в некоторых случаях - в международном масштабе, если эти массивы, например, имеют англоязычные эквиваленты. Эти массивы могут готовиться и поддерживаться (редактироваться и актуализироваться) организациями общегосударственного подчинения (государственными центрами генерации информации, например, Национальными библиотеками) и их роль в этом процессе должна быть законодательно закреплена. К сожалению, в Украине пока не существует ни единой государственной политики по этому вопросу, ни активной позиции по продвижению существующих информационных ресурсов, разработанных в рамках СНГ. К последним можно отнести Рубрикатор научно-технической информации (4) или правила описания машиночитаемых БД (3). Наши коллеги (например, Российская книжная палата) уже несколько лет выпускает Авторитетные базы данных (нормативные формы имен индивидуальных авторов) за 1980-2001 гг., поддерживает Национальную информационную систему "Книги в наличии и печати" (Russian Books in Print), выпускает БД "Российская национальная библиография 1980-2000 гг." на CD ROM, ГПНТБ России выпускает БД УДК (Универсальная десятичная классификация), Классификации Дьюи в поисковом интерфейсе системы ИРБИС, готовится к публикации БД ББК (Библиотечно-библиографическая классификация). Этой библиотекой выпускается Автоматизированный сводный каталог по научно-технической литературе. Причем, многие из этих информационных ресурсов содержат "украинскую" составляющую (до 1991 г.). На Украине, кроме украиноязычной версии УДК в не совсем удачном (по отзывам немногочисленных пользователей) интерфейсе системы FOLIO, говорить не о чем!

Существенным продвижением в этом направлении можно назвать разработку и утверждение, в ближайшем будущем, украинского коммуникативного формата (UKRMARC), вернее, реальные правила его использования, над которыми сейчас

работают представители трех крупнейших библиотек Украины. Это позволит готовить ресурсы в национальном формате, коррелированном с международными форматами.

К сожалению, не получила признания у нас и технология регистрации БД, по аналогии с НИОКР, произведенных на Украине, которая с успехом работает в России. Там уже несколько лет функционирует Государственный центр регистрации БД, Статус этой организации закреплен законодательно, она выпускает указатели БД, имеющихся в РФ, в электронном и книжном виде, и без регистрационного номера ни одна БД не может считаться легальной и коммерчески использоваться.

В рамках проекта URAN необходимо и возможно, как в небольшом и управляемом профессиональном сообществе, создать систему подготовки нормативных (для данной сети) информационных ресурсов, которые станут существенным подспорьем участникам проекта, Например, БД заглавий периодических изданий, выходящих в учебных заведениях научно-исследовательских организациях Украины, которая может в дальнейшем перерасти в полнотекстовую БД. Данная работа может быть организована в достаточно короткие сроки на базе НТБ НТУУ “КПИ”.

Інформаційні ресурси бібліотеки на допомогу педагогічній освіті.

Савенкова Л. В.

Бібліотека НПУ ім.М.П.Драгоманова

Розглядаються можливості використання інформаційних ресурсів у бібліотеках вищих навчальних закладів. Подано досвід роботи бібліотеки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова по створенню та використанню АБІС.

Рассматриваются возможности использования информационных ресурсов в библиотеках высших учебных заведений. Представлен опыт работы библиотеки Национального педагогического университета имени М.П.Драгоманова.

The opportunities of using informational recourses of the libraries of institutions of higher education are taken into consideration. Work experience of National Pedagogical University Library is presented.

Високий і складний рівень сучасної науки, техніки, виробництва, освіти і культури пов'язаний з постійним зростанням обсягів нової інформації, зростанням швидкості її розповсюдження. Такі поняття, як *інформаційний вибух*, *інформаційна криза*, що з'явилися в останній час, підкріплюються десятками яскравих прикладів, які порівнюють величезну кількість публікацій повідомлень з більш обмеженими можливостями інтелектуального сприйняття окремої людини.

Актуальною проблемою сучасності стає така неузгодженість. Ще у 1874 році англійський фізик Релей визнавав, що люди науки часто знаходяться у стані, близькому до панічного неспокою, коли вони споглядають потік нових знань, які з'являються щорічно; здається, що будь-що нове, скільки-небудь значний додаток до цього тягаря вже існуючої інформації зробить цей тягар майже нестерпним. Така думка цілком співзвучна і з сучасністю, хоч з того часу обсяг наукової інформації зріс у тисячі разів.

Стрімкий, лавинообразний ріст об'єму накопичених людством знань супроводжується переосмисленням місця і ролі інформації в суспільстві і стає спонукальним мотивом для розробки нових технологій доступу до інформації користувачів.

Бібліотеки вищих навчальних закладів, що обслуговують авангард науки, в першу чергу потребують впровадження цих технологій і здатні ефективно використати нові можливості.

В статті Н.Соколової і В.Рябцевої "Цифровые библиотеки наших университетов: Планы и реалии" влучно сказано про те що за всю історію бібліотек з найдавніших часів до 70-х років нашого століття можна відмітити тільки одне технологічне нововведення, що значним чином вплинуло на їх розвиток - це винахід технології книгодрукування. З появою книги стало можливим масово тиражувати професійні знання, зафіксовані на матеріальному носіїві. Що призвело до розширення кола людей, які отримали змогу читати і навчатися. Це, в свою чергу, дало поштовх для розвитку бібліотек

За останні роки розвиток бібліотечного обслуговування багато в чому визначається прогресом в області обчислювальних систем і інформаційних технологій. Поява персональних комп'ютерів призвела до революційних змін в застосуванні обчислювальних засобів у всіх галузях людської діяльності. В бібліотеках також повсюдно почали створюватися АБІС на базі персональних комп'ютерів. Такі не дуже складні системи встановлювалися на одному з комп'ютерів, користувачі працювали в режимі розподілу часу. Такий підхід дуже швидко перестав задовольняти працівників бібліотеки. Користуючись досягненнями західних технологій і власними наробками, бібліотеки почали використовувати складні бібліотечні програми, розраховані на обслуговування цілих мереж. Але маючи навіть дуже добре організовану локальну мережу, сучасна бібліотека не замикається на собі. Особливе місце в роботі бібліотек займає Інтернет, що відкриває для обізнаних користувачів широкі можливості. Важливим завданням тепер стало навчити користувачів відкрити для себе світ можливостей Інтернет, як колись важливо було навчити людину читати. І ще більш важливим завданням буде навчити відбирати потрібну і якісну інформацію, а не захлинутися у нескінченному інформаційному потоці.

У бібліотеці НПУ ім.М.П.Драгоманова, з появою в 1992 році ПК типу ЕС, постало питання, як правильно використати техніку, який створити інформаційний продукт, потрібний читачам бібліотеки. Тому було прийнято рішення створювати електронний каталог. З бібліотечних програм, представлених на ринку на той час, було обрано ПО МАРК "Інформсистеми". Критерієм відбору послужило те, що назване ПО:

- створено на стандартному форматі US MARC,
- має дружній інтерфейс, що важливо для працівників бібліотеки, які звикли до традиційних технологій опрацювання літератури.

Роботу почали із створення електронного каталогу, в який заносили нові надходження до бібліотеки. Для зручності бібліотекарі створили і ведуть різні бази даних. Серед них: каталог на книги, що надійшли до бібліотеки (видання з 1992 року); паралельно - ретро-каталог (видання до 1992 року); БД з описами авторефератів та дисертацій, що захищалися у нашому університеті; картотека книгозабезпеченості навчальних дисциплін, програми. Найбільша за обсягом БД з описами статей з періодичних видань, що надходять до бібліотеки з 1994 року, нараховує більше 60 тис. статей та БД статей із збірників (15тис.). Основною метою такої кропіткої роботи було бажання надати читачам зручний у користуванні та інформативно наповнений каталог.

Велику роботу проводить бібліотека по створенню "Української педагогічної бібліографії". Щорічник видається з 1992 року. В ньому відображається педагогічна література, опублікована в Україні з 1990 року. Джерельною базою щорічника є видання Книжкової палати України, каталоги Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, інших провідних бібліотек м.Києва, надходження літератури до Наукової бібліотеки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Записи в цьому покажчику групуються за системою розділів, а в межах розділів - за алфавітом авторів і назв. Було здійснено першу спробу останні випуски цієї праці представити у вигляді гіпертексту. Даний покажчик призначений не тільки для студентів педагогічних навчальних закладів, а й для вчителів, науковців, працівників системи освіти, бібліотек.

Наприкінці минулого року університет придбав бібліотечне програмне забезпечення - Автоматизовану інформаційно-

бібліотечну систему “ІРБИС”, що було продиктоване необхідністю створення локальної бібліотечної мережі.

Певні складності виникають при залученні співробітників до навчання та роботи на ПК. Необхідно було переконати співробітників, що ведення електронного каталога чи картотеки має багато позитивних сторін, не дивлячись на складний опис відповідно до формату. Важливо було роз’яснити кожному значення правильного заповнення кожного поля, особливо полів, що не відносяться до традиційного бібліографічного опису (наприклад: “ключевые слова”, “код языка издания” та ін.) Потім стало важливим навчити організувати ефективний пошук основою чого є правильно сформульований запит. Тільки після того, як бібліотекарі самі почали здійснювати пошук у власноручно створених ЕК, вони зрозуміли важливість правильного занесення даних у кожне поле. Досвід роботи показує, викладачі та студенти відзначають зручність користування електронним каталогом; це прискорює пошук, дає можливість відразу отримати друкований список літератури. Але на цей час у нашій бібліотеці користуватися каталогом читач може тільки за допомогою бібліотекаря. Основними причинами цього недоліку є недостатня кількість персональних комп’ютерів, а також невміння читачів користуватися електронними каталогами.

Тому кафедрою технічних засобів навчання та бібліотекою в гуманітарному корпусі університету прийнято рішення здійснити спробу відпрацювання такої системи співробітництва:

- комп’ютерний клас кафедри підключено до локальної мережі бібліотеки.
- кафедрою розроблено лабораторні заняття. Заняття включають в себе ознайомлення з програмою “ІРБИС”, систему пошуку в базах даних.

Ми припускаємо, що обраний шлях співпраці дасть позитивні наслідки. По-перше, завдяки плановим, а не епізодичним, заняттям студенти стануть більш досвідченими користувачами і, по-друге, бібліотека, маючи зворотній зв’язок, зможе більш правильно зорієнтуватися у необхідних доробках при веденні каталога.

На жаль, у штатному розкладі бібліотеки не передбачено посаду спеціаліста з комп’ютерних технологій, а також підрозділу, котрий займався б питаннями підтримки системи. І

доки це питання не буде вирішено на “високому рівні”, у багатьох бібліотеках комп’ютерні інформаційні системи будуть хиткими і залежатимуть від ентузіастів навіть посада яких не відповідає назрівшим завданням.

Серед головних вимог до нової системи педагогічної освіти називається готовність до іноваційних освітніх процесів, здатність долучитися до систематичного і цілеспрямованого саморозвитку і самоосвіти. На місце пасивного споживання інформації ставиться її пошук, вміння використовувати та аналізувати інформаційний потенціал для орієнтації в провідних педагогічних концепціях і теоріях, найбільш значучих ідеях, щоб на їх основі формувати власне педагогічне мислення. Це потребує підвищення рівня інформаційного забезпечення навчального закладу, а також розвитку інформаційної культури кожного користувача. Таку мету переслідує трудовий альянс бібліотеки та кафедри.

Інтеграція традиційних бібліотечно-бібліографічних методів та нових інформаційних технологій допоможе сформувати у спеціаліста-педагога аналітичні здібності.

Вчитель, у якого за період навчання в університеті розвинути вміння та навички користування інформаційно-пошуковими системами і традиційними і новими, в свою чергу, буде навчати цьому своїх учнів.

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОЦЕССАХ ИНТЕГРАЦИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ РЕСУРСОВ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Санжак С.В.

Публичная библиотека им. Леси Украинки, г.Киев

Рассматриваются современные технологии и методы, способствующие интеграции информационных ресурсов библиотек, требования к современным интегрированным библиотечным системам, организация доступа к информации с использованием протокола Z39.50, направления развития информационно-библиотечных услуг на ближайшие 5 лет

Розглядаються сучасні технології та методи інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек, вимоги до сучасних інтегрованих бібліотечних систем, організація доступу до інформації з використанням протоколу Z39.50, напрямки розвитку інформаційно-бібліотечних послуг на наступні 5 років..

The modern technologies and methods contributing to integration of the library information resources, requirement to the modern integrated library systems, organization of an access to information with usage of the Z39.50 protocol, directions of development of information - library services on nearest 5 years are considered

Сегодня мне хотелось бы порассуждать о преобладающих тенденциях в процессах интеграции библиотечных ресурсов на современном этапе развития информационных технологий.

Примерно год назад прошла конференция, посвященная этому вопросу, которая показала, что в Украине не все так замечательно в этом плане, как хотелось бы. Поэтому, мне кажется, что эта тема все еще актуальна, особенно на этом семинаре, поскольку создание сети Уран, частью которой являются вузовские библиотеки, это важный шаг в этом направлении.

Одно из последних направлений развития информационных сервисов в библиотеках развитых стран - это создание

партнерских отношений между библиотеками с целью совместного использования ресурсов. Это позволяет предоставлять более широкие возможности обслуживания пользователей без увеличения бюджета и штата сотрудников библиотек.

Этот процесс привнес новые формы как в предоставление электронных ресурсов, так и в управление традиционными операциями и сервисами. В век электронных технологий потребность эффективного функционирования путем заключения кооперативных соглашений с целью распространения сервисов и совместного использования ресурсов становится важным компонентом миссии библиотек. Библиотеки могут расширять сервисы, которые они предлагают своим пользователям, создавая консорциумы.

Консорциумы обеспечивают 3 базовые функции:

- Совместное использование физических ресурсов. Ни одна библиотека не может комплектовать свои фонды всей литературой по всем областям знаний и интересов. Поэтому имеет смысл устанавливать специальные взаимоотношения между библиотеками, при которых каждая библиотека продолжает свою политику комплектования фонда, но пользователь, благодаря внедрению современных технологий в библиотеках-членах консорциума, получает доступ к любым материалам, в которых он нуждается.

- Подключение к Интернет

- Доступ к электронным ресурсам.

Здесь возможны несколько путей:

1. Консорциум может действовать как коллективный покупатель, добиваясь при этом наилучшей цены за электронные ресурсы, а затем каждая библиотека выбирает то, что находит необходимым (примером может служить консорциум библиотек Украины, использующих базы данных EBSCO).

2. Приобретение электронного ресурса для группы библиотек, установка его на одном из серверов и обеспечение доступа к нему через Интернет для всех членов консорциума.

3. Приобретение лицензии на электронный ресурс и организация гейтвея для членов консорциума, через который обеспечивается доступ непосредственно на WWW сайт производителя электронного ресурса.

Попробуем сформулировать современные технологии и методы, которые способствуют интеграции информационных ресурсов библиотек. В первую очередь, интегрированная библиотечная система должна отвечать определенным требованиям.

ТРЕБОВАНИЯ К СОВРЕМЕННЫМ ИНТЕГРИРОВАННЫМ БИБЛИОТЕЧНЫМ СИСТЕМАМ

- Клиент/Сервер архитектура
- Поддержка нескольких алфавитов (UNICODE)
- Windows-ориентированный графический интерфейс для сотрудников библиотеки
- WWW интерфейс для пользователей библиотеки
- Использование систем управления реляционными базами данных
- Поддержка стандарта Z39.50
- Импорт и экспорт MARC записей

1. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЩИХ БИБЛИОТЕЧНЫХ СИСТЕМ

Одна из базовых технологий, которая делает возможным совместное использование ресурсов - это сводный каталог в режиме on-line, который представляет коллекцию каждой библиотеки. В случае, если все библиотеки используют одну и ту же автоматизированную библиотечную систему, это может быть единая комбинированная база данных.

Это типовая модель библиотечного консорциума, при которой каждый пользователь может легко осуществлять поиск либо в общем каталоге, либо направлять свои запросы единственной библиотеке. Такая модель позволяет читателю конкретной библиотеки, используя базовые возможности автоматизированного обслуживания, создавать требования на экземпляры, не доступные в данной библиотеке, но находящиеся в любой другой библиотеке, составляющей консорциум.

Сводные каталоги широко распространены. Эта технология особенно оправдана для библиотек, тесно взаимосвязанных по тем или иным параметрам или имеющих один источник финансирования. Но также встречаются и консорциумы, состоящие из библиотек разных типов.

Библиотеки, являющиеся членами сетей, где совместно используется автоматизированная система, получают огромный выигрыш, имея технические возможности для совместного

использования материалов, выполнения корпоративной каталогизации и осуществления эффективной политики комплектования фондов (OPLIN, ILLINET).

II. ПОДКЛЮЧЕНИЯ К РАЗНООБРАЗНЫМ СИСТЕМАМ

Библиотеки, менее взаимосвязанные, тоже могут совместно использовать ресурсы. Такие группы библиотек скорее всего не имеют общих баз данных и используют разные автоматизированные библиотечные системы. В таких случаях могут создаваться так называемые "виртуальные сводные каталоги". Большинство современных интегрированных библиотечных систем, доступных на рынках программного обеспечения в развитых странах, поддерживают стандарт Z39.50.

СТАНДАРТ Z39.50

- Z39.50 – это международный стандарт для вопросов и ответов от компьютера к компьютеру, который преимущественно используется в библиотечных и информационных системах. Одна часть стандарта определяет формат вопросов, вторая – специфицирует способ, каким информация возвращается в ответ на вопрос.
- Z39.50 – специально разработан для работы с текстовыми базами данных. Его действие относительно текстовых баз данных похоже на действие SQL для реляционных баз данных.

Почему так важен Z39.50?

- Единственный клиент Z39.50 позволяет пользователю искать и получать информацию из множества компьютерных систем. Сегодня во всем мире существуют сотни серверов, совместимых с Z39.50, и их число постоянно растет.
- Если библиотеки организывают доступ к их информации через клиент Z39.50, то они могут быть уверены, что предоставляют серьезный уровень Интернет-сообщества.
- Z – клиент может быть построен как WINDOWS, UNIX, JAVA или WWW клиент независимо от системы, к которой он получает доступ (диаграммы на http://www.biblio-tech.com/html/z39_50_basic.html)

Как системы Клиент/Сервер связываются с Z39.50?

- Клиент (интерфейс пользователя) принимает запрос и транслирует его в стандарт Z39.50, а затем пересылает серверу, который в свою очередь транслирует запрос в свой язык запросов. После этого ответ кодируется сервером и декодируется клиентом для представления информации пользователю.

Базовый формат записи, используемый для взаимного обмена – MARC. Этот стандарт позволяет создавать виртуальные сводные каталоги библиотеками, использующими разные автоматизированные библиотечные системы. Необходимо, чтобы такие системы функционировали как клиент Z39.50 и умели выполнять поиск на нескольких серверах одновременно. Схема выглядит таким образом: пользователь формулирует запрос, затем программа-менеджер виртуального каталога представляет этот запрос каждому каталогу Z39.50 каждой из библиотек, а затем собирает результирующие записи. В более общих случаях, результаты каждой библиотеки представляются пользователю отдельно. В наиболее продвинутых системах все результаты комбинируются, сортируются и анализируются на дублированность.

Одной из наиболее важных особенностей виртуальных каталогов является вывод не только библиографической информации, но также информации о статусе экземпляров, их размещении и холдингах. Эта особенность представляет наиболее позднее развитие стандарта Z39.50, который теперь включает в себя стандартную схему для отображения холдинговой информации. Некоторые из современных систем, поддерживающих стандарт Z39.50, уже внедрили эту особенность вывода по стандартной схеме. Другие же системы все еще используют подходы к изображению такой информации, развитые до внедрения Z39.50. Таким образом, процесс конфигурирования виртуальных каталогов для конкретного отображения холдинговой информации может быть весьма сложным, требующим серьезных настроек. Программное обеспечение, поддерживающее виртуальный каталог, должно быть достаточно гибким, чтобы взаимодействовать с разнообразием подходов к доставке пользователю информации о статусе и холдингах документов.

Довольно сложным может быть также разработка последовательного метода поиска в случае, когда библиотеки

используют разные автоматизированные системы. Ведь каждая из таких систем имеет свои характеристики поиска и отображения информации даже в библиотеках, использующих одно и то же программное обеспечение, могут широко различаться методы индексирования одних и тех же полей библиографического описания. Кроме того, разные серверы Z39.50 могут также различаться по типам поиска, который они поддерживают. Одни предлагают поиск по словам и фразам для каждого из индексов, другие - только один из типов.

Эта проблема привела к тому, что группа библиотек собралась вместе и определила в деталях набор атрибутов, которые следует ассоциировать с каждым из типов поиска, чтобы получать последовательные результаты с использованием Z39.50. Следование этим рекомендациям разработчиками продуктов Z39.50 и библиотеками, внедряющими сервера Z39.50, в конечном итоге приведут к тому, что виртуальные каталоги смогут производить последовательные результаты для каждой из участвующих систем.

III. МЕЖБИБЛИОТЕЧНЫЙ АБОНЕМЕНТ

Не менее важным, чем образование виртуальных каталогов для совместного использования ресурсов, является также предоставление возможности пользователям библиотек эффективного получения материалов, не доступных местно, из других библиотек - участниц консорциумов. Такой возможностью становится интегрированный МБА. Прежде всего, пользователю виртуального каталога необходима информация, где в его местной библиотеке находится необходимый документ и доступен ли он для выдачи в данный момент. При этом важно избежание случаев, когда материалы, доступные местно, запрашиваются из удаленных библиотек. Но когда действительно необходимый пользователю материал не находится в местной библиотеке или в текущий момент времени выдан, значение интегрированного МБА просто неопределимо.

Здесь возможны несколько вариантов:

- взаимодействие системы с подсистемой МБА в OCLC
- непосредственное взаимодействие между библиотеками-участницами с использованием международных стандартов.

Запрос может быть послан либо локально в отдел МБА, либо в библиотеку, которая владеет необходимым документом.

Возможные виды доставки:

- Почтовая система
- Курьер
- Электронная доставка (факс, электронная почта)

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННЫХ УСЛУГ НА БЛИЖАЙШИЕ 5 ЛЕТ Среди фирм - производителей online продуктов в США был произведен небольшой опрос по поводу направлений развития библиотечно-информационных услуг на ближайшие 5 лет.

Ключевым словом результатов опроса было слово интеграция, что включало такие аспекты как:

- дальнейшее развитие интегрированных информационных систем;
- дальнейшее развитие ресурсов, содержащих смесь библиографической и полнотекстовой информации;
- возрастание требований совмещения таких ценных источников информации, как Web-ресурсы, с другими источниками;
- дальнейшее развитие практики использования библиотечных каталогов, содержащих ссылки на Web-сайты, как дополнение к библиотечным коллекциям;
- расширение полнотекстовых ресурсов библиотек как насущной части дистанционного обучения.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ КНТЕУ НА БАЗІ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «УФД/БІБЛІОТЕКА»

Синицина П.С.

*Бібліотека Київського національного торговельно-
економічного університету*

Докладно розповідається про впровадження і використання АБИС «УФД/Бібліотека», розробленої ЗАТ «Український фондовий дім», у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету.

Подробно рассказывается о внедрении и использовании АБИС «УФД/Библиотека», разработанной ЗАТ «Украинский фондовый дом», в библиотеке Киевского национального торгово-экономического университета.

In this article in detail told about introduction and use ALIS the "UFD/Library", developed ZAT " The Ukrainian share house", in library of the Kiev national university of trade and economics.

Трансформація системи вищої освіти, розвиток нових технологій, збільшення потоку професійної інформації неминуче впливають на формування нового образу університетської бібліотеки.

Підвищується відповідальність бібліотеки, яка з установи накопичення та збереження інформації перетворюється у сучасний бібліотечно-інформаційний центр, завданням якого є активне сприяння розробці та впровадженню перспективних навчальних технологій, забезпечення можливості для студентів, викладачів, науковців знаходити та одержувати необхідну інформацію із внутрішньо-університетського, вітчизняного, міжнародного, глобального інформаційних просторів, створення технологічних сучасних умов роботи з ними.

Бібліотека Київського Національного Торговельно-Економічного Університету є навчальним, науковим, культурно-освітнім та інформаційним підрозділом вузу. Рівень і якість учбового та наукового процесів у значній мірі визначається рівнем

розвитку бібліотеки. Бібліотека не тільки ставить перед собою актуальні задачі інформаційно-бібліографічного обслуговування викладачів та студентів університету, але й якісно вирішує їх. Впроваджуючи нові інформаційні технології, вона забезпечує реалізацію потреб користувачів в одержанні найповнішої інформації, одночасно формує інформаційну культуру майбутніх спеціалістів, які будуть працювати в принципово нових умовах інформаційного суспільства.

Наукова бібліотека КНТЕУ може бути представлена наступними цифрами. Книжкові фонди складають близько 700 тисяч примірників, з них майже 600 тисяч - в активному використанні, інші - резервні. За складом фонди бібліотеки налічують майже 320 тис. примірників підручників, майже 180 тисяч наукової літератури, 400 назв періодичних видань. Щорічне поповнення фонду складає до 55 тисяч прим. За рік бібліотека реєструє до 180 тис. відвідувань читачів, яким видається більш ніж 660 тис. одиниць зберігання через 4 читальні зали та 4 абонементи. За день до бібліотеки звертається в середньому до 1500 читачів.

Ректоратом, відповідними підрозділами КНТЕУ в останні роки відповідно до перетворень, які відбуваються в організації та змісті освіти, впровадження інноваційних навчальних технологій, було вжито ряд практичних заходів щодо розвитку бібліотеки, оновлення та збагачення інформаційних ресурсів, впровадження комп'ютеризації бібліотечного обслуговування.

У травні 2000 року Вченою Радою Університету була прийнята "Концепція розвитку бібліотечно-бібліографічного обслуговування в КДТЕУ", в якій були розроблені для здійснення в 2000-2005 роках конкретні заходи в напрямку вдосконалення інформаційного забезпечення навчального процесу та щодо розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування в КНТЕУ, із періодичним розглядом на ректораті ходу виконання цих заходів.

Бібліотека КНТЕУ з 1995 року водночас із традиційними формами обслуговування документами в друкованій формі розпочала впровадження комп'ютеризації бібліотечних процесів, що передбачало поетапну автоматизацію всіх технологічних циклів, починаючи з комплектування та створення електронного каталогу, надання інформації по ЕК, забезпечення доступу до

вітчизняних та зарубіжних ресурсів через Інтернет, впровадження автоматизованого обслуговування користувачів та книговидачі.

З 1995 року в бібліотеці функціонувала мережева версія АБІС “МАРК” 2.8. Було започатковано створення електронного каталогу нових надходжень літератури. В 1999 році перейшли до нової автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «УФД/Бібліотека», що відповідає всім міжнародним стандартам, підтримує формати USMARC та UNIMARC і дає, на нашу думку, більше можливостей для автоматизованих процесів, тобто забезпечує комплексну автоматизацію всіх бібліотечних процесів: комплектування літератури, створення та ведення електронного каталогу, систематизацію, обробку нових документів, довідково-інформаційне обслуговування, обслуговування читачів, облік бібліотечних фондів. За допомогою цієї програми власні інформаційні ресурси бібліотеки можуть бути інтегровані у світовий інформаційний простір.

В комп'ютерній мережі КНТЕУ працюють сервери під управлінням Novell NetWare та Microsoft Windows NT 4.0. На робочих станціях використовується ОС Windows 95/98. В єдиній інформаційній мережі бібліотеки з'єднані 62 комп'ютери (15 із них укомплектовані принтерами), 15 сканерів для зчитування штрих-кодів, копіювально-розмножувальний апарат «CANON», 3 принтери для друку термоетикеток, 2 потужних сервери бази даних бібліотеки.

Особливістю АБІС “УФД/Бібліотека” є створення єдиного робочого місця з наданням доступу до певних функцій у залежності від повноважень користувача. Це дозволило автоматизувати процеси, пов'язані з обробкою документів від оформлення замовлення до вилучення з фонду.

Паралельно з картковими каталогами книг та картотекою газетно-журнальних статей створений електронний каталог, за допомогою якого виконуються наступні процеси:

- наукова обробка літератури;
- обслуговування читачів на новому рівні;
- пошук літератури в електронному каталозі;
- створення й ведення електронних тематичних каталогів;
- видача довідок з інформацією, знайденою в електронному каталозі;

- автоматична підготовка каталожних карток, книжкових формулярів, вимог на літературу, бібліографічних довідок тощо;
- ведення інвентарного та безінвентарного обліку літератури.

Таким чином, одноразове введення повного опису документа дає можливість користувачеві використовувати інформацію про нього багаторазово в багатьох аспектах.

Тепер щодо окремих процесів.

Процес комплектування включає занесення замовлень на літературу від конкретних кафедр, викладачів та ін. (включаючи підписку на періодичні видання), відмітки про здійснення замовлення в магазинах та інших книготоргових організаціях, відмітки про отримання замовленої літератури.

Завдяки системі ми реалізували технологію поетапного створення бібліографічного опису документа. Весь процес створення документів при необхідності розбивається на декілька етапів. На кожному етапі в документ заноситься тільки та інформація, яка визначена для опису даного етапу. Після того як опис документа введено, документ передається на наступний етап. На останньому етапі формування опису документа повністю завершується. Це відноситься до процесів комплектування та обробки документів і використовується при замовленні та оформленні нових документів.

Відділ наукової обробки проводить наукову й технічну обробку нових документів, ведення інвентарного та безінвентарного обліку, формування книги сумарного обліку, формування та друк стандартних вихідних форм (каталожних карток, книжкових формулярів, інвентарної та сумарної книг, бюлетенів нових надходжень), перевірка на дублетність та ін.

Треба сказати, що ми із самого початку намагались освоювати всі процеси програми, тобто не окремі етапи, а, по можливості, весь комплекс процесів, таких як “Комплектування”, “Обробка”, “Обслуговування користувачів”, створення тематичних каталогів тощо.

З 1995 року до електронного каталогу заноситься інформація про всі нові надходження до бібліотеки, ведеться інвентарний та безінвентарний облік. Також із самого початку ми використовуємо всі вихідні форми, які запрограмовані, тобто друкуємо каталожні картки, книжкові формуляри, замовлення

користувачів. Інвентарна книга ведеться в друкованій формі вже з 1995 року.

На завершальному етапі знаходиться введення опису ретрофонду документів до електронного каталогу. Зараз уже занесено більше 590000 записів про ретродокументи, тобто 85 % фонду. Усі документи описувались безпосередньо з книги, тобто *de vise*. Ми зразу відмовились від занесення інформації з карткового каталогу тому, що там не міститься вся необхідна інформація про документ. Усі документи розписуються не по скороченому варіанту опису, а повністю, бо повертатись завжди важче, ніж робити відразу. Так, це вимагає більше часу, але документ готовий і ми до нього вже не повертаємося (крім занесення відміток про нові примірники, звичайно). В цій роботі приймали участь тільки працівники бібліотеки, тому, що ми не наважились притягати до такої відповідальної роботи сторонніх осіб, не професіоналів. Був створений план ретрокаталогізації фондів, створені інструкції. Одночасно із занесенням опису документа до електронного каталогу проводилось штрихкодування цих документів. Нові надходження штрихкуються ще на етапі обробки.

В системі реалізовані різні види пошуку, які розраховані як на непідготовленого, так і на досвідченого користувача, який має певні знання й навички. Встановлено 16 комп'ютерів в залі каталогів для користувачів-студентів та 2 комп'ютери - в залі нових надходжень для викладачів. Створена детальна інструкція по користуванню пошуковою системою та замовленню документів для одержання на абонементі або в читальному залі, в залі постійно працює бібліограф-консультант. На початку кожного навчального року для першокурсників у спецкурсі "Введення в спеціальність" проводяться лекції з практичними заняттями по ознайомленню студентів із бібліотечно-інформаційною системою "УФД/Бібліотека".

Електронний каталог знімає незручності в спілкуванні читача з пошуковою системою бібліотеки. Пошук може проводитись по будь-якому полю. Читачі працюють з електронним каталогом тільки як із пошуковою системою та із системою складання замовлень документів. Редагування записів виключено. Потрібно сказати, що хоча ми не відмовились від ведення карткового каталогу документів і він знаходиться в тому ж залі каталогів, але

все більше користувачів, можна сказати, практично всі, надають перевагу електронному каталогу, навіть іноді виникають черги до машин. Студенти вважають за краще чекати, ніж користуватись картковим каталогом.

Створюється універсальна мережа Intranet, яка дозволить користувачам (викладачам, співробітникам, студентам) незалежно від свого місцезнаходження (бібліотека, кафедра, лабораторія та ін.), підключившись до мережі, швидко одержати інформацію з електронного каталогу про наявність документів, зберігаємих у бібліотеці, або одержати інформацію з інших баз даних.

Освоєння цих вищезгаданих процесів дало змогу переходити до автоматизованого обслуговування користувачів. Процес автоматизованого обслуговування читачів у бібліотеці почався з впровадження в університеті пластикових студентських квитків та службових посвідчень працівників КНТЕУ зі штрихковою інформацією. Ці посвідчення одночасно є і читацьким квитком бібліотеки. За допомогою пластикового посвідчення здійснюється швидка реєстрація користувачів бібліотеки, за допомогою сканерів фіксується видача і повернення документів, визначається заборгованість користувачів по документам, отриманим у бібліотеці, забезпечується можливість формування статистичних звітів.

Комп'ютери співробітників бібліотеки в достатній мірі укомплектовані принтерами та пристроями для зчитування штрих-кодів. Це дало змогу запровадити в бібліотеці обслуговування читачів із використанням штрих-кової технології, електронних читацьких формулярів та попереднього замовлення літератури. Процес автоматизованої видачі документів наступний: користувач у залі каталогів (чи в іншому місці бібліотеки або університету) за допомогою електронного каталогу знаходить документи, які його цікавлять, відмічає їх у списку, вказує № свого посвідчення та місце, де він хоче одержати документ (учбовий абонемент, науковий абонемент, читальний зал, зал іноземної літератури тощо). Все. Його замовлення вже зафіксовано й передано до того відділу бібліотеки, в якому користувач замовив документи. На абонементі бібліотекар знайомиться із замовленням саме цього користувача, перевіряє наявність примірників у фонді (цей процес, до речі, може виконати сам читач при замовленні) і, в разі

наявності, видає документи за допомогою штрихкової технології.

За період експлуатації АБІС “УФД/Бібліотека” співробітники бібліотеки в цілому оцінили можливості системи і виявили її принципові переваги, до яких відносяться:

- широкий спектр інформаційних послуг, які надаються користувачам та співробітникам бібліотеки;
- вирішення основних функціональних задач бібліотеки в рамках діючого технологічного процесу;
- можливість індивідуальної доробки системи з урахуванням специфіки роботи;
- постійне супроводження системи розробниками, забезпечуюче надійність її експлуатації;
- простота й зручність в експлуатації.

Розширюючи свої функції, бібліотека все більше запроваджує нові засоби надання доступу та обробки інформації, використовуючи для цього сучасну електронну техніку, сучасні засоби комунікації тощо. В бібліотеці здійснюється робота по користуванню глобальною системою INTERNET. Створена мультимедійна бібліотека, яка обладнана 10 комп'ютерами, пристроями для зчитування CD- та DVD-ROM дисків. Розглядалось питання встановлення спеціального сервера, але відмовились від його використання, так як велика кількість CD- та DVD-ROM дисків передбачає захист від копіювання і не дозволяє використовувати їх серверні копії. Поповнюється фонд документів на електронних носіях: електронних підручників, комп'ютерних навчальних програм тощо. Ця не дуже проста робота по пошуку електронних джерел проводиться із залученням досвідчених викладачів, методичних рад факультетів, створюється фонд навчальних програм. Намагаємось отримувати електронні версії навчальних посібників та конспектів лекцій та авторефератів наших викладачів, виданих видавничим центром університету. Комп'ютерне обладнання бібліотеки дозволяє і ми прагнемо, щоб були доступні користувачам усі послуги Інтернет, включаючи електронну пошту, пошук у базах даних тощо. Створюється проект системи занять по навчанню користувачів роботі в Internet.

Проведена передплата на електронні видання з гуманітарних і суспільних дисциплін проекту «Електронна інформація для

бібліотек» – EIFL Direct (Electronic Information For Libraries), який є спільною ініціативою Інституту відкритого суспільства (Будапешт) і найбільшого у світі видавництва періодики EBSCO.

Створена сторінка бібліотеки КНТЕУ в Інтернеті (www.knteu.kiev.ua/library/main.shtm), яка надає доступ до бази даних бібліотеки для пошуку, перегляду та замовлення документів. Таким чином, власні ресурси бібліотеки стають доступні всім бажаючим.

Використання нових технологій дозволяє бібліотеці значно розширити інформаційне забезпечення навчального процесу: в більшому обсязі проводити навчання користувачів методиці збирання та засвоєння інформації, складати тематичні списки документів із проблем, які їх цікавлять, видавати та розсилати у відповідні служби та підрозділи університету списки нових надходжень, готувати виставки та перегляди, організовувати екскурсії тощо.

У зв'язку з впровадженням проекту автоматизації у бібліотеці відбулися технологічні та структурні зміни, проведено велику роботу по вивченню міжнародного досвіду в галузі каталогізації, предметизації, створенню відкритих інформаційних систем тощо. В Університеті впроваджується концепція дистанційного навчання, яке зараз широко поширюється в провідних університетах світу. Бібліотека займає в цьому процесі важливу роль виробника власних інформаційних ресурсів та посередника для користувачів світовими інформаційними ресурсами. Сюди входить створення бази даних електронних підручників та навчальних посібників, комп'ютерних навчальних програм, інших електронних джерел, якими читачі зможуть активно користуватись в мультимедійній бібліотеці.

Координация деятельности библиотек различной ведомственной принадлежности при создании корпоративных библиотечных ресурсов

Шац И. В.

Научно-информационный центр Ассоциации современных информационно-библиотечных технологий

Рассмотрены основные направления деятельности Ассоциации современных информационно-библиотечных технологий (АСИБТ), которая координирует усилия библиотек Харькова, помогает им внедрять новые библиотечные технологии и создавать корпоративные библиотечные ресурсы.

Розглянуті основні напрямки діяльності Асоціації сучасних інформаційно-бібліотечних технологій (АСІБТ), яка координує зусилля бібліотек Харкова, допомагає їм впроваджувати нові бібліотечні технології та створювати корпоративні бібліотечні ресурси.

Considered the main directions of the activity of Modern Informational Library Technologies Association (MILTA), which coordinates efforts of the Kharkov's libraries and helps them to introduce new library technologies and making the corporative library resources.

В 1992-м году по инициативе библиотечной общественности Харькова была создана Ассоциация современных информационно-библиотечных технологий (АСИБТ), которая в какой-то степени компенсировала существующие недостатки ведомственного и межведомственного управления библиотечной сферой.

За 10 лет своего существования АСИБТ внесла заметный вклад в решение задач информатизации библиотечной сферы региона, в том числе в создание Харьковского сегмента Научно-образовательной сети Украины и ряда интегрированных библиотечных ресурсов.

1. Цели, задачи и основные направления деятельности АСИБТ

1.1. АСИБТ является общественной неприбыльной организацией, главной целью деятельности которой является объединение и концентрация научно-технического потенциала ее членов на совершенствование деятельности библиотек за счет создания компьютерной информационно-библиотечной сети и интеграции библиотечных ресурсов города (региона).

Достижение вышеуказанной главной цели обеспечивается за счет:

а) внедрения современной технологии формирования и использования информационно-библиотечных ресурсов (ИБР), выведения качественных показателей информационно-библиотечного обеспечения организаций (населения) региона на уровень мировых стандартов;

б) создания необходимых условий для свободного и оперативного доступа потребителей информации к создаваемым (интегрированным) ИБР;

в) ускорения процессов вхождения региона (Украины) в мировое сообщество индустриально и информационно-развитых стран на основе рекомендаций ИФЛА (в том числе по соблюдению международных стандартов обмена данными (информацией)).

1.2. На всех этапах деятельности АСИБТ наиболее важными считались следующие задачи:

- разработка основных положений концепции информатизации библиотечной сферы региона, принципов создания и использования автоматизированных библиотечно-информационных систем (АБИС) и комплексов (АБК);

- разработка конкурсных проектов и заявок на получение грантов и поиск источников финансирования работ;

- разработка конкретных программ и проектов внедрения АБИС (АБК), электронных каталогов, баз данных, других (в том числе корпоративных) информационно-библиотечных ресурсов;

- организация и проведение научно-технических (научно-практических) конференций (семинаров) по тематике АСИБТ и смежным вопросам.

2. Основные положения концепции информатизации библиотечной сферы региона

2.1. Концептуальные вопросы информатизации библиотечной сферы региона, сформулированные первоначально в Уставе Ассоциации, постоянно находятся в центре внимания Правления и Экспертного совета АСИБТ. При необходимости, они уточняются с учетом требований новых законодательных и нормативных документов (в 1998 г. – Национальная программа информатизации Украины) и рекомендаций специалистов.

Так, были учтены современные взгляды на проблемы автоматизации библиотечно-информационных процессов, изложенные в известном докладе Я.Л.Шрайберга на конференции "Крым-1999", в частности, приведенные ниже 4 принципа (в нумерации автора).

(3). Принцип интегрированности и модульности программного обеспечения. Разработка ПО АБИС производится в виде интегрированной системы модульного типа в среде распространенных семейств операционных систем и систем управления базами данных с учетом требований информационного и лингвистического обеспечения.

(4). Принцип технологичности. Автоматизированная технология означает разработку новой или модернизацию существующей в условиях АБИС и не допускает простого использования разработанного программно-аппаратурного обеспечения в условиях старых традиционных технологий.

(6). Принцип корпоративности. Обосновывается необходимость корпоративности и распределенности создаваемого и развиваемого библиотечно-информационного ресурса в условиях автоматизации.

(7). Принцип сетевой интеграции. Обосновывается необходимость сетевой интеграции и построения единой технологии обновления информационного ресурса и обслуживания локальных и удаленных пользователей, связывающих два уровня для каждого объекта в условиях АБИС: локальных и глобальных информационно-вычислительных сетей.

2.2. В нашей концепции информатизации библиотек региона также выделены:

(1). Концепция региональной компьютерной информационно-библиотечной сети, как стержень всей деятельности АСИБТ, воплощена в главной уставной цели АСИБТ. Она предусматривает сосредоточение усилий членов АСИБТ на согласованном и взаимоувязанном решении 3-х первоочередных задач:

а) создание (развитие) информационной и телекоммуникационной структуры на всех уровнях (на уровне учреждения - города - региона);

б) интеграция информационно-библиотечных ресурсов на тех же уровнях (в том числе создание распределенных и сводных электронных каталогов в сети ИНТЕРНЕТ);

в) согласование и внедрение протоколов (форматов) обмена данными между библиотеками (как по сети ИНТЕРНЕТ, так и с использованием компьютерных носителей информации).

В настоящее время в Харькове в различной стадии реализации находятся 2 проекта "научно-образовательной сети", в том числе проект создания Харьковского сегмента системы "УРАН" с центром в НТУ "ХПИ" и Интернет-провайдером ООО "Харьков-Онлайн".

(2). Концепция комплексной автоматизации библиотек является ключевым положением методологии проектирования АБИС, ибо конечная цель внедрения современной информационной технологии - полное, качественное и оперативное удовлетворение информационных потребностей пользователей библиотеки - может быть достигнута только за счет автоматизации всех технологических участков и всех функций персонала библиотеки, а также за счет выполнения ряда конкретных требований и рекомендаций, сформулированных в документах АСИБТ (принцип по-этапного создания АБК и др.).

3. Характеристика проектов информатизации библиотек, выполненных АСИБТ

В период 1993-2001 г.г. силами Ассоциации или при ее поддержке было реализовано около 30-ти различных проектов компьютеризации библиотечных процессов и создания библиотечных ресурсов с общим объемом финансирования от спонсоров более 300 тыс. условных единиц (долларов США).

Наиболее значимыми из этих проектов были:

1) проект создания первой очереди "Харьковской научно-образовательной компьютерной сети" ("ХарАкадемNet"), который объединил ряд подпроектов, для финансирования которых были получены гранты от международных фондов "Возрождение", "Евразия" и IREX;

2) проект создания Учебно-методического Центра АСИБТ на базе Харьковского института культуры (грант от фонда "Возрождение");

3) проект создания Центра научно-гуманитарной информации Харьковского гуманитарного института "Народная украинская академия", профинансированный фондами "Возрождение" и IREX;

4) проект создания сводного электронного каталога за счет интеграции библиотечных ресурсов 3-х ВУЗов - Харьковского национального университета им. Каразина, Украинской инженерно-педагогической академии и Национальной фармацевтической академии Украины (грант от фонда "Возрождение");

5) ряд проектов создания в библиотеках города автоматизированных библиотечных комплексов ограниченного состава (на 4-5 ПК) и подключения их к сети ИНТЕРНЕТ;

6) ряд проектов проведения международных научно-практических конференций (семинаров) и организации профессиональных стажировок для специалистов - членов АСИБТ в ведущих информационно-библиотечных центрах Европы и США.

Необходимо отметить, что все объекты и системы, созданные при содействии и участии АСИБТ и с финансовой помощью вышеперечисленных фондов, успешно функционируют и в настоящее время за счет собственных средств соответствующих ВУЗов и/или за счет самоокупаемости предоставляемых услуг.

4. Характеристика некоторых проектов создания корпоративных ресурсов

4.1. Создание корпоративных библиотечно-информационных ресурсов является наиболее сложной задачей, решаемой АСИБТ и библиотеками – членами АСИБТ.

Успешность решения этой задачи зависит от многих факторов, среди которых наиболее значимыми можно считать следующие:

1) **наличие электронных ресурсов**, которые могут быть интегрированы;

2) **возможности программно-технической базы библиотеки**, предлагающей свои ресурсы для интеграции в корпоративном проекте;

3) **возможности передачи имеющихся электронных ресурсов партнерам**, участвующим в корпоративном проекте.

4.2 .В настоящее время многие муниципальные и вузовские библиотеки Харькова могут предложить для кооперирования свои электронные каталоги, которые, как правило, включают библиографию последних лет, описания некоторых тематических коллекций и коллекций т.н. "редких изданий" (последние представляют наибольший интерес для сторонних пользователей).

Кроме ЭК, некоторые библиотеки могут предложить реферативные БД по различным проблемам, а также БД полнотекстовых документов (труды ученых ВУЗа или НИИ, электронные версии издаваемых учебников, методических пособий, журналов и газет).

4.3. Оценивая состав используемых в библиотеках пакетов прикладных программ автоматизированных библиотечно-информационных систем, необходимо иметь в виду, что выбор библиотекой того или иного варианта АБИС во многом определяется тем, от кого и для каких целей библиотеки получают гранты для приобретения этих средств.

По этой причине мы имеем в Харькове следующий набор АБИС (в порядке распространенности сетевых версий):

ЛИБЭР – используется в 4-х вузовских библиотеках;

АИСТ (местная доработка системы АЙСИС) – в 4-х библиотеках (2 ВУЗа и 2 НИИ);

ИРБИС (различные варианты комплектации) – в 4-х библиотеках (в том числе 3 ВУЗа);

"САБ" (разработка НИЦ АСИБТ) – в 2-х вузовских библиотеках;

UniLib (разработка Национального университета внутренних дел) - в этом университете.

Кроме того, в некоторых библиотеках используются различные версии "старых" систем типа АЙСИС и МАРК.

4.4. При таком разнообразии АБИС любые проекты интеграции электронных каталогов могут быть реализованы только с использованием международных коммуникативных форматов (UNIMARC, USMARC, RUSMARC, впоследствии - UKRMARC).

Понимая важность проблемы обмена библиографическими данными, АСИБТ с первых дней своей работы многократно ставила эти вопросы, поэтому появление 2-х национальных стандартов (ДСТУ 3578-97 и 3579-97) мы восприняли как начало практического решения этой проблемы в Украине. С другой стороны, многие вопросы в деталях еще не проработаны. С учетом этого обстоятельства, специалисты Экспертного совета АСИБТ в 2001-2002 годах провели специальную работу по согласованию между библиотеками не только конкретного состава обязательных полей в кодограммах обмена, но и некоторых дополнительных вопросов технического характера.

Как оказалось, даже при использовании одних и тех же форматов имеют место различия:

- в длине маркеров;
- в структуре сообщений ("длинные" и "короткие" строки);
- в кодировке разделителей сообщений и полей;
- в порядке использования индикаторов полей и т.д.

Поэтому, приступая к реализации любого проекта, необходимо дополнительно согласовывать эти вопросы между участниками совместных работ (если они используют разные АБИС), а в программе импорта необходимо иметь блок настройки на разные варианты обработки импортируемых данных.

4.5. При создании корпоративного ресурса немаловажное значение имеет выбор единой или взаимосогласованной системы индексирования документов, представляемых участниками корпорации. Этот вопрос также проанализирован специалистами АСИБТ, а по результатам анализа предложены 2 варианта возможных решений:

1) создание т.н. "параллельных" таблиц УДК-ББК (или разных версий ББК);

2) создание единого для участников корпоративного проекта списка дескрипторов или информационно-поискового тезауруса

(ИПТ), в котором каждый дескриптор имеет ссылки на все частные системы классификации, используемые в библиотеках – участницах проекта.

4.6. И последнее немаловажное обстоятельство – важна готовность и желание библиотеки участвовать в конкретном проекте создания корпоративного ресурса. В условиях, когда целевое финансирование проекта отсутствует, любая работа по подготовке и выдаче информации партнерам связана с дополнительной нагрузкой библиотекарей, которые и без того в процессе автоматизации своей библиотеки загружены сверх всякой меры (чего стоит только работа по ретроконверсии карточных каталогов!).

Как показывает опыт, успешно реализуются только те проекты, которые либо имеют целевое финансирование (как упомянутый выше проект создания сводного каталога 3-х ВУЗов Харькова), либо представляют интерес для каждого участника "корпорации", как в проекте сводного каталога периодики, в реализации которого (на базе Харьковской библиотеки им. В.Г.Короленко) заинтересованы все 18 библиотек – участниц проекта.

Заключение

АСИБТ играет заметную роль в библиотечной сфере Харьковского региона, где функционирует много библиотек различного уровня и различной ведомственной принадлежности. Деятельность АСИБТ, ее координирующие функции во многом способствуют ускорению процессов информатизации библиотечной сферы региона, в том числе созданию корпоративных библиотечно-информационных ресурсов.

НАШІ АВТОРИ:

Айвазян О.Б., заступник директора бібліотеки Технологічного університету Поділля

м. Хмельницький

Тел.: (03822) 72-88-98

e-mail: ayva@beta.tup.km.ua

Барабаш Світлана Іванівна (Модератор), науково-технічна бібліотека ім. проф. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», Іноваційний центр бібліотечного менеджменту (ІЦБМ), зав. сектором

03056, м. Київ, пр. Перемоги, 37,

Тел.: (044) 441-1523, Факс: (044) 236-3072

e-mail: Svetlana@library.ntu-kpi.kiev.ua

Величко Тетяна Василівна, заступник директор бібліотеки Українського державного морського технічного університету

м. Миколаїв, пр. Героїв Сталінграду, 9,

телефон: 8 (0512) 42-48-22, факс: 8 (0512) 39-73-26,

e-mail: library@usmtu.edu.ua

Erger Johannes. Univ. Prof. Dr. phil. Dr.h.c., RWTH Aachen,

EU-Programme Tempus/Tacis - Ukraine

Ahornstr. 55, D-52074, Aachen, Germany

Tel.: (0241) 802-3655, order 7542; Fax.: (0241) 802-2302 (297)

e-mail: erger@techinfo.rwth-aachen.de

Киричек Галина Григорівна, бібліотека Запорізького національного технічного університету, зав. відділом автоматизації

Запоріжжя

т. (0612) 69-82-05

e-mail: kirichek@zstu.edu.ua

Клименюк Н.В., бібліотека Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили, комплекс “*Києво-Могилянська академія*”

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників 10

Тел. (0512) 46-41-45, тел/факс (0512) 50-00-69

e-mail: library@kma.mk.ua

Королева Татяна Денисовна, бібліотека Українського державного морського технічного університету, головний бібліотекар

г. Николаев, пр. Героев Сталинграда, 9,

тел.: 8 (0512) 42-48-22, факс: 8 (0512) 39-73-26,

e-mail: library@usmtu.edu.ua

Костирко Тамара Миколаївна, директор бібліотеки Українського державного морського технічного університету
м. Миколаїв, пр. Героїв Сталінграду, 9,
тел.: 8 (0512) 42-48-22, факс: 8 (0512) 39-73-26,
e-mail: library@usmtu.edu.ua

Кухаренко Володимир михайлович, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”,
Проблемна лабораторія дистанційного навчання
м. Харків, вул. Фрунзе, 21.
тел. (0572) 400613
e-mail: kvn@kpi.kharkov.ua

Левченко Ірина Григорівна, Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна
61077 Україна, м. Харків, пл. Свободи, 4,
тел. (0572) 457-286, 457-420; тел./факс (0572) 471-272
e-mail: irina@univer.kharkov.ua

Нефедова Ольга Нікіфорівна, Бібліотека Національного гірничого університету
49027 м. Дніпропетровськ пр. К.Маркса, 19
Тел.: 47-36-07; Факс: 47-36-07
e-mail: biblio@nmuu.dp.ua

Решетник Наталія Миколаївна, Научно-техническая библиотека НТУ «Харьковский политехнический институт», Зав. отделом современных библиотечных технологий
г. ХАРЬКОВ –1 ГСП, ул. Краснознаменная – 16
тел.: (0572) 40-08-28; факс (0572) 47-80-85
e-mail: reshetnik@kpi.kharkiv.ua

Рудзский Лев Зиновьевич, Президент Киевской Ассоциации пользователей системы ИРБИС и библиотечно-информационных технологий
тел/факс 8-(044) 213-82-33;
e-mail: levr@ukrpost.net

Савенкова Людмила Василівна, Заст. директора бібліотеки НПУ ім. М.П. Драгоманова
м. Київ, вул. Тургенєвська 8-14,
Тел. 216-38-60
e-mail: library@wiiu.kiev.ua

Санжак С.В. Публичная библиотека им. Леси Украинки
Киев - 04050, ул. Тургеневская 83/85
Тел. 216-83-61, факс 219-13-34
e-mail: system@lucl.lucl.kiev.ua

Синицина П.С. Библиотека Київського національного торговельно-економічного університету
Київ-156, вул. Киото, 19
Факс: (44) 544-39-74
e-mail: **polina@ksteu**

Тимофєєв Володимир Іванович, Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”
03056, м.Київ, пр.Перемоги,37,
тел.: (044) , факс: (044)
e-mail: timof@ntu-kpi.kiev.ua

Шац Ілья Владимирович, директор Научно-информационного центра Ассоциации современных информационно-библиотечных технологий, канд. техн. наук
г. Харьков-23, ул. Пушкинская, 83, НИЦ АСИБТ,
тел. 66-69-61
e-mail: shatc@kpi.kharkov.ua

Якименко Юрій Іванович, Перший проректор Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”
03056, м.Київ, пр.Перемоги,37,
тел.: (044) , факс: (044)
e-mail: yiy@ntu-kpi.kiev.ua

ЗМІСТ

1. Erger J. The publication as part of our EU-project.....	5
2. Якименко Ю.І., Тимофєєв В.І. Проблеми розвитку електронних бібліотек та інформаційного забезпечення дистанційного навчання.....	8
3. Айвазян О.Б. Практичний менеджмент бібліотеки Технологічного університету Поділля.....	14
4. Барабаш С. І. Модераційна діяльність в бібліотеці. Коопераційний українсько-німецький проект “Концепція та стратегія побудови і оптимального розвитку для українських бібліотек”	22
5. Баркова О. Технология формирования онлайн-информационных ресурсов Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского. Перспективы сотрудничества с библиотеками ВУЗов.....	26
6. Величко Т. В. Автоматизація вузівської бібліотеки як засіб доступу до інформації.....	35
7. Дригайло В.Г. Інформатизація НТБ НТУУ “КПІ”: стан і перспективи.....	43
8. Киричек Г.Г. Електронні ресурси НБ ЗНТУ.....	48
9. Клименюк Н.В. Інноваційні методи в бібліотеці МДГУ ім. П.Могили: застосування Intranet в Паблік Рилейшнз бібліотеки.....	53
10. Королева Т. Д. Электронные ресурсы библиотеки УГМТУ: проблемы создания и использования.....	60
11. Костирко Т. М. Бібліотеки вищих навчальних закладів у єдиному інформаційному просторі сучасного суспільства.	68
12. Кухаренко В. М., Сиротинко Н. Г., Молодих Г. С. Організація дистанційного навчання в університеті.....	76
13. Левченко І.Г Інформаційне забезпечення користувачів за допомогою мережевих технологій.....	83
14. Нефедова О.Н. Автоматизація бібліотеки Національного гірничого університету як спосіб поширення доступу до інформації.....	89
15. Решетник Н.Н. Информационные ресурсы библиотеки НТУ «ХПИ» в Интернете.....	94

16. Рудзский Л. З. Сервисное, программное и информационное обеспечение для функционирования Автоматизированных библиотечно-информационных систем.....	99
17. Савенкова Л. В. Інформаційні ресурси бібліотеки на допомогу педагогічній освіті.....	103
18. Санжак С.В. Тенденции в процессах интеграции библиотечных ресурсов на современном этапе развития информационных технологий.....	110
19. Синицина П.С. Автоматизація діяльності бібліотеки КНТЕУ на базі бібліотечно-інформаційної системи “УФД/БІБЛІОТЕКА”.....	115
20. Шац И.В. Координация деятельности библиотек различной ведомственной принадлежности при создании корпоративных библиотечных ресурсов.....	123
Наші автори.....	127
Зміст.....	134